

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

MENININKŲ KŪRYBINĖS IR EKONOMINĖS APLINKOS VERTINIMAS 2024

Dr. Rusnė Kregždaitė (VU)
Dr. Kristina Mažeikaitė (VU)
Karolina Šulskutė

1

KONTEKSTAS

*„Norisi daugiau vertinimo, nes
tikiu kad mes esam varikliukas ant
ko laikosi žmonių įkvėpimas“*

AKTUALUMAS

- Teisingo atlygio klausimas (ar apskritai mokamas atlygis)
- Pajamų nelygybė dėl lyties, dėl atstovaujamos meno srities
- Nusistovėjusios ydingos tendencijos: suteikiama erdvė kūrybos pristatymui = atlygis
- Kiek Lietuvoje yra menininkų / profesionalaus meno kūrėjų? O Vilniuje?

AKTUALUMAS

- LRKM ir LKT tyrimų planas
- 2020 m. pristatytas pirmasis per 20 metų menininkų socialinės ir kūrybinės padėties tyrimas (R. Kregždaitė, E. Godlevska).

AKTUALUMAS

2020 m. pristatytas menininkų socialinės ir kūrybinės padėties tyrimas identifikavo svarbiausius šalies kūrėjų ekonominio ir kūrybinio gyvenimo aspektus, jame buvo **išryškinta ekonominės padėties problematika.**

- **Teisingas atlygis už kūrybą** (K. Mažeikaitė, K. Šulskutė) → ne visose srityse mokamas atlygis
- **Lyčių lygybė kultūros sektoriuje: moterų menininkių ekonominė ir emocinė būklė** (K. Mažeikaitė, K. Čelutkaitė) → egzistuojanti reikšminga pajamų nelygybė dėl lyties
- **Savivaldybių kultūros indeksas** (dėmesys savivaldybių skiriamam finansavimui profesionalaus meno kūrėjams) (K. Mažeikaitė) → daugelis savivaldybių neskiria stipendijų, įskaitant Vilniaus m. sav.
- **Kultūroje per daug moterų** (D. Kiauleikis)
- **Meno darbuotojų profesinė sąjunga** (iniciatyvinė komanda: A. Bagdžiūnaitė, V. Stepanovaitė, A. Jokšė)
- **Teisingas atlygis menininkams. Trys žingsniai, kaip tai pasiekti** (T. Šarūnas) → 87 proc. vizualaus meno kūrėjų yra negavę atlygio už kūrybos pristatymą / susidūrė su neapmokamu darbu

TIKSLAS

Išanalizuoti esamą kūrėjų kūrybinę (fizines ir finansines sąlygas kurti), ekonominę ir socialinę padėtį.

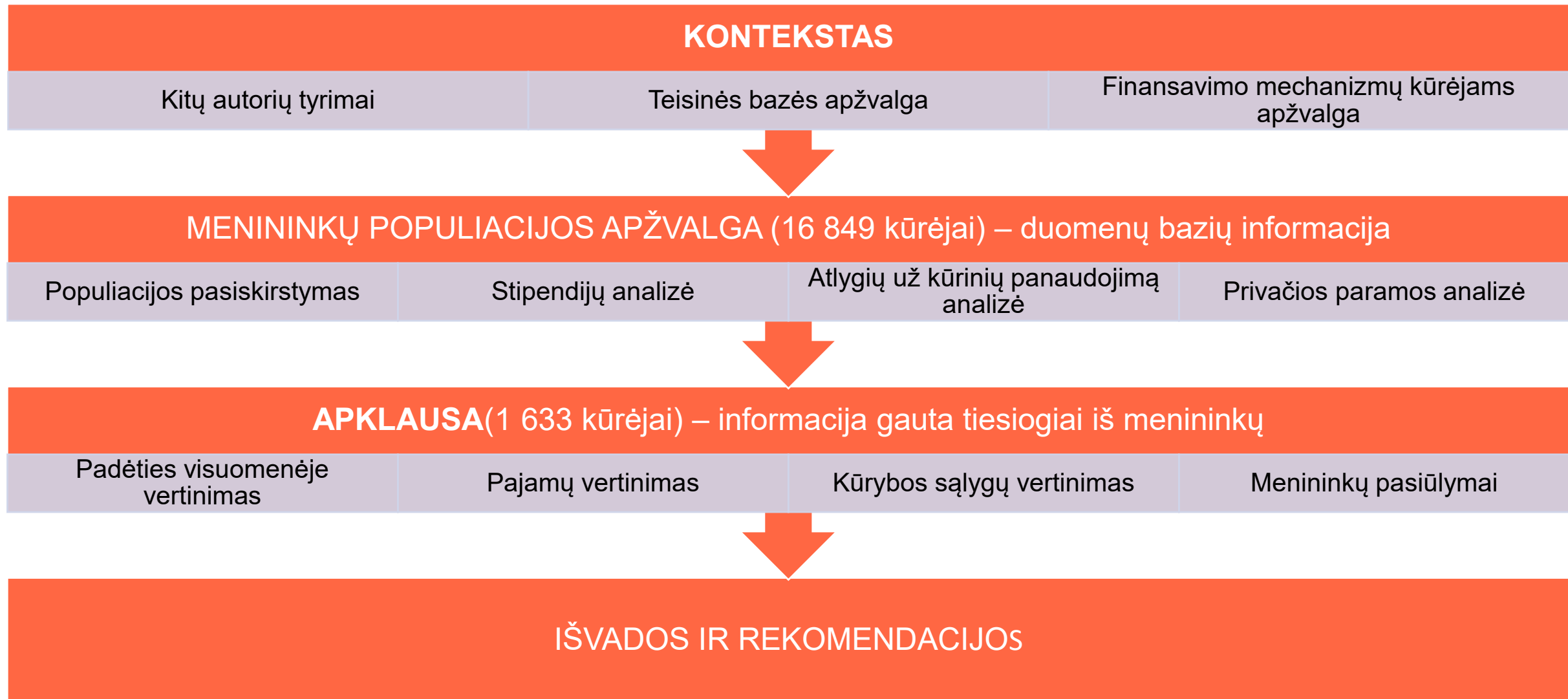
MENININKAS (-Ė)

Menininkas (-ė) – asmuo, kuris (-i) aktyviai ir sistemingai vykdo kūrybinę veiklą: yra įgijęs (-usi) meno krypties išsilavinimą ir (arba) savitai kuria ar perkuria meno kūrinius, ir (arba) meninę kūrybą ir kūrėjo (-os) poziciją laiko esmine savo gyvenimo dalimi, ir (arba) gauna pajamų iš šios veiklos, ir (arba) prisideda prie meno ir kultūros plėtros, ir (arba) jo (jos) kūryba yra pripažinta profesionalaus meno vertintojų.

Šiame tyrime menininkų lauko struktūra, siekiant apibrėžti kuo tikslesnę galimą menininkų populiaciją, analizuojama išplečiant prieinamų duomenų šaltinius, ir maksimaliai įtraukiant prieinamas ir egzistuojančias duomenų bazines, susijusias su menininkais. Remiamasi šiais šaltiniais:

- LKT, LKC, LRKM, AGATA, AVAKA, LATGA, VMI, LAR, MKO.

TYRIMO STRUKTŪRA

„Nebeskatinkite užsiimti kūrybine veikla kuo daugiau žmonių. Negabūs ir vidutinių gabumų žmonės tik kenčia bandydami kurti ir likdami užribyje. Ateina DI. Jis daug ką pakeis. Nors labai noriu tikėti, kad tikrų menininkų jis nepakeis“

POPULIACIJA

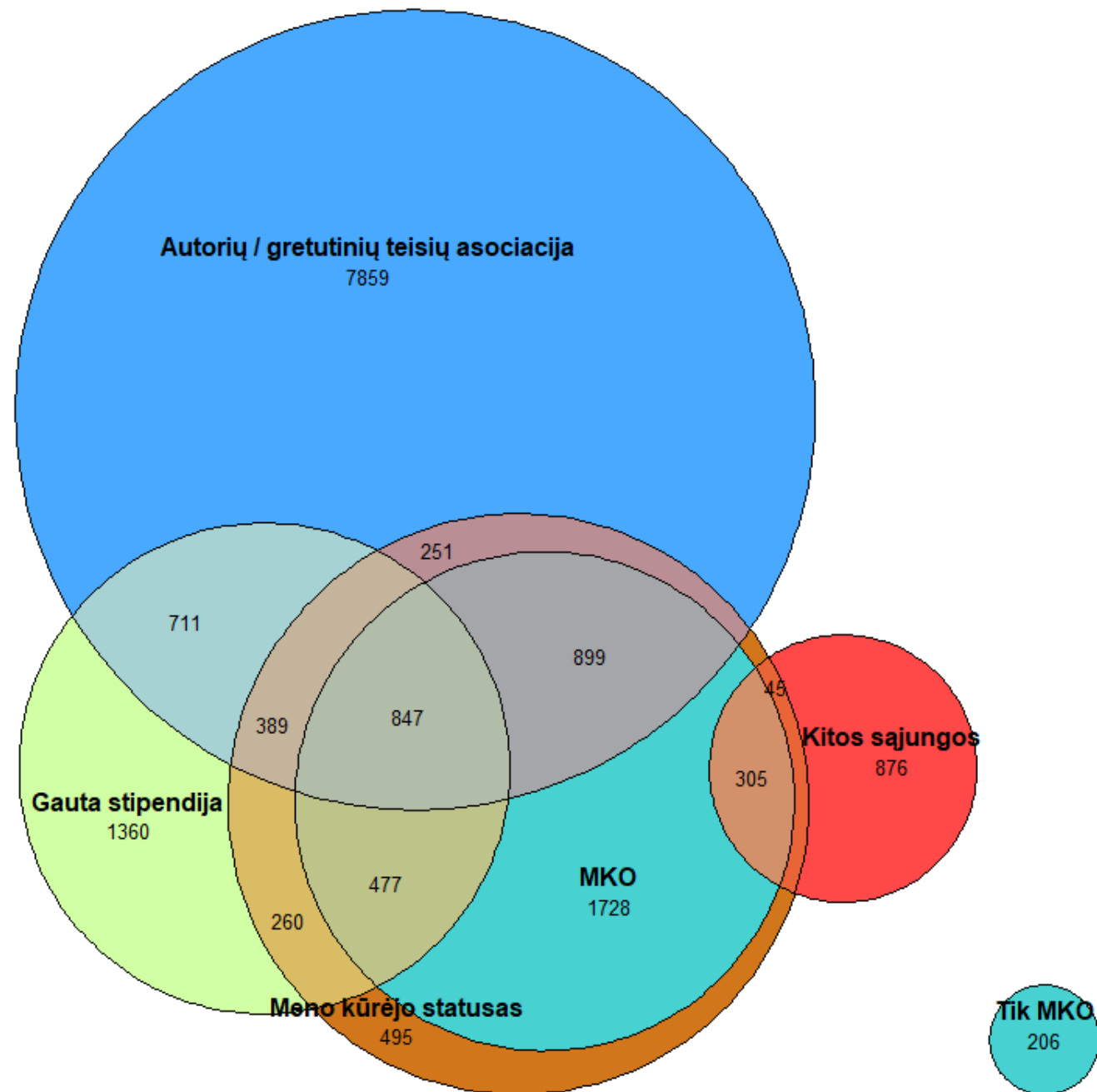
2025 M. LIETUVOS MENININKŲ POPULIACIJA

16 849

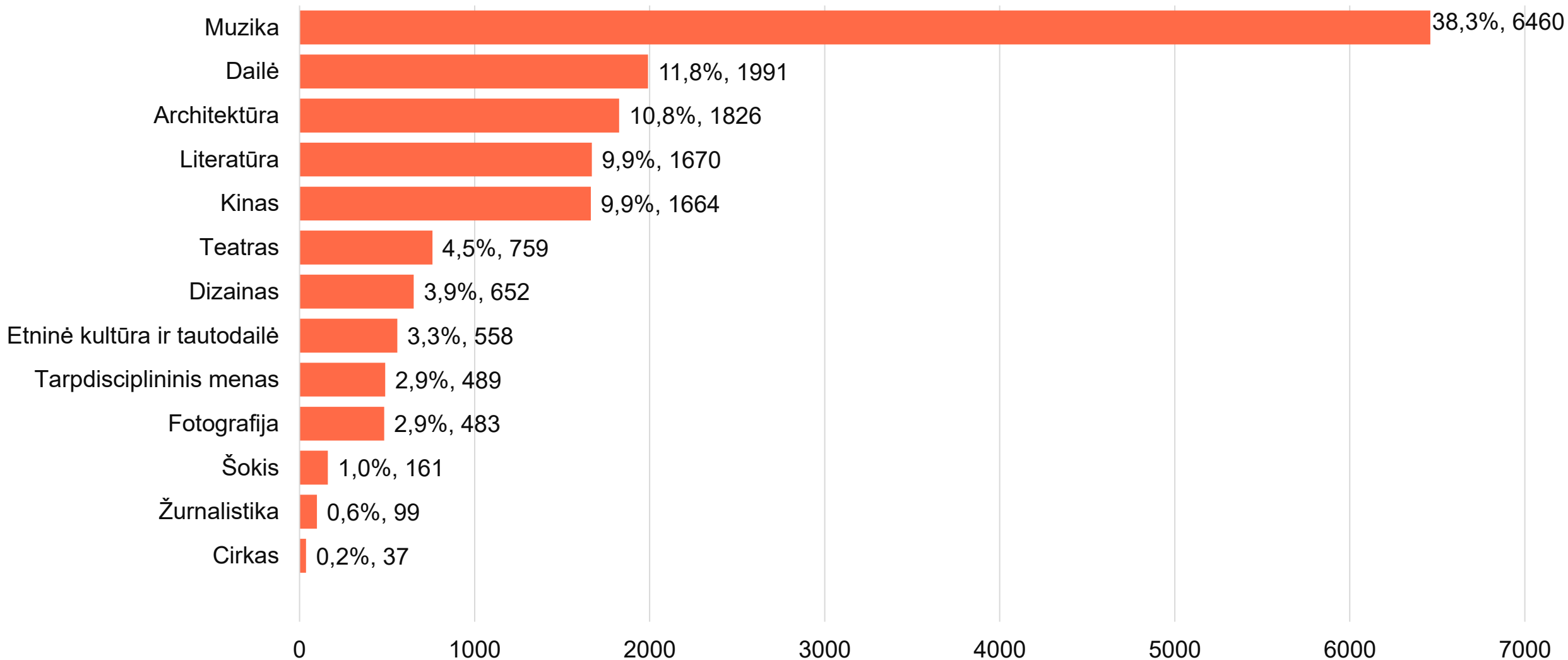
menininkai (-ės)

POPULIACIJA

- **Siekiantys įprasminti savo kūrybą ir kūrėjo statusą (iš viso 5715 asmenys)**, vertinantys meno kūrėjo statuso suteikiamą visuomenės pripažinimą bei socialines garantijas.
- **Kūrėjai, kurie buriasi į bendraminčių bendruomenes** ir vertina narystės meno kūrėjų sąjungoje suteikiamas galimybes **(4567 asmenys)**.
- Ne vien vykdantys kūrybinę veiklą, bet ir **ieškantys galimybių individualią kūrybą finansuoti**, teikiantys paraiškas stipendijų konkursams **(4083 asmenys)**.
- **Gaunantys pajamas už kūrybos panaudojimą** per kolektyvinio teisių administravimo asociacijas **(11027 asmenys)**.
- **Priklausantys kitoms, atskirų specialybių profesionalus jungiančioms, organizacijoms (1321 asmuo)**.

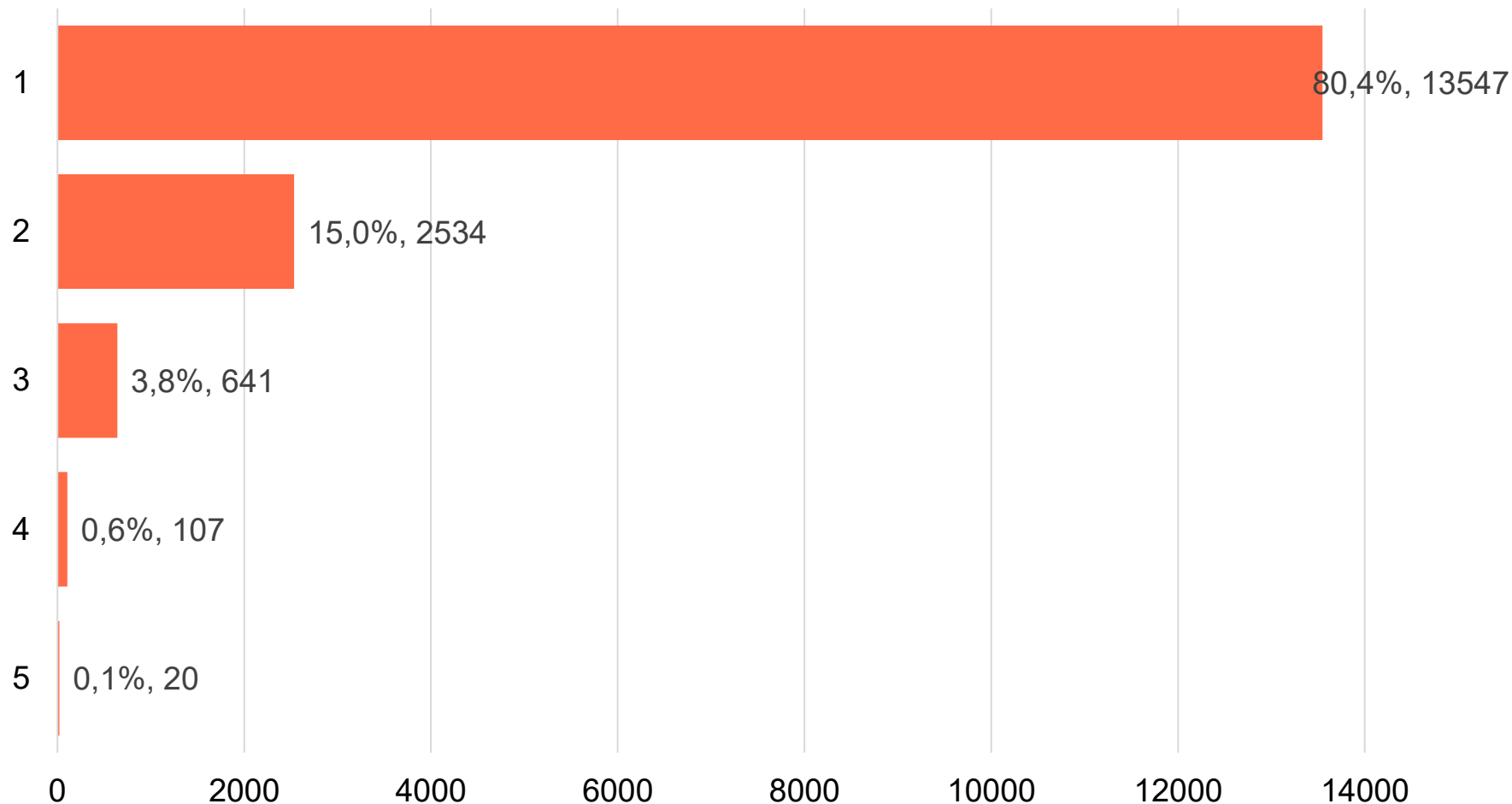
PASISKIRSTYMAS PAGAL SRITĮ

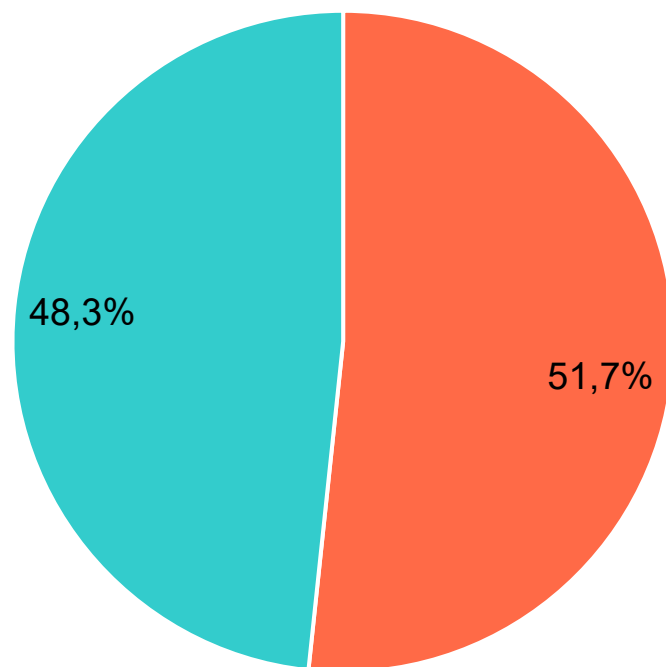
MENININKŲ RAIŠKOS SRIČIŲ SKAIČIUS

Dažniausiai pasitaikančios kelių sričių kombinacijos:

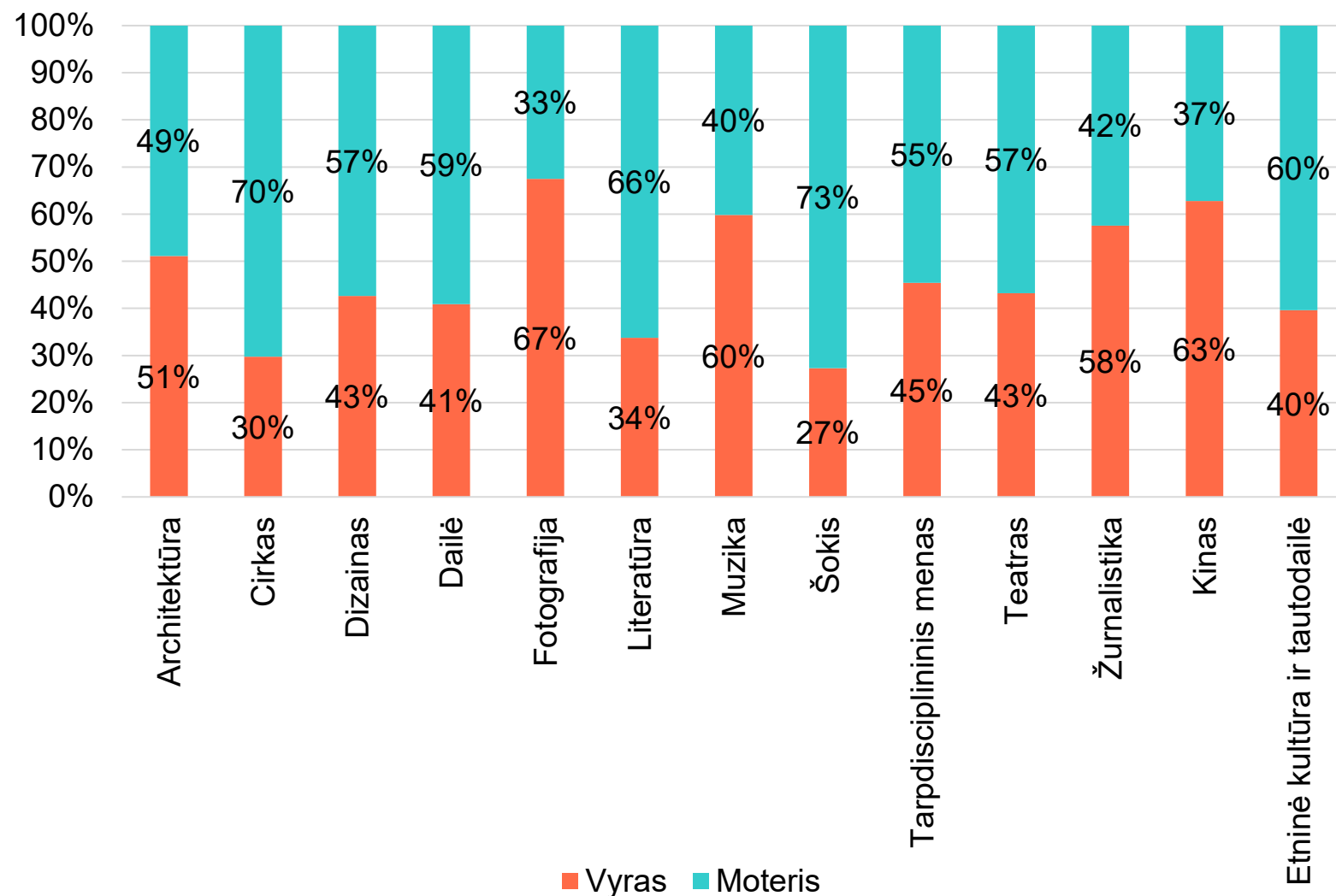
- Muzika ir kinas
- Muzika ir literatūra
- Teatras ir kinas
- Teatras ir literatūra
- Dailė ir tarpdisciplininis menas
- Tarpdisciplininis menas ir kinas

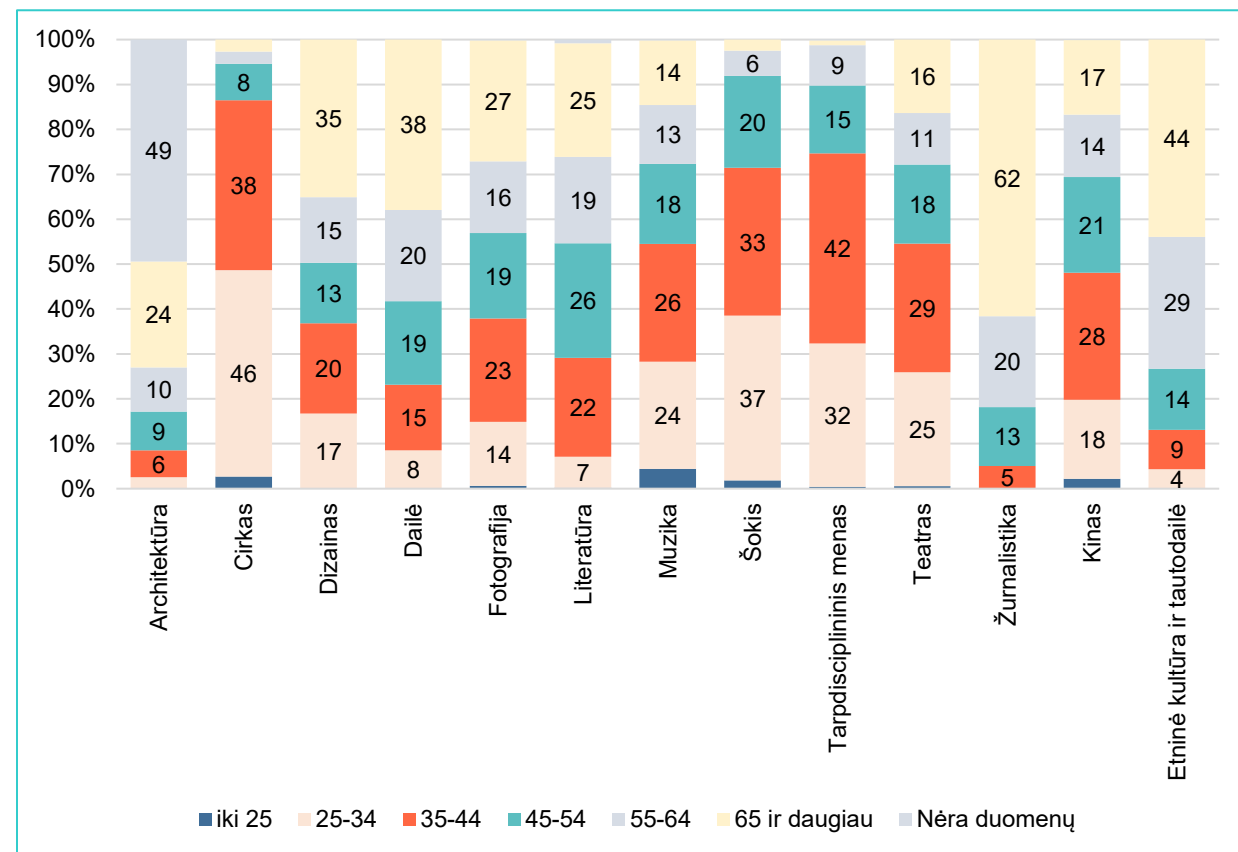
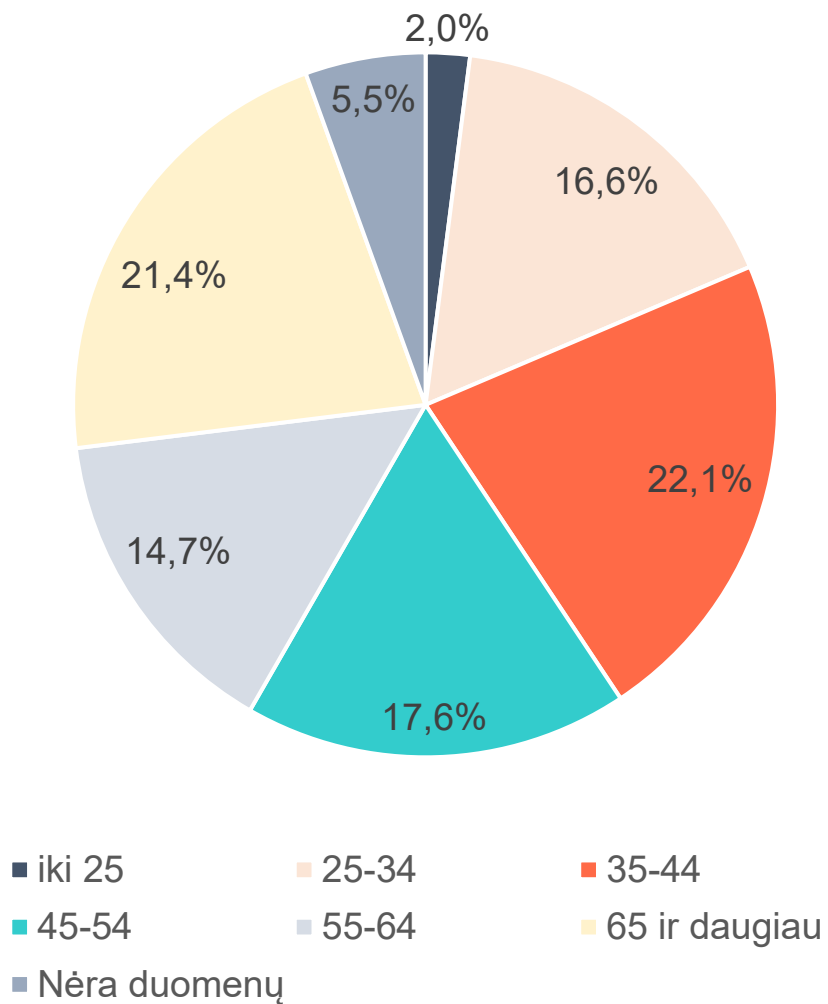
PASISKIRSTYMAS PAGAL LYTĮ

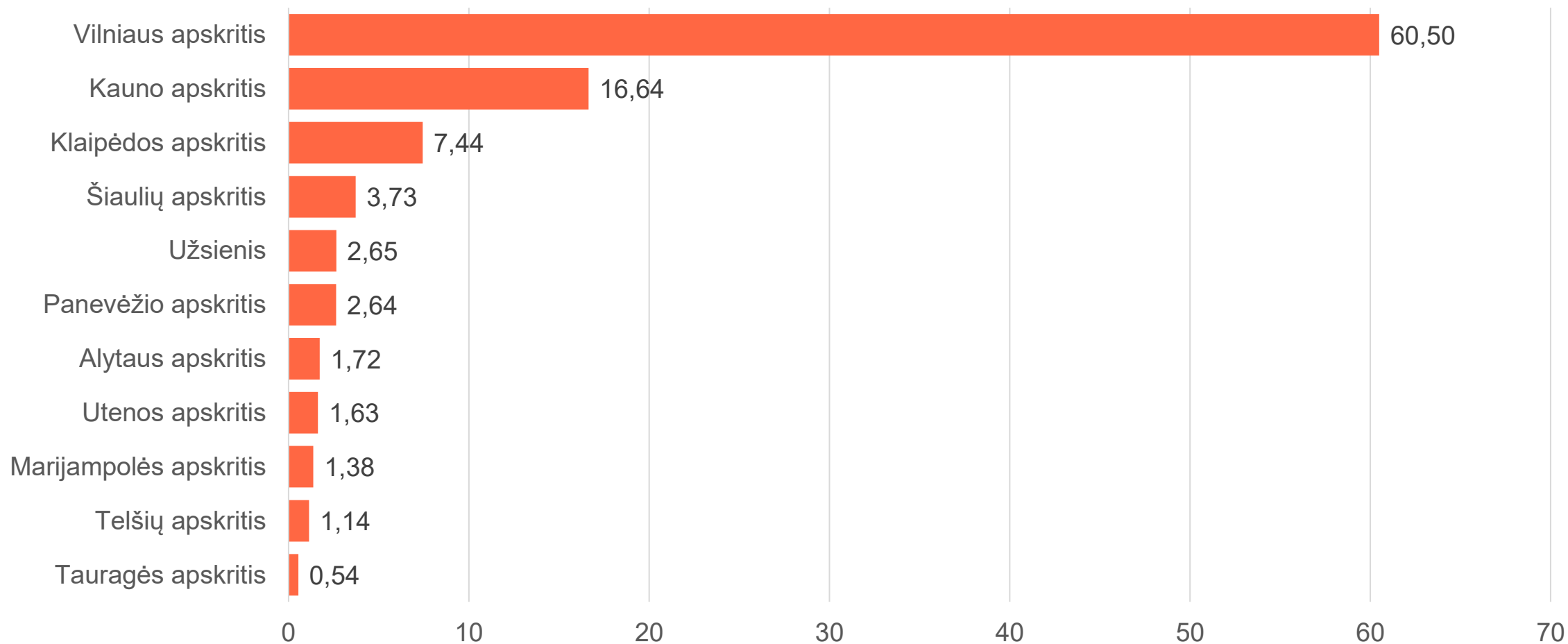
■ Vyras ■ Moteris

PASISKIRSTYMAS PAGAL AMŽIŲ

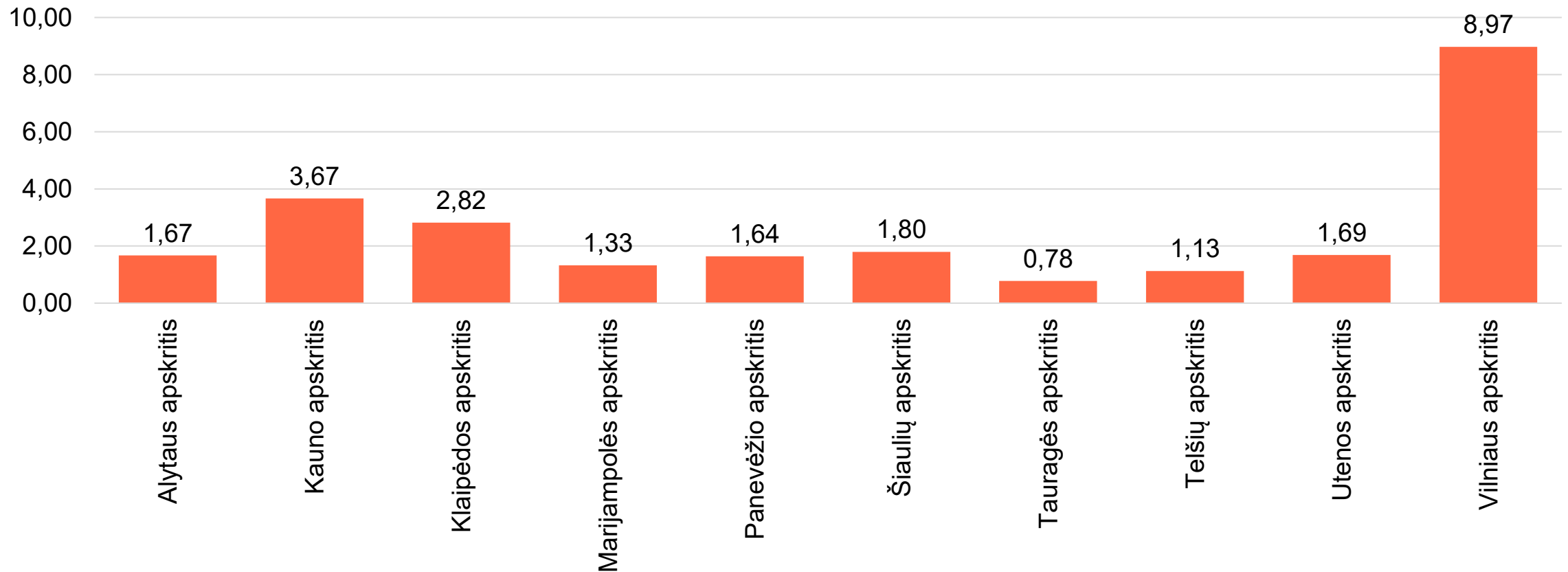
PASISKIRSTYMAS PAGAL APSKRITĮ

Pastaba: 3911 kūrejų gyvenamoji vieta nėra pateikta.

PASISKIRSTYMAS PAGAL APSKRITĮ

(menininkų skaičius, tenkantis 1 tūkstančiui gyventojų)

DALYVAVIMAS KULTŪROS SISTEMOJE

- **33,92 % Lietuvos menininkų turi meno kūrėjo statusą**, tačiau matyti, kad ne visi jo turėtojai naudojasi statuso suteikiamomis galimybėmis ir socialinėmis garantijomis – tik 31,58 % jo turėtojų (arba 10,71 % visų menininkų) yra įgiję paramos gavėjo statusą.
- Maždaug ketvirtadalis visų menininkų **(23,23 %) dalyvauja Lietuvos kultūros tarybos stipendijų konkursuose** ir yra gavę bent vieną stipendiją kūrybinėms ar mobilumo veikloms.
- **Didelė dalis kūrėjų priklauso kolektyviai jų teises ginančioms organizacijoms:** 33,85 % menininkų yra AGATA nariai, 3,85 % AVAKA, ir 42,88 % priklauso LATGA.

*„Reikia daugiau dėmesio ir finansavimo
kokybiškai meno edukacijai švietimo
sistemoje visuose lygiuose nuo darželio iki
universiteto“*

INVESTICIJOS

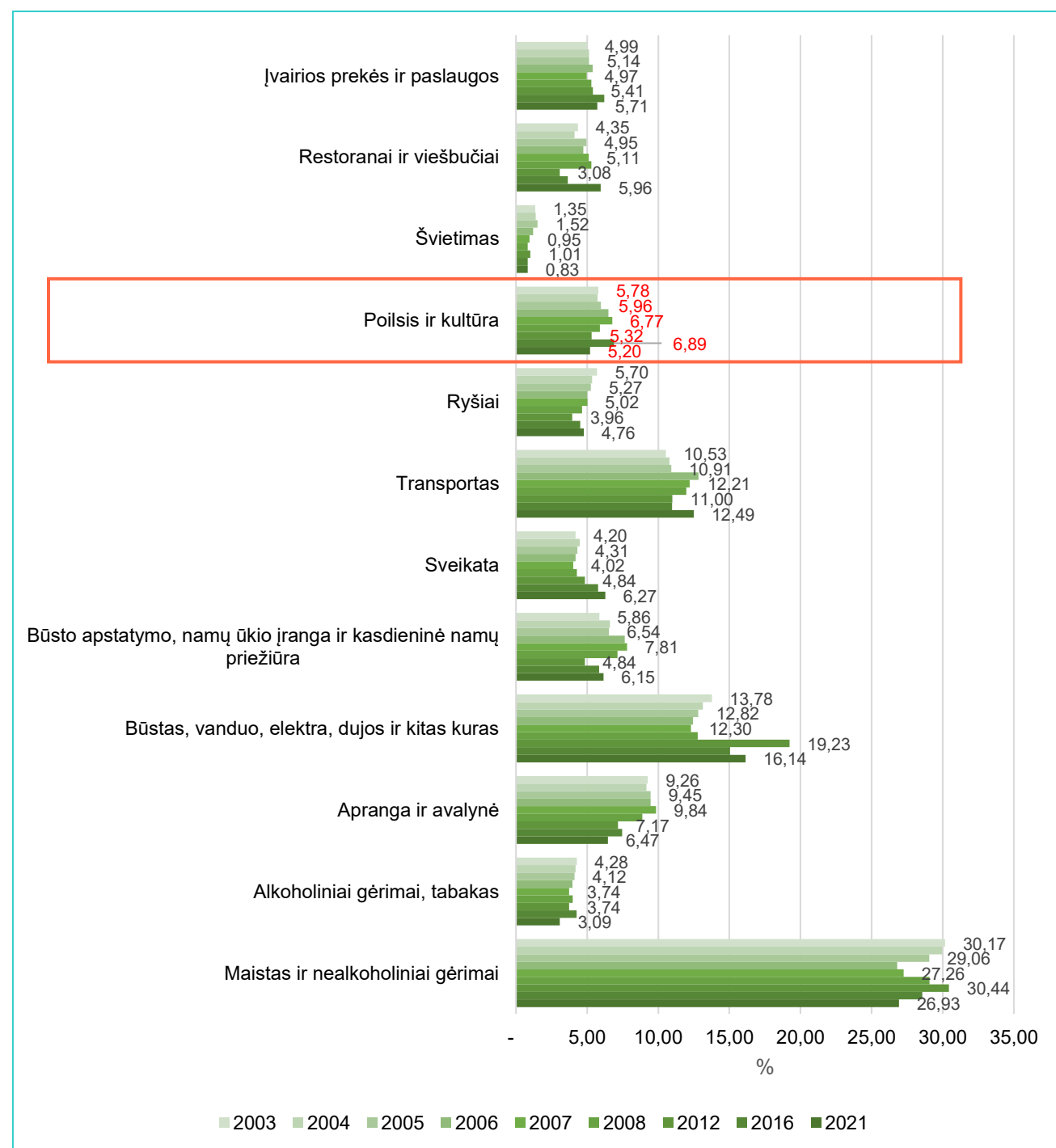

INVESTICIJOS Į MENININKĄ

- Autoriai pabrėžia, kad būtina ieškoti nuoseklių ir tvarių menininkų ekonominės gerovės užtikrinimo instrumentų.
- Nors subsidijos ar stipendijos yra **būtinės menininkų kūrybinei veiklai palaikyti**, prisideda prie sričių ir raiškų plėtotės ir apsaugos, **tai negali būti vienintelis instrumentas sprendžiantis ir ekonominės gerovės problemas.**
 - *Daugybė Vyriausybių mano, kad prioritetu turėtų būti menininkų skurdo mažinimas per įvairias subsidijas, bet Abbing vertinimu, tai nesprendžia tikrosios problemos, nes subsidijos tik pritraukia būsimus / naujus menininkus ir kaip pasekmė pajamos išlieka mažos, o skurdas tik didėja (Abbing, 2002) arba taip prisidedama prie pajamų asimetrijos. Heikkinen (1995) nurodo, **jei viešojo politika nori atliepti ekonominę menininkų situaciją, turi daugiau dėmesio skirti menininkų įdarbinimui – galimybėms turėti pastovias pajamas, o ne fragmentiškam jau pasiekusių tam tikrą pripažinimą menininkų finansavimui ir jų pajamų didinimui.***
 - *Ar stipendijos apskritai siekia spręsti menininkų ekonominę situaciją? Jei kriterijus yra menininko kūrybinės, o ne ekonominės situacijos skatinimas, tuomet tiesioginės investicijos į menininką negali būti optimaliu metodu spręsti jo ekonomines problemas.*

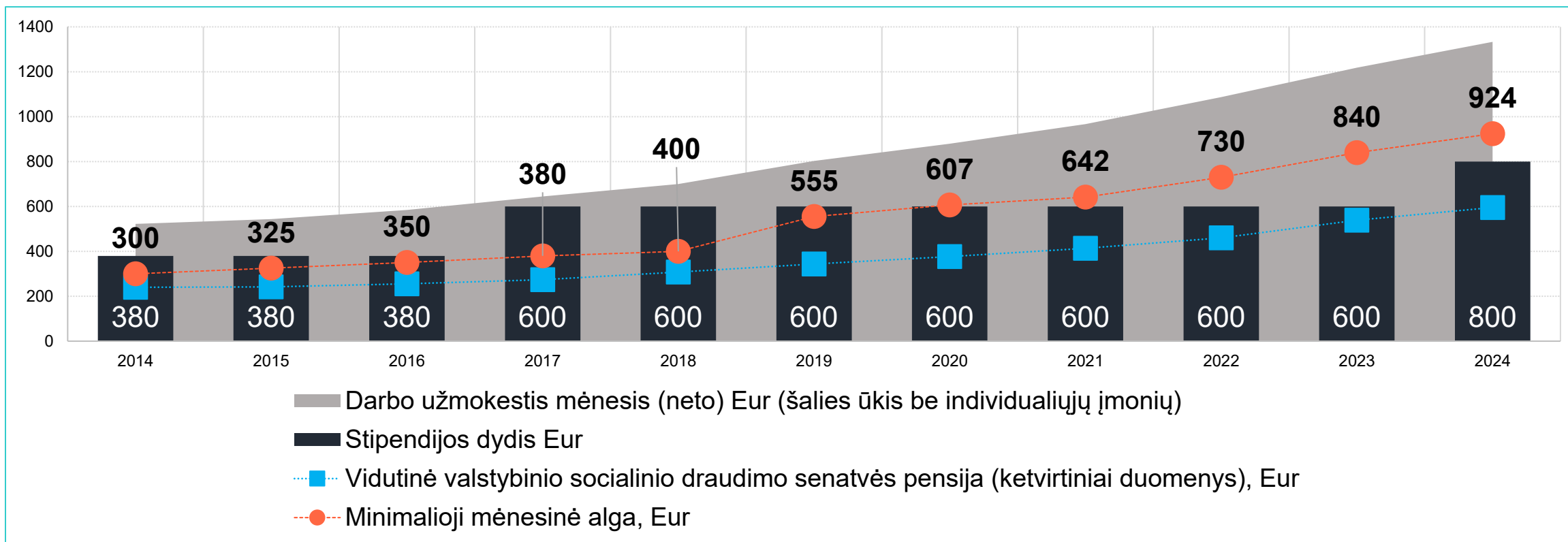
VARTOJIMO IŠLAIDOS KULTŪRAI

- Autoriai pabrėžia, kad stabiliausiai ekonominę menininko gerovę galėtų užtikrinti šalyje egzistuojantis kultūros vartojimas (Mangset ir kt., 2018).
- Vertinant bendrą namų ūkio nario išlaidų krepšelį, matoma, kad **gyventojų vidutinių poilsio ir kultūros vartojimo išlaidų, tenkančių 1 namų ūkio nariui, dalis bendrame išlaidų krepšelyje per pastarąjį dvidešimtmetį reikšmingai nesikeičia** (svyruoja apie 6 %).

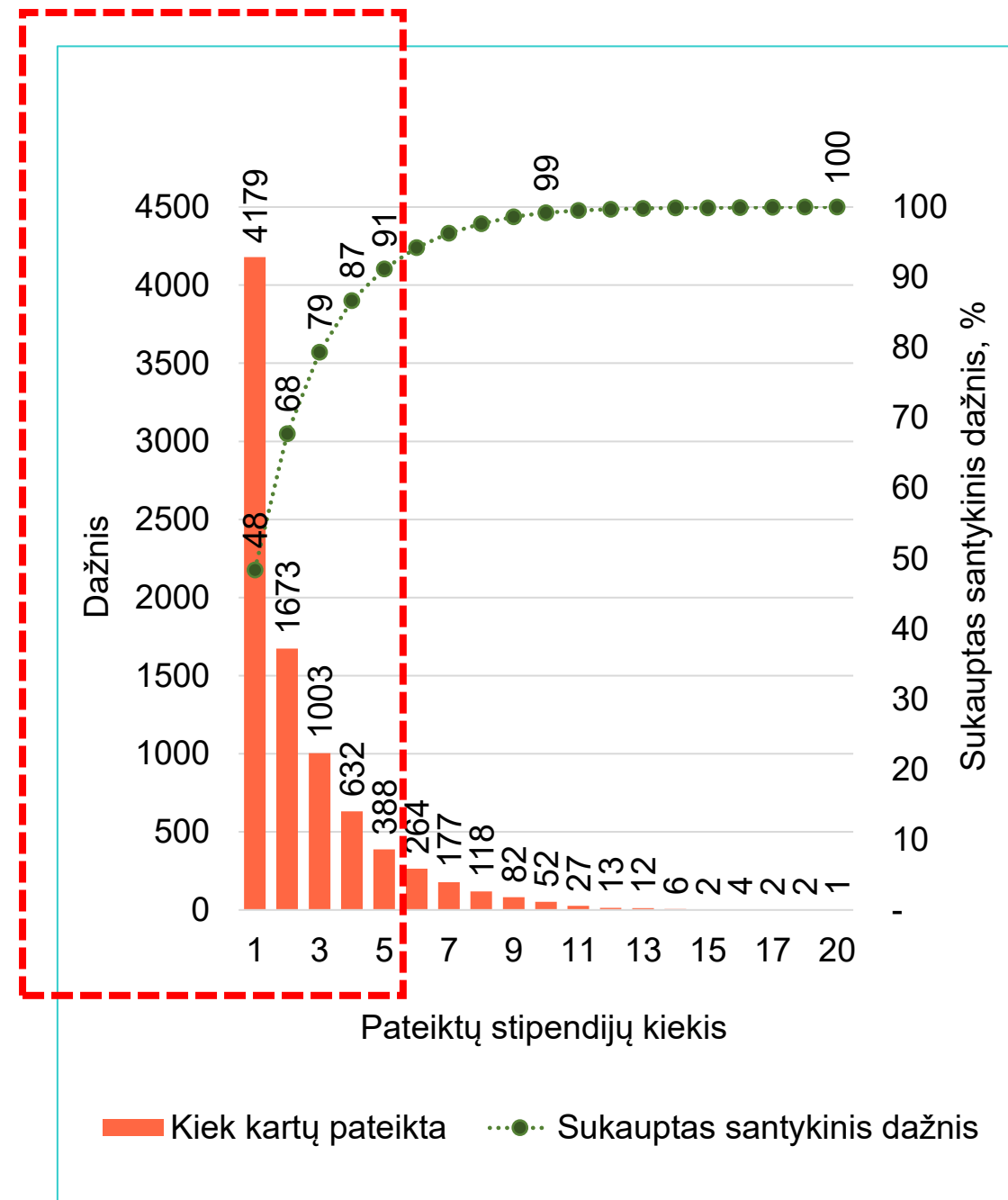
LKT STIPENDIJOS

- **Stipendijos dydis per 10 m. laikotarpį kito 2 kartus** – 2017 m. didėjo kiek daugiau nei pusantro karto nuo 380 iki 600 Eur ir 2024 m. 1,3 k. nuo 600 iki 800 Eur.
- Per 2014–2024 m. laikotarpį LKT skiriama individuali stipendija kūrėjams padidėjo apie 2 k., tačiau išlieka mažesnė nei vidutinis šalies darbo užmokestis (neto), kuris, pvz., 2024 m. I ketv. siekė 1333,1 Eur / mėn. bei yra artimesnė minimaliai algai, kuri 2024 m. buvo 709 Eur / mėn. (neto).

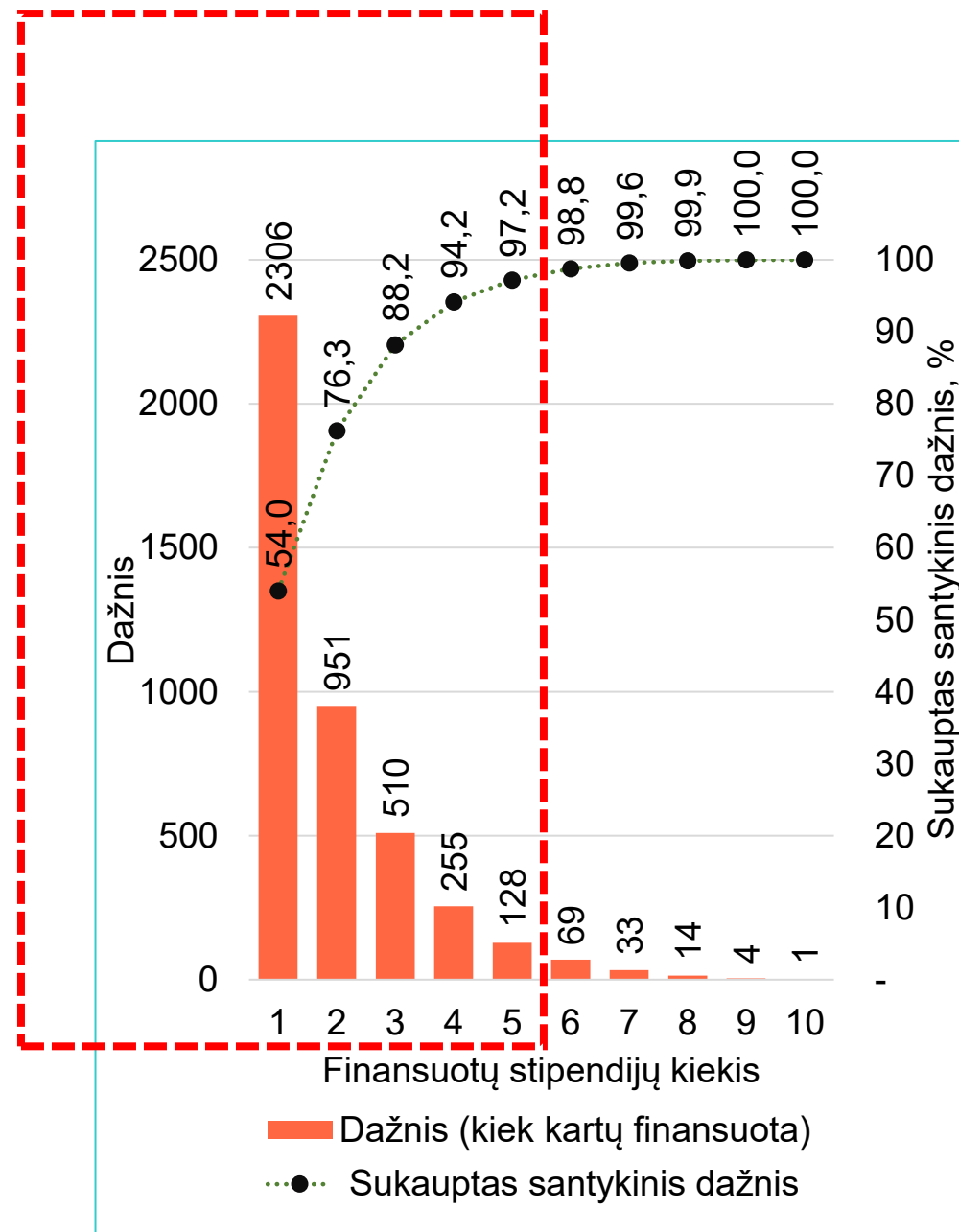
LKT STIPENDIJOS

- **8 637** – tiek menininkų **per 10 m.** yra pateikę stipendijos paraišką LKT.
- ~ 50 % – pateikė 1 paraišką (per 10 m.).
- < 5 % – pateikė 5 paraiškas (per 10 m.).
- Tik 121 menininkas (1,4 % visų menininkų) yra pateikęs 10 ir daugiau paraiškų.

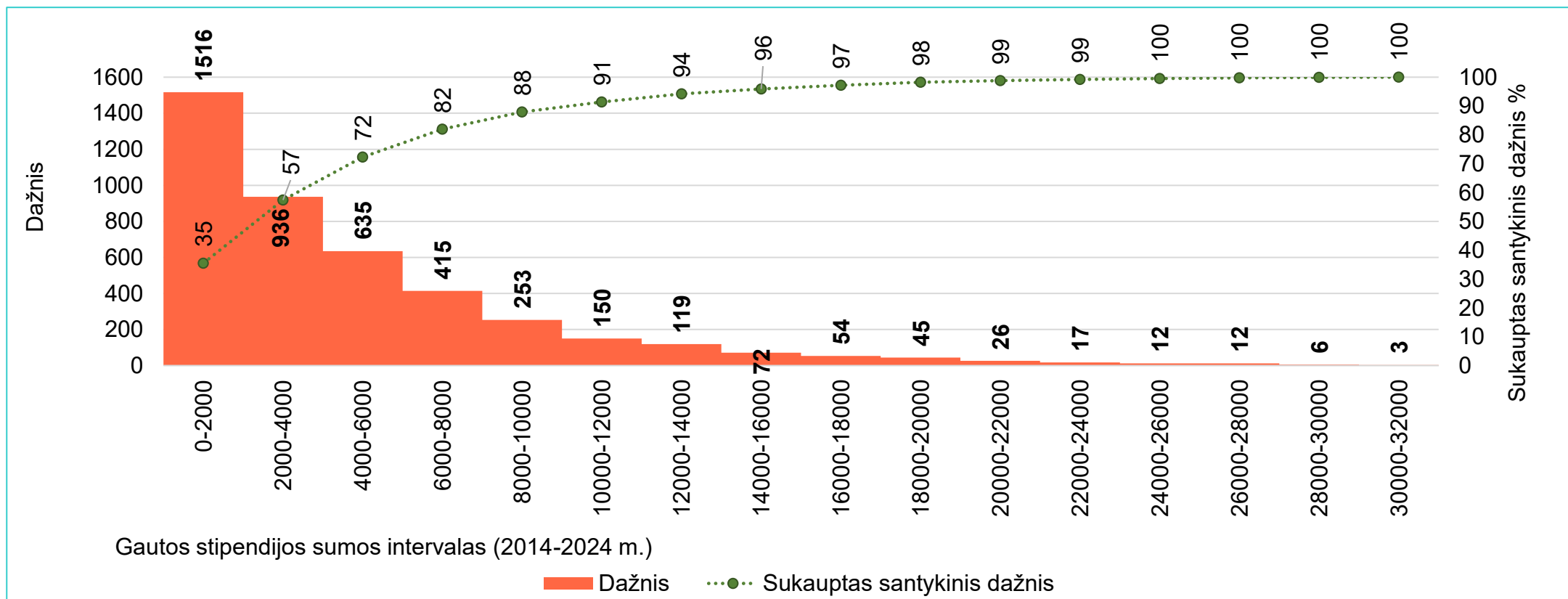
LKT STIPENDIJOS

- **4271** menininkas iš 8637 stipendijai paraiškas teikusių menininkų yra gavęs finansavimą nuo 2014 m. iki 2024 m. LKT stipendijų (visų rūšių) konkursuose.
- **Apie pusę stipendijų finansavimą gavusių menininkų yra gavę stipendiją tik 1 kartą.**
- Iki beveik 90 % menininkų (3767 menininkai) yra gavę iki 3 LKT stipendijų.
- 4 stipendijas yra gavę 255 menininkai (6 % visų stipendijas gavusių menininkų).
- **5 ir daugiau stipendijų per dešimtmetį yra gavę 249 menininkai (~ 6 % visų stipendijas gavusių menininkų).**

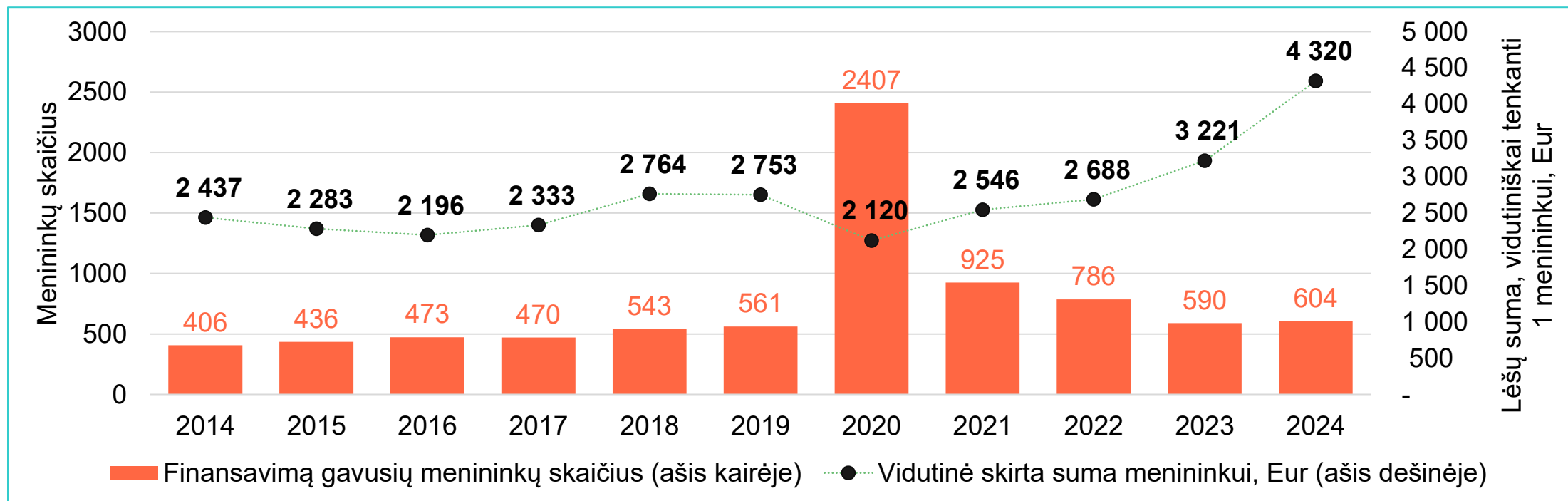
LKT STIPENDIJOS

- ~ **36 %** menininkų per 10 m. gavo finansavimą iki **2 000 Eur.**
- 516 menininkų (~ 10 % visų stipendijas gavusių menininkų) per 10 m. gavo stipendijų, kurių vertė buvo 10 tūkst. ir daugiau.
- **Visgi aukščiausiam gautų stipendijų rėžyje (nuo 20 iki 32 tūkst. Eur) yra tik 76 menininkai, kurie sudaro 1,8 % visų stipendijas per 10 m. gavusių menininkų.**

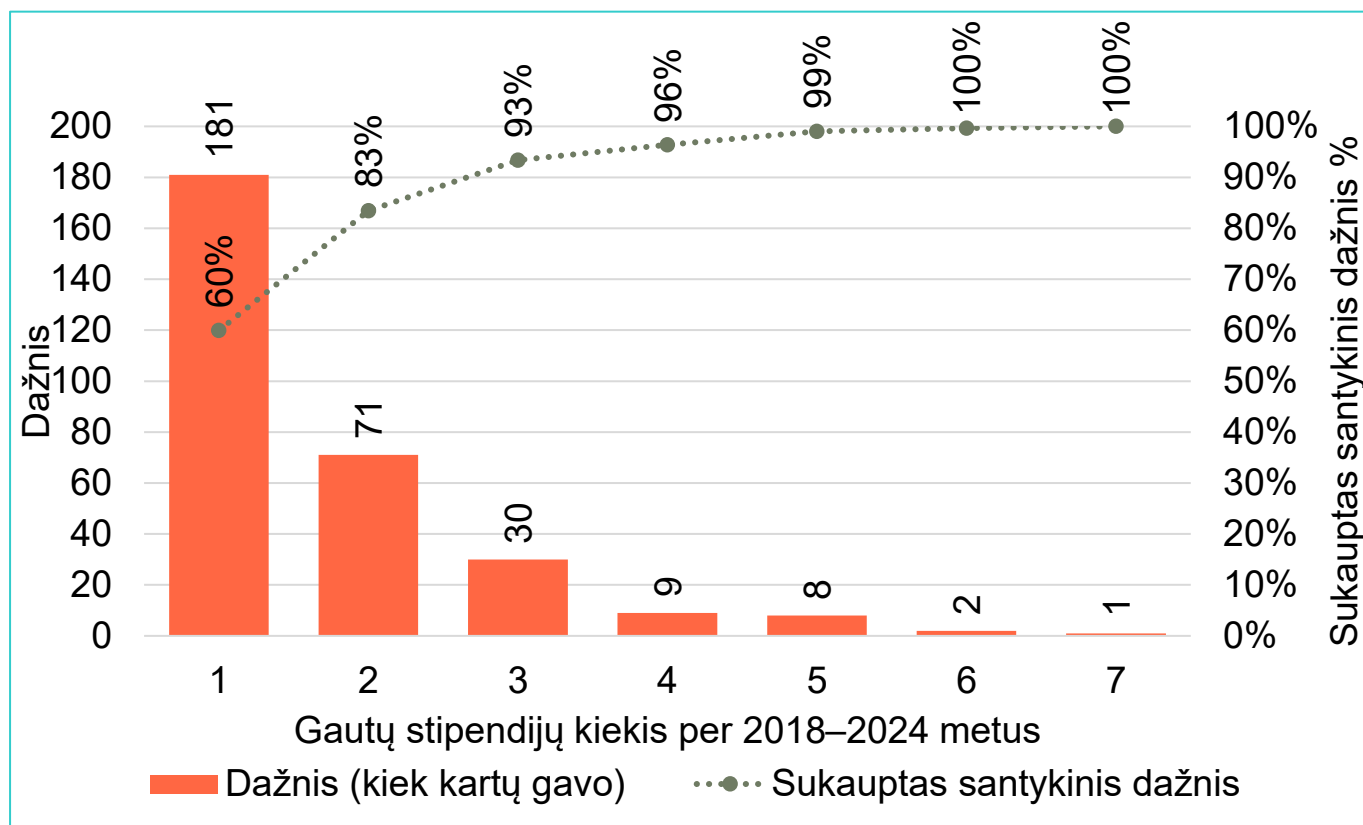
LKT STIPENDIJOS

- Vidutinė skirta suma menininkui nuo 2014 iki 2022 m. reikšmingai nesiskyrė ir svyravo daugiau mažiau apie tą patį dydį – kiek daugiau nei 2 000 Eur. Ir tik pastaruosius kelis metus vidutiniškai menininkui skiriama suma yra paaugusi (2024 m. iki 4 320 Eur).

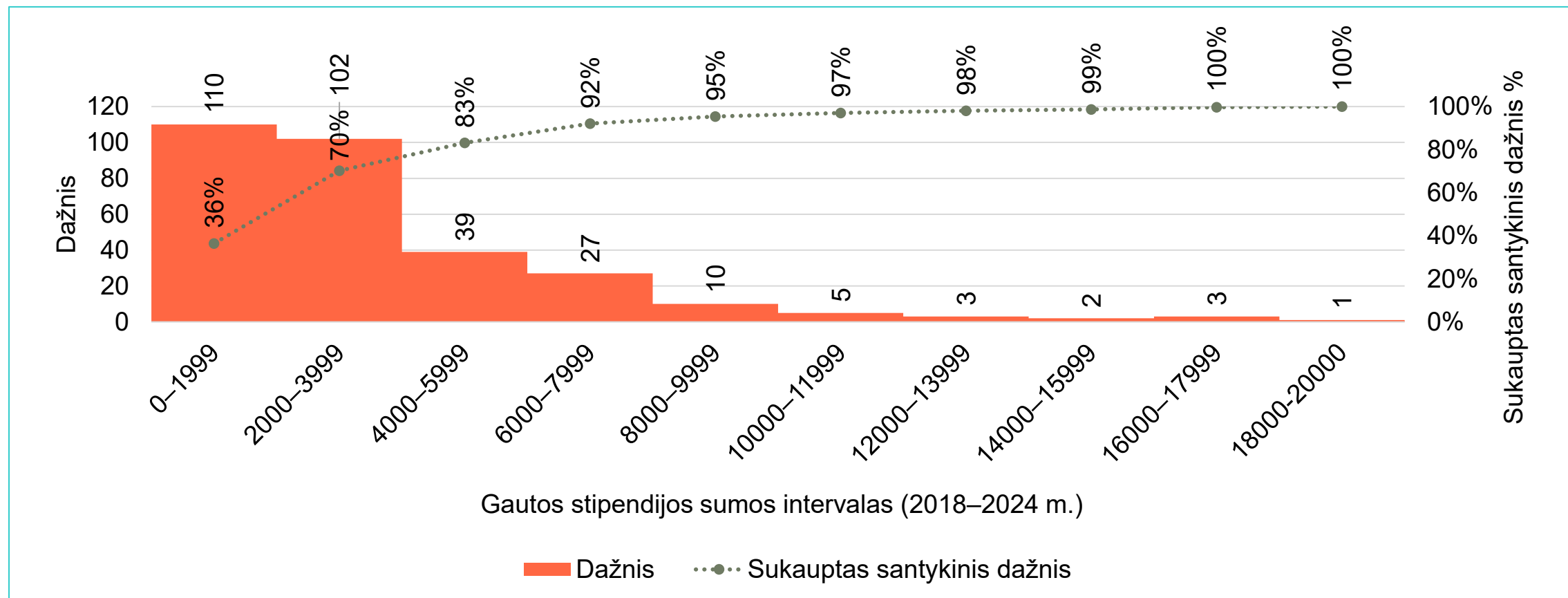
LKC STIPENDIJOS

- **302** menininkai iš 584 paraiškas teikusių yra gavę stipendijas.
- Beveik 60 % stipendiją gavo tik 1 kartą.
- Beveik 90 % menininkų yra gavę iki 2 LKC stipendijų.

LKC STIPENDIJOS

- 70 proc. LKC finansavimą gavusių menininkų iš viso yra gavę iki 4 000 Eur per 2018-2024 metų laikotarpį.

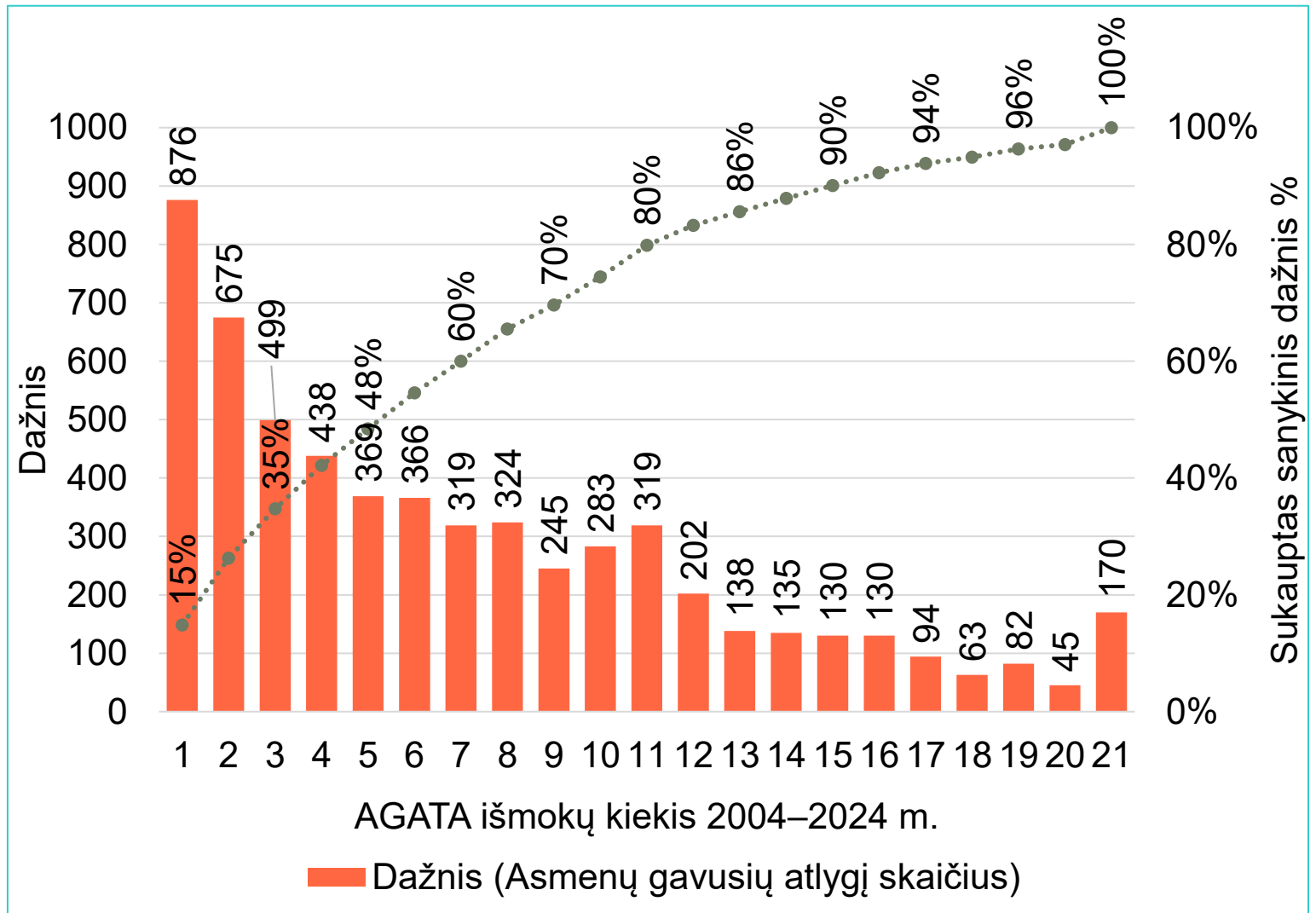

SAVIVALDYBIŲ STIPENDIJOS

Savivaldybė	Stipendijos rūšis (jei kelios)	Trukmė, mėn.	Dydis, Eur
Klaipėdos miesto sav.	Individuali stipendija	nuo 6 iki 12	800
	Edukacinė stipendija	vienkartinė išmoka	iki 3 000
	Užsienio menininko stipendija	nuo 3 iki 6	800
Neringos sav.	Stipendija kultūros ir meno kūrėjams	nuo 5 iki 6 mėnesių	600
	Rašytojo stipendija	vienkartinė išmoka	1 000
	Meno stipendija	vienkartinė išmoka	1 000
Panevėžio miesto sav.	-	nuo 1 iki 5	500
Utenos rajono sav.	-	vienkartinė išmoka	iki 2 000
Joniškio rajono sav.	Individuali stipendija	vienkartinė išmoka	iki 2 000
	Edukacinė stipendija	vienkartinė išmoka	iki 1 000
Alytaus miesto sav.	Jaunojo menininko stipendija	12	200
Šiaulių miesto sav.	Jaunojo menininko stipendija	12	150
Kaišiadorių miesto sav.	Jaunojo menininko stipendija	12	125

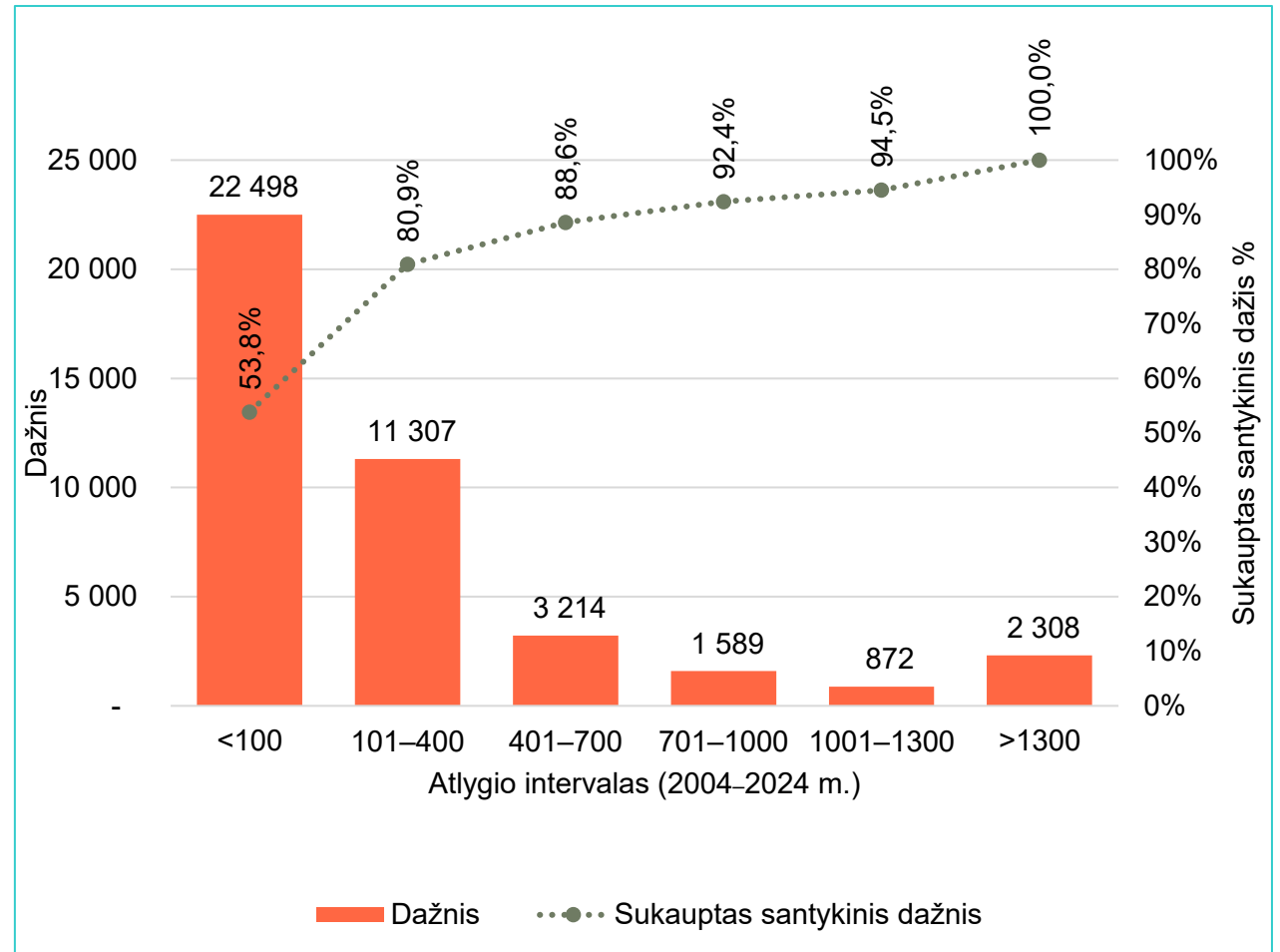
AGATA

- Beveik 15 % atlygį gavo tik 1 kartą per 2004-2024 m.
- Beveik 3 % atlygį gavo kasmet.

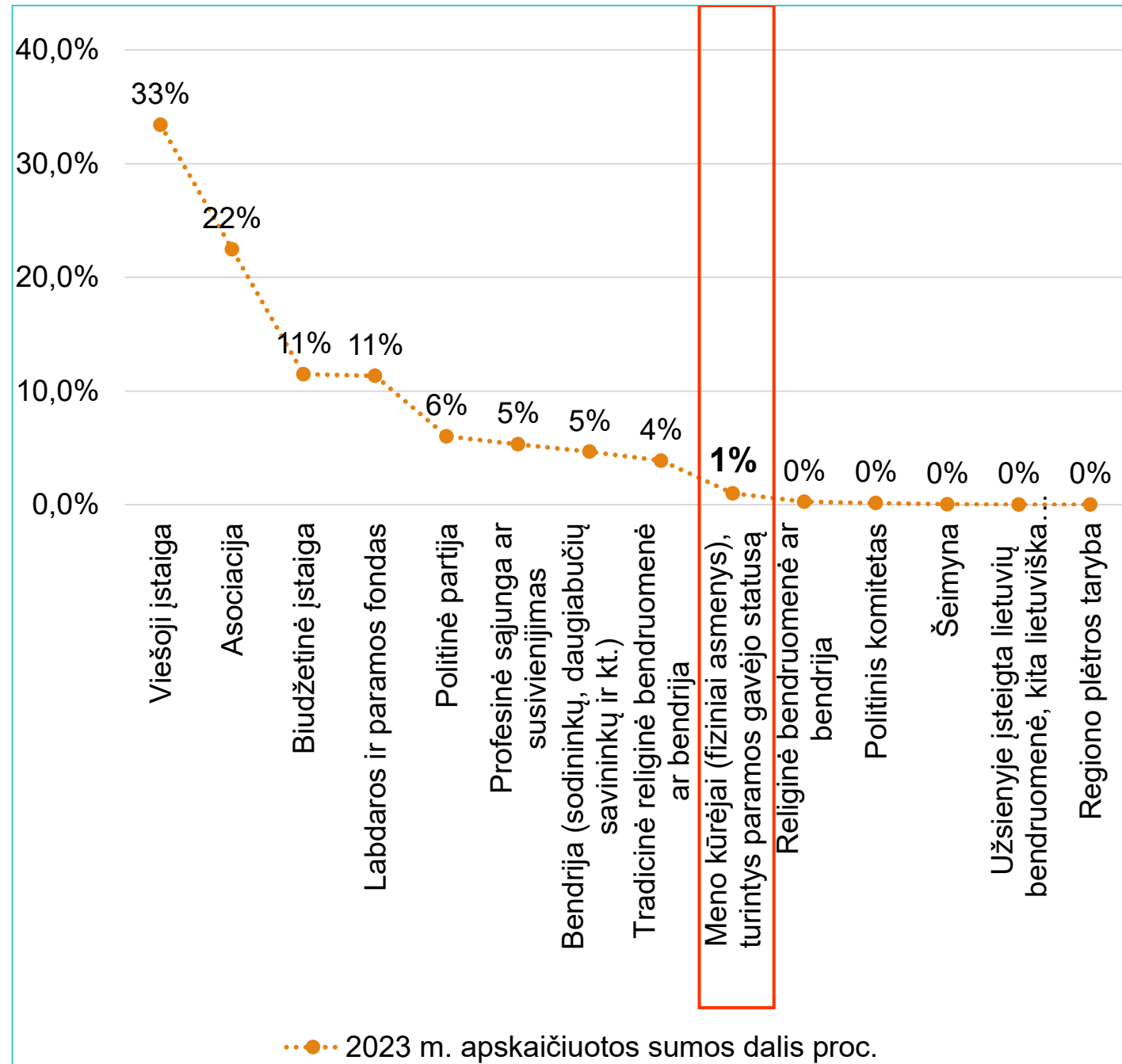
AGATA

- Dažniausiai išmokamas atlygis siekė iki 100 eurų už vienerius metus.
- Beveik 6 % išmokų sudarė daugiau nei 1300 eurų.

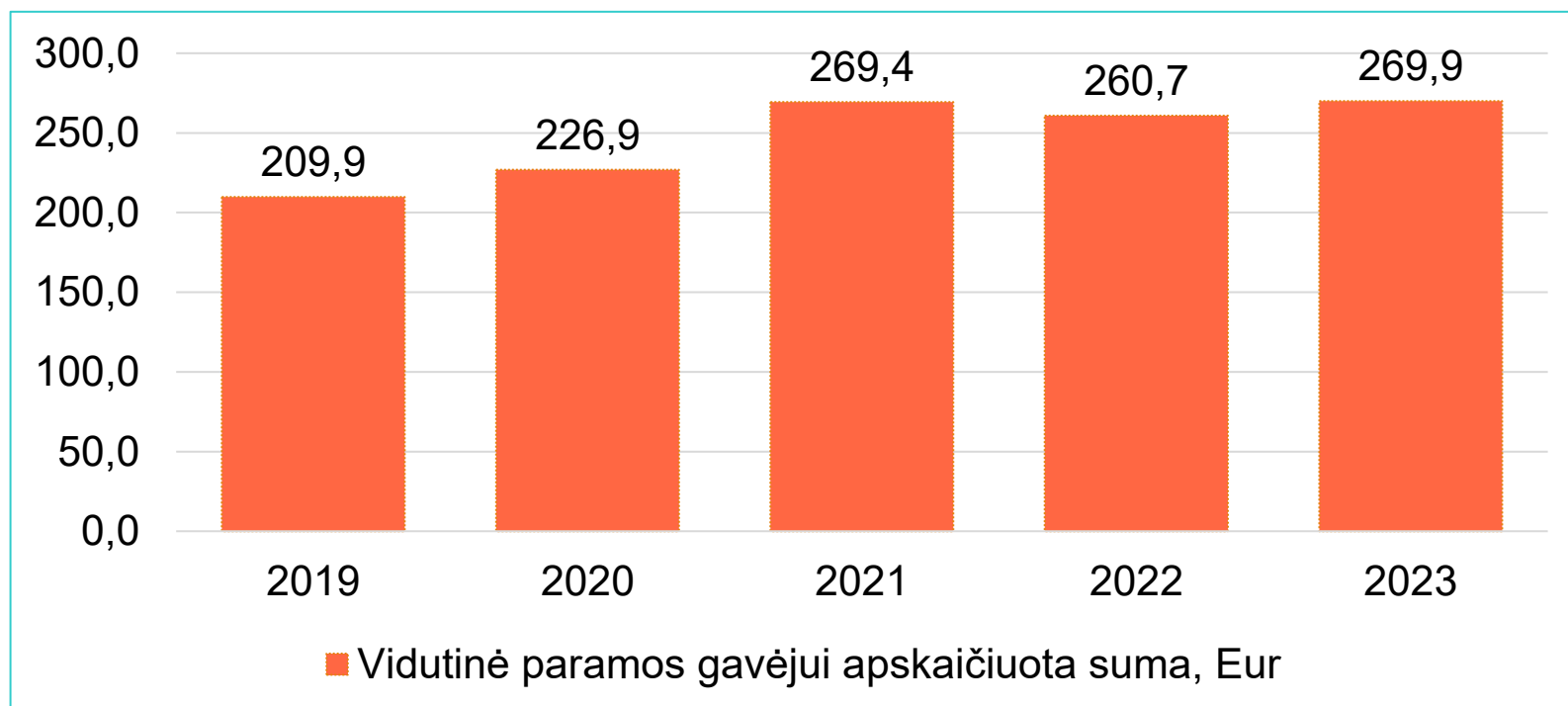
PRIVATUS FINANSAVIMA S, SKIRIANT 1,2 % GPM DALĮ

- Paramos gavėjo statusą turintiems kūrėjams skirtas 1 % apskaičiuotos pervesti GPM sumos.

PRIVATUS FINANSAVIMAS SKIRIANT 1,2 % GPM DALĮ: VIDUTINĖ SUMA

Vidutiniškai 4 571 rėmėjai GPM dalį paskyrė 1 124 kūrėjams.

2

APKLAUSA

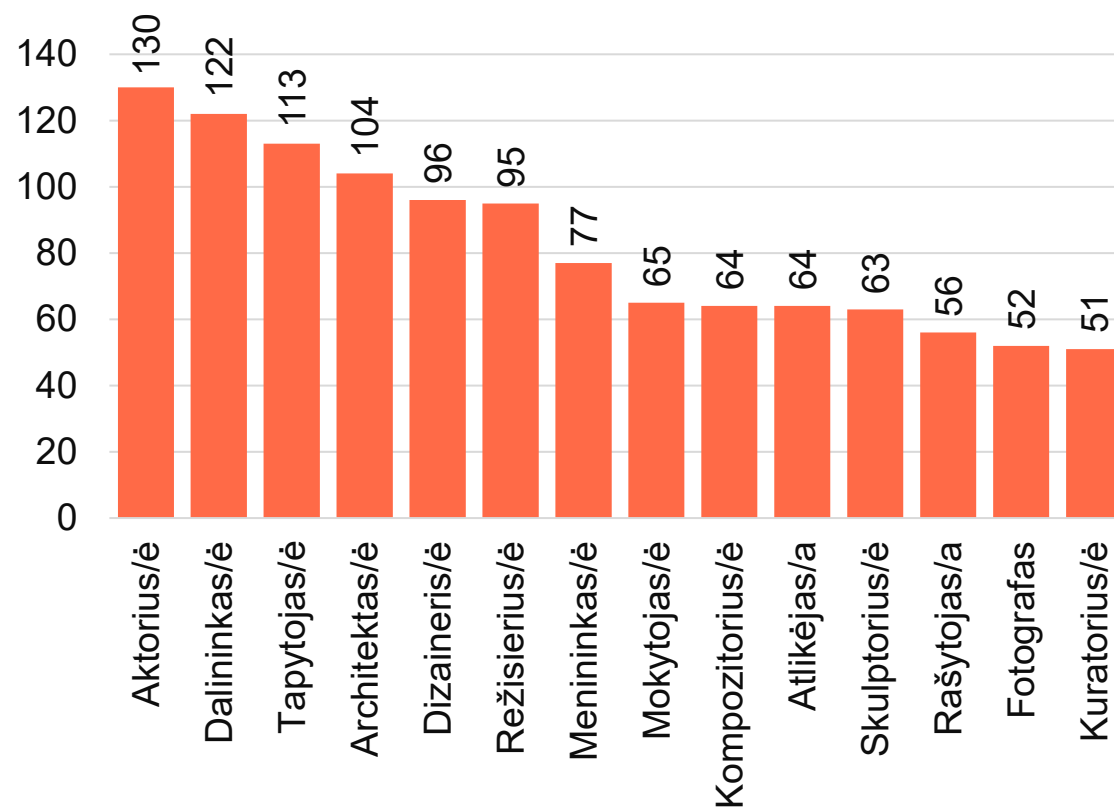
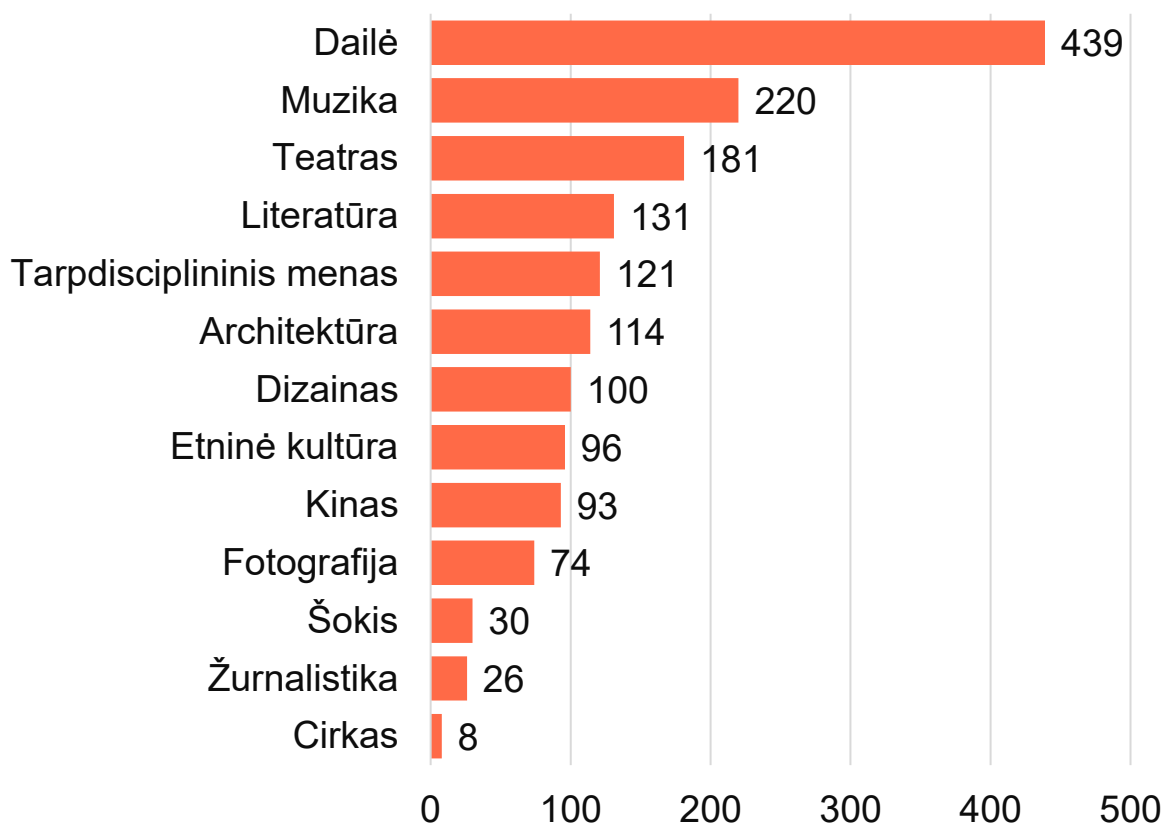

1633

**Pirmą kartą
Lietuvoje atlikta
tokios didelės
imties,
reprezentatyvi
menininkų apklausa**

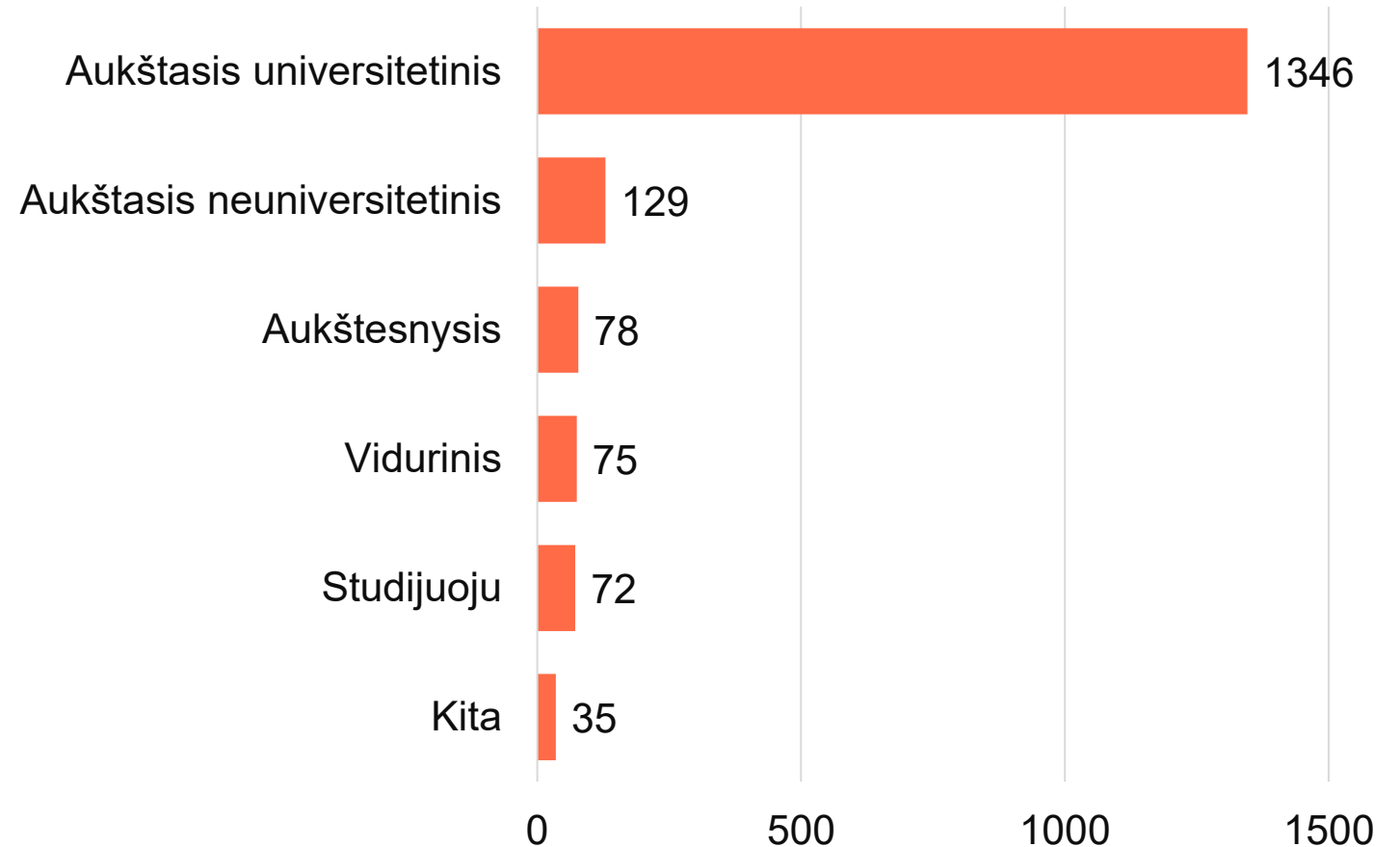

APKLAUSOS RESPONDENTAI: sritis ir profesija

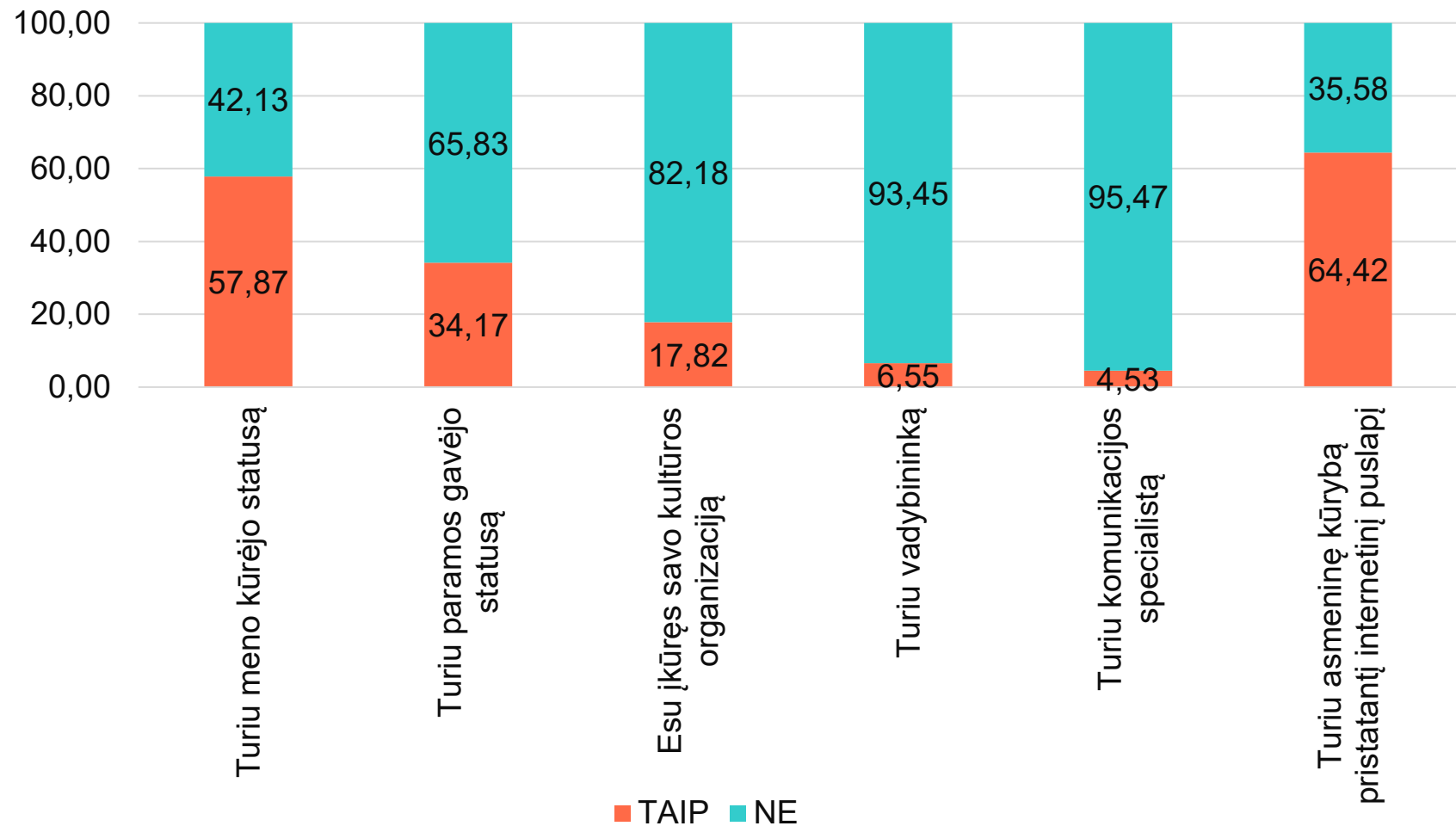

APKLAUSOS RESPONDENTAI: išsilavinimas

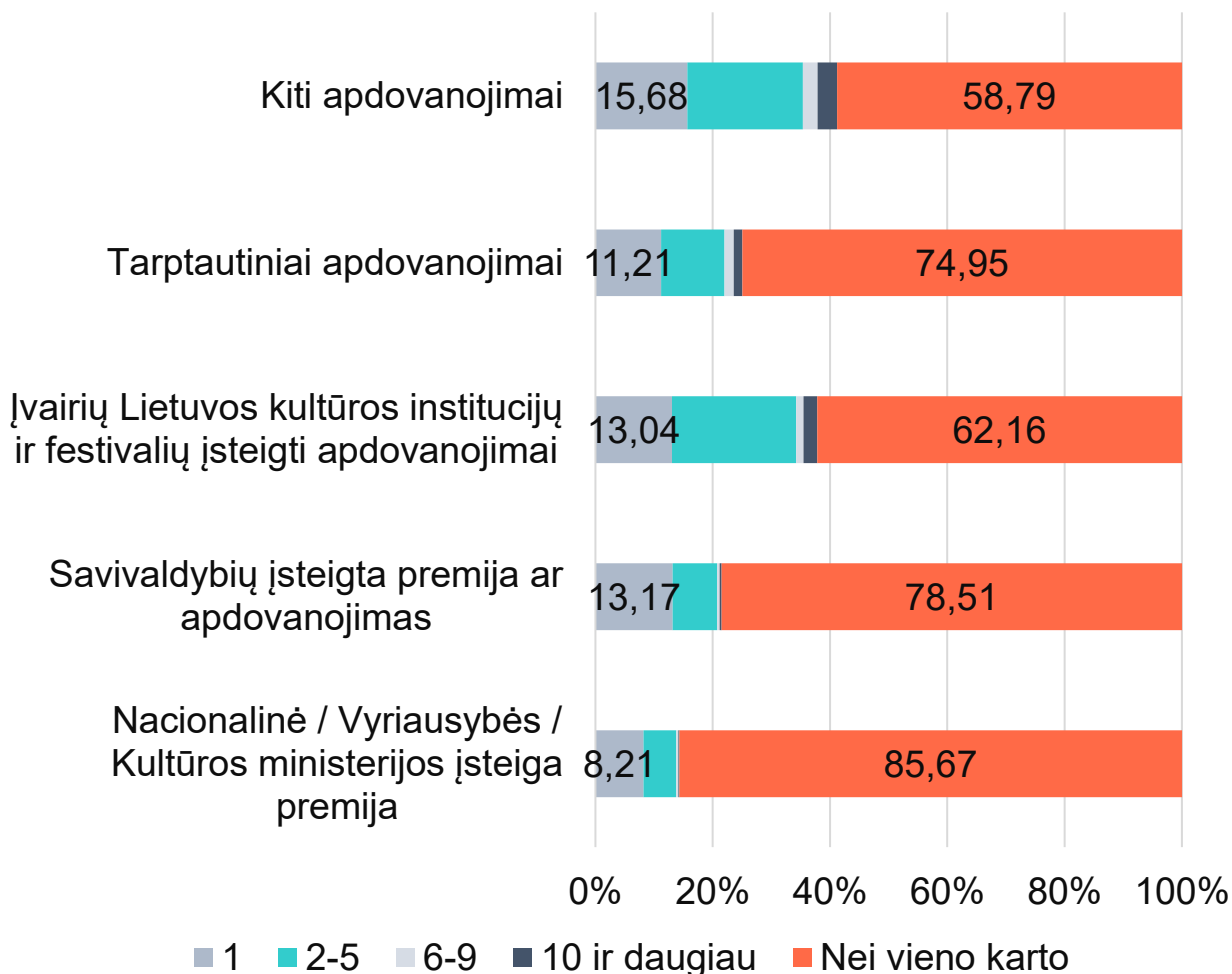
- 85 % tyrime dalyvavusių kūrėjų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą
- 7,44 % kūrėjų šiuo metu studijuoja

APKLAUSOS RESPONDENTAI: aktyvumas kultūros lauke

APKLAUSOS RESPONDENTAI: gauti apdovanojimai

- Svarbiausius šalies apdovanojimus – Nacionalinę ar Vyriausybės kultūros ir meno premiją ar Kultūros ministerijos įsteigtą premiją yra gavę 234 (14,33 %) tyrimo dalyvių.
- **Maždaug ketvirtadalis kūrėjų (25,05 %) yra bent kartą apdovanoti tarptautiniais apdovanojimais.**
- Daugiausiai menininkų (37,84 %) yra bent kartą gavę įvairių Lietuvos kultūros institucijų ar festivalių įsteigtus apdovanojimus.

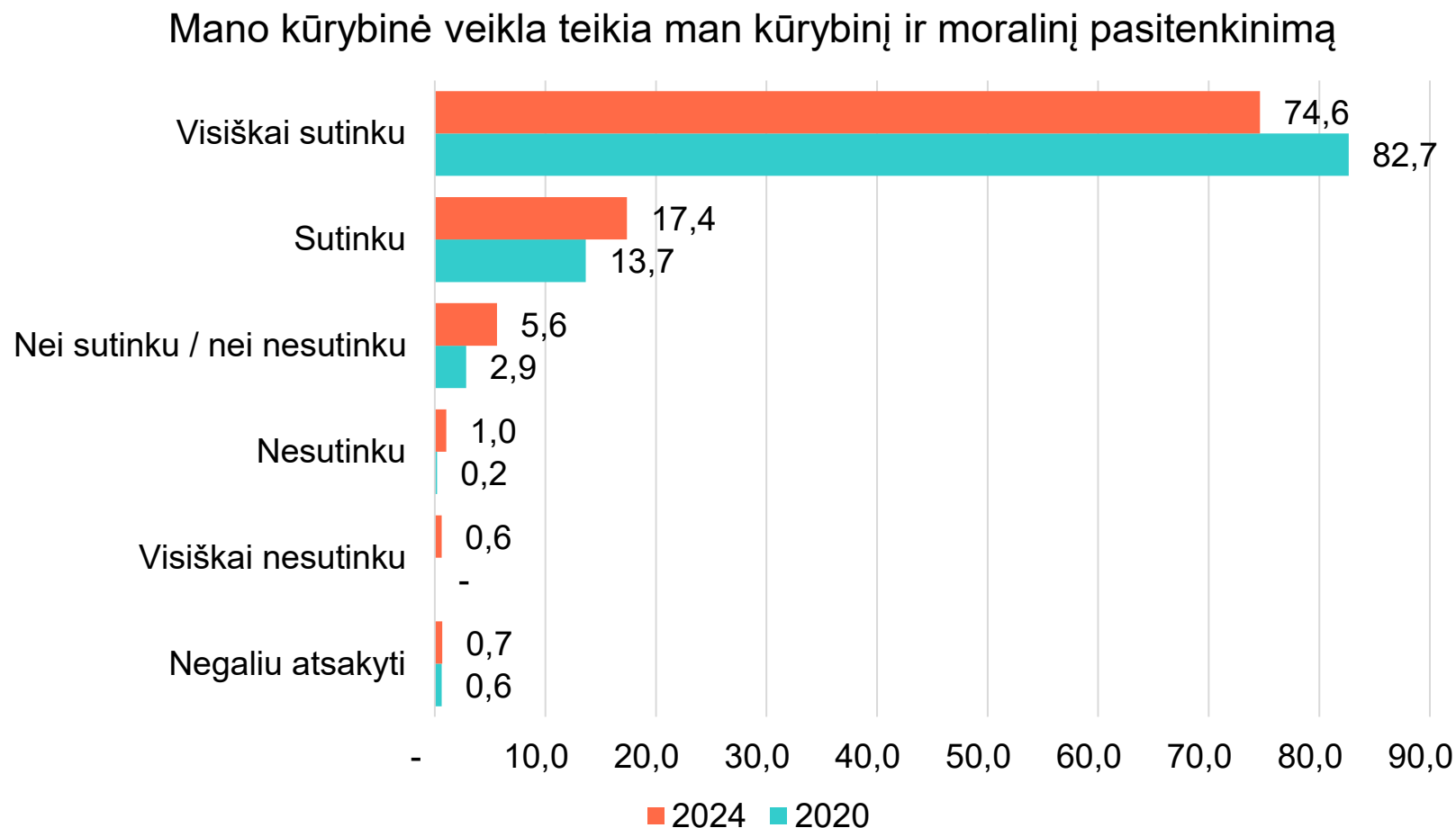
„Kad nors kartą menininkų pasiekimai būtų taip vertinami, kaip sportininkų. Sportininkas gali gauti kasmet šimtus tūkstančių premijų, jeigu laimėjo kokį nors medalį... Nacionalinė kultūros ir meno premija yra viena per visą menininko gyvenimą ir viso labo – net 50 tūkst. nesiekia“

PADĖTIS VISUOMENĖJE

PASITENKINIMAS PROFESIJA

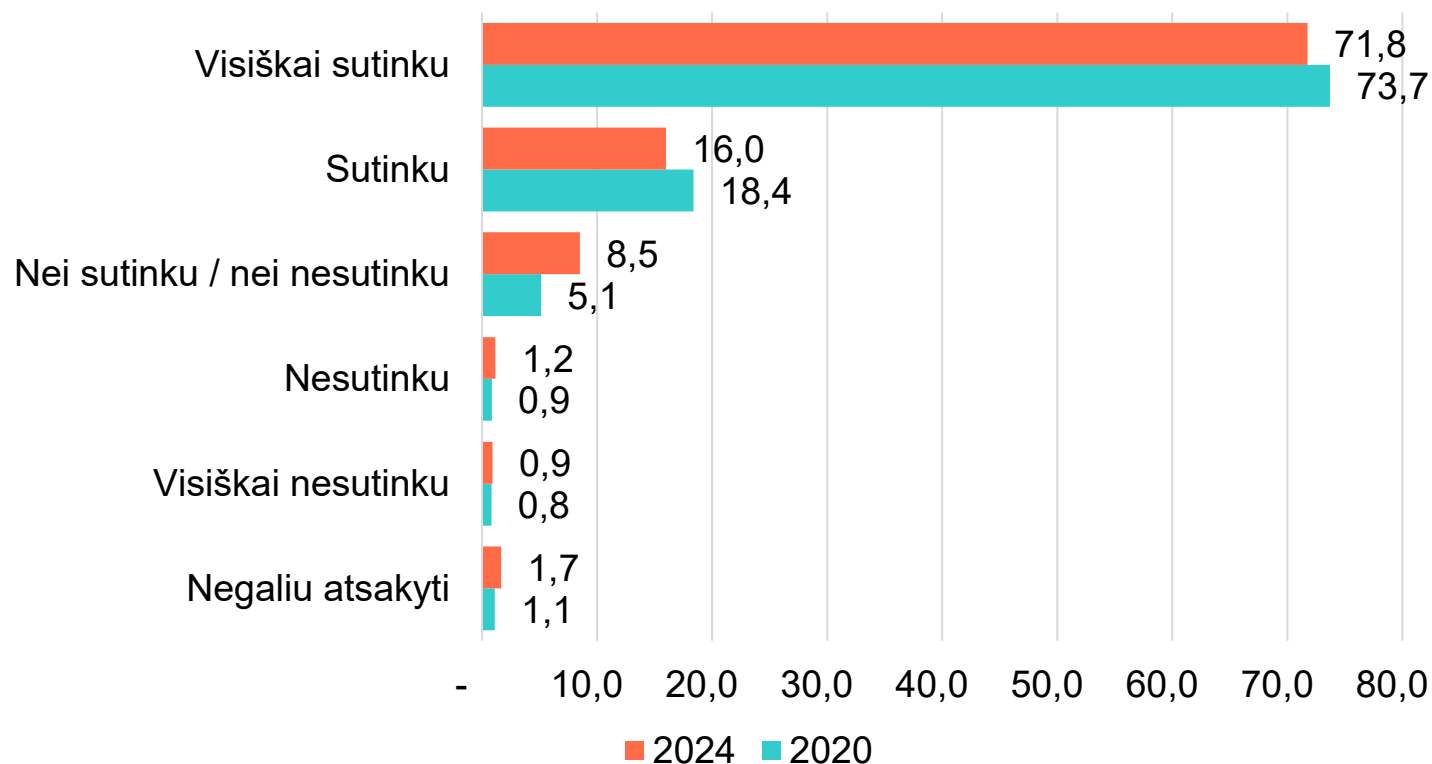
- Didžioji dalis apklaustų kūrėjų nurodo, kad jų kūrybinė veikla jiems teikia kūrybinį ir moralinį pasitenkinimą, su šiuo teiginiu sutinka 92,0 % visų anketos respondentų.

VEIKLOS ĮPRASMINIMAS

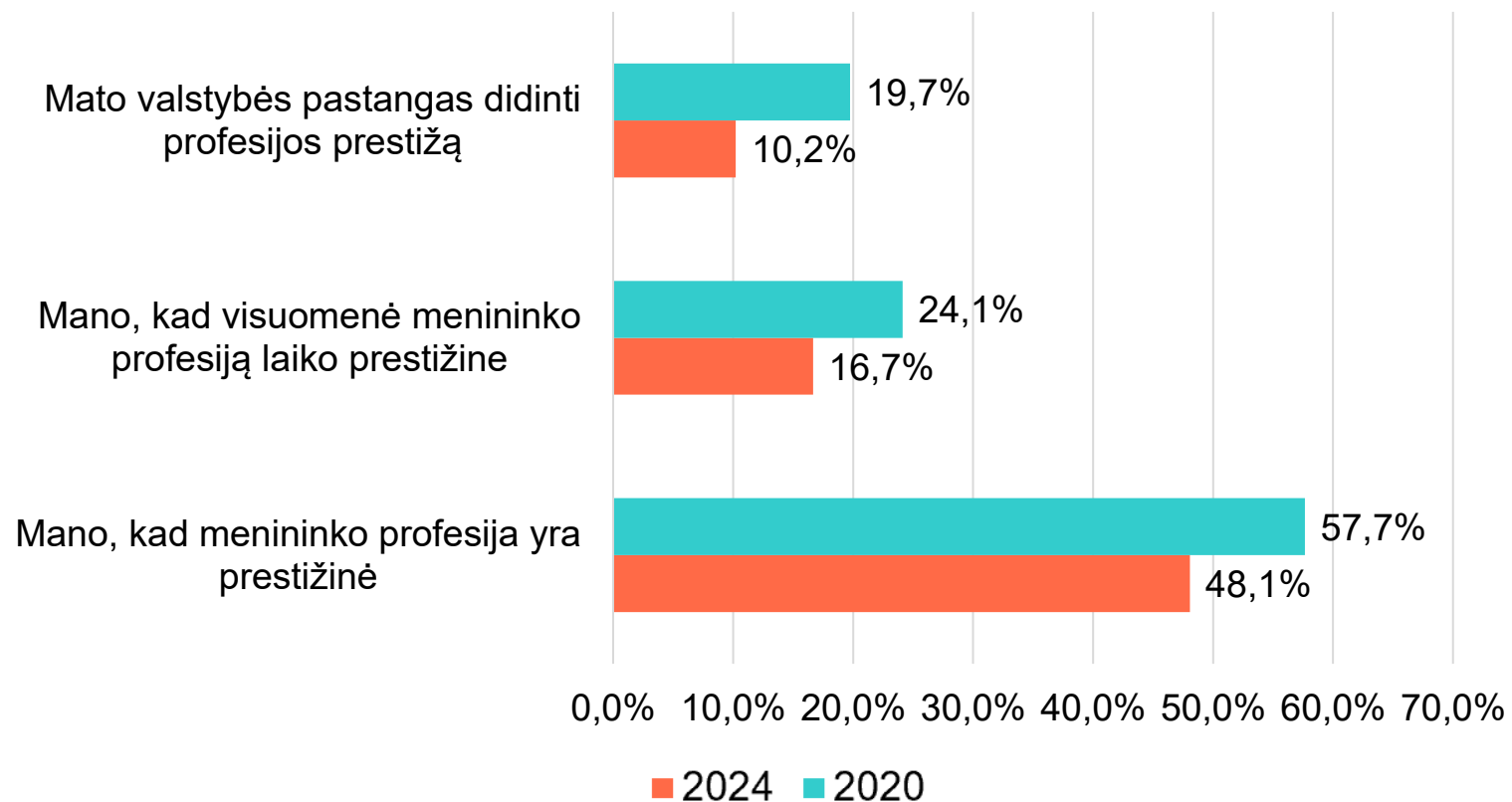
Kūrėjai aiškiai suvokia savo išskirtinį vaidmenį visuomenėje ir ši pozicija jiems rūpi: 87,8 % menininkų nurodo, kad jiems svarbu prisidėti prie kultūros ir meno raidos, taip pat trims ketvirtadaliams kūrėjų svarbu, kad jų kūryba išliktų ateities kartoms (76 %).

Man svarbu prisidėti prie kultūros ir meno raidos

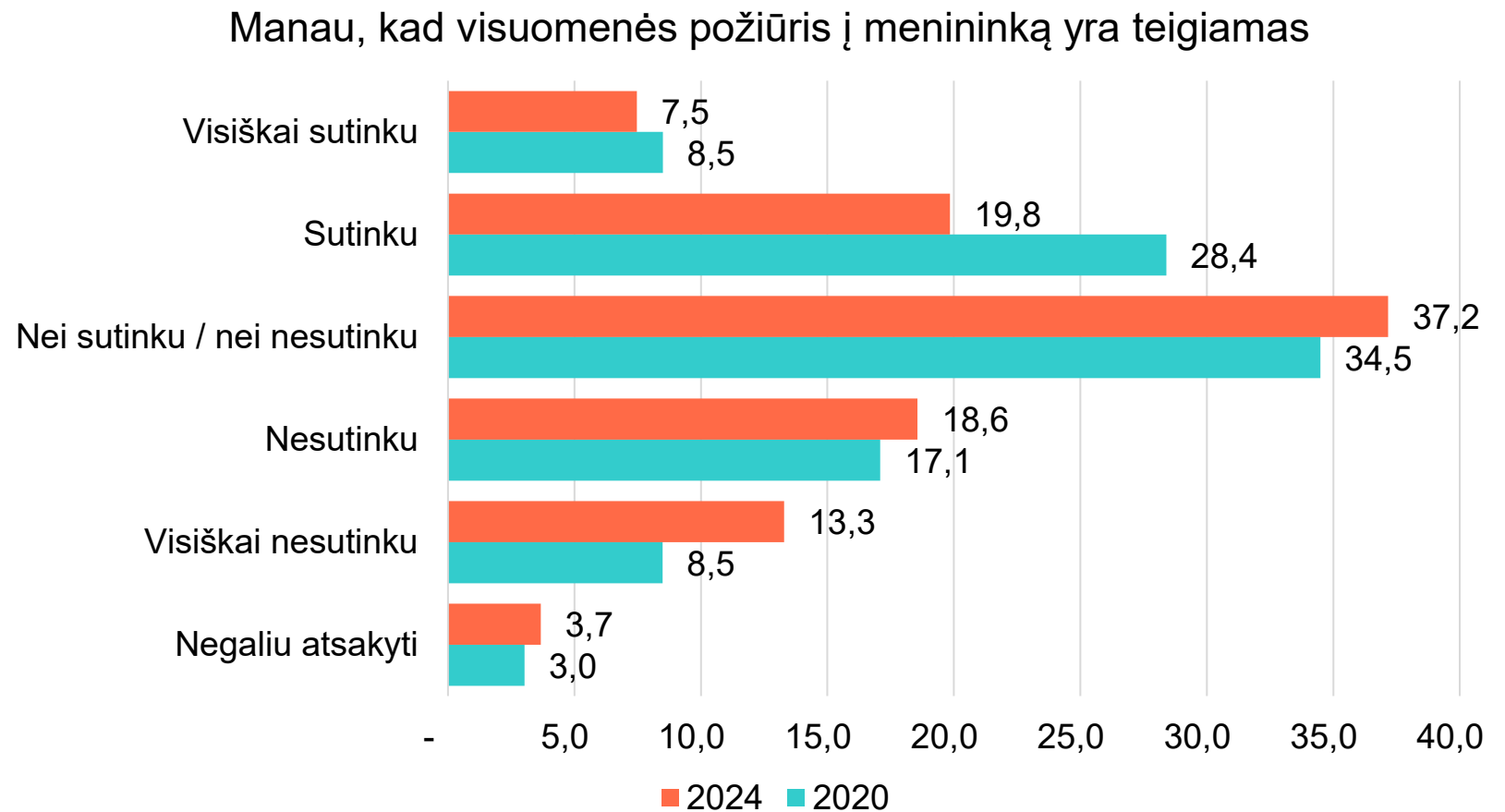
MENININKO PROFESIJOS PRESTIŽAS

- Kad menininko profesija yra prestižinė, sutinka 48,1 % kūrėjų.
- Daug mažiau menininkų mano, kad visuomenė į šią profesiją žiūri kaip į prestižinę, su tuo sutinka 16,7 %.
- **Vertindami valstybės dėmesį menininko profesijai kūrėjai yra kritiškai** - valstybės pastangas didinti šios profesijos prestižą mato 10,2 % kūrėjų

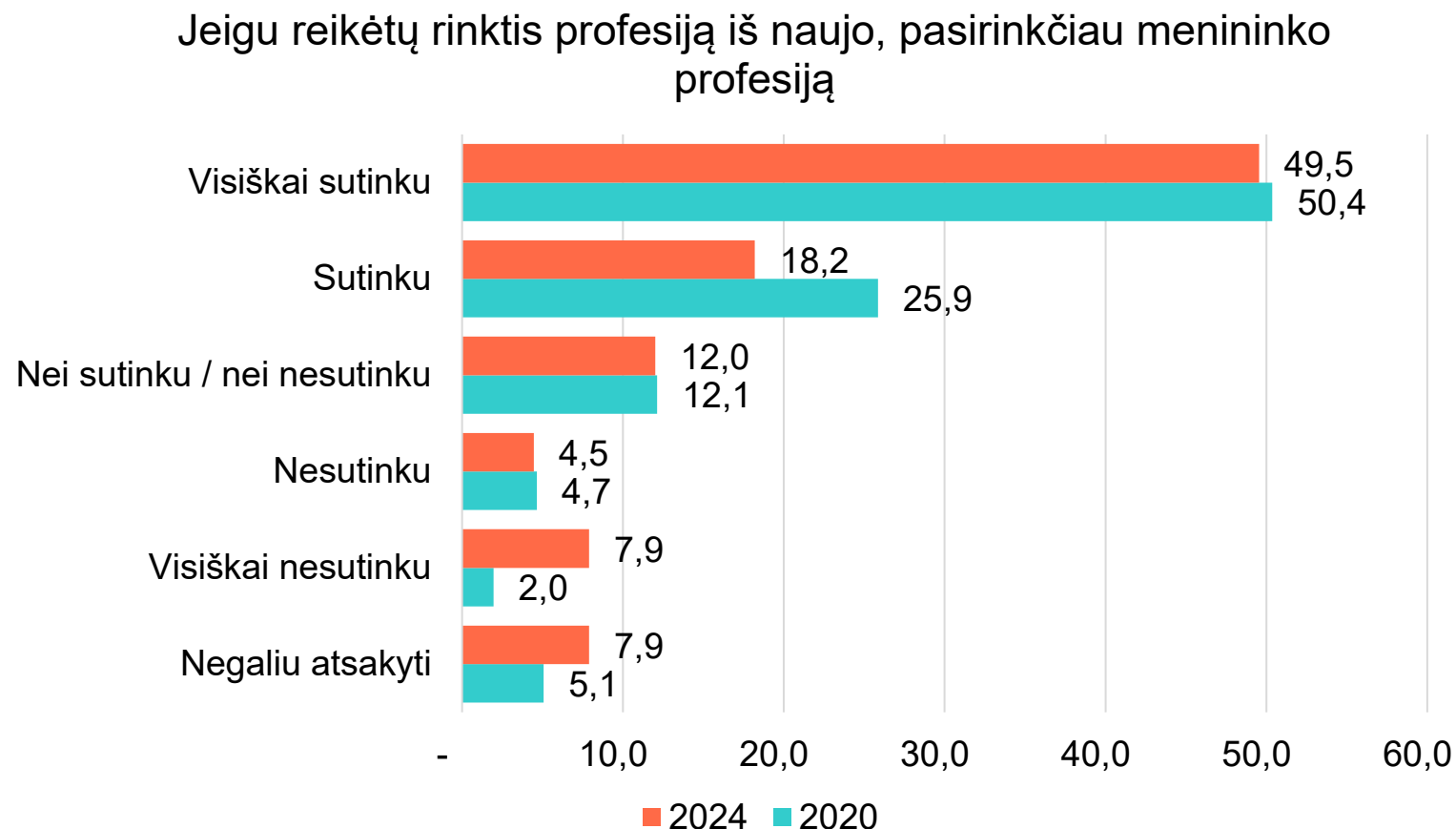
POŽIŪRIS Į MENININKĄ

- 27,3 % respondentų sutinka, kad visuomenės požiūris į menininką yra teigiamas, tai yra mažiau nei 2020 m. (36,9 %).

NORAS LIKTI PROFESIJOJE

- Profesijos suteikiamas pasitenkinimas, menininko pašaukimas ar kiti noro likti šioje profesijoje faktoriai atkleidžia, kad net 67,73 % visų kūrėjų šią profesiją rinktųsi dar kartą.

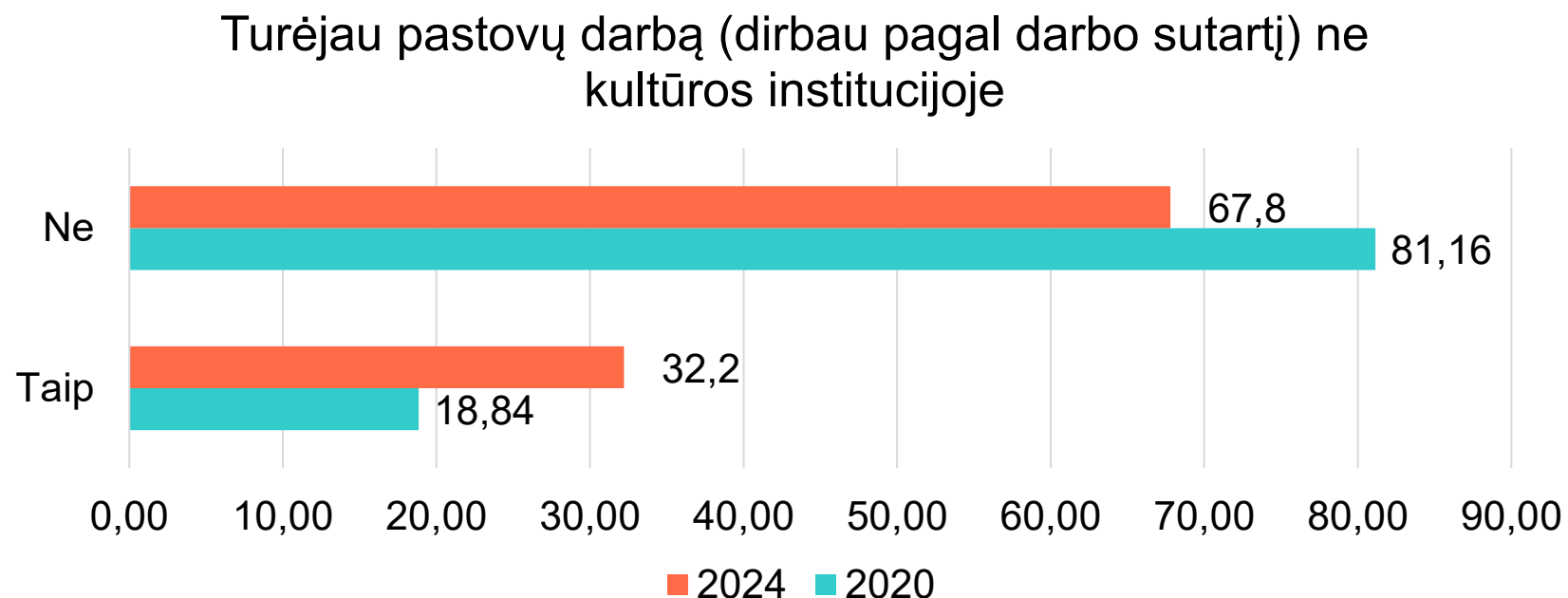
„Vis dar vyrauja požiūris (giliai įsišaknijęs), kad menininkas daugiau ne profesija, o hobis, veikla, pašaukimas. Ir tai reiškia, kad gali dirbti mažai apmokant arba dykai (nes juk patinka dirbti:)“

EKONOMINĖ PADĖTIS

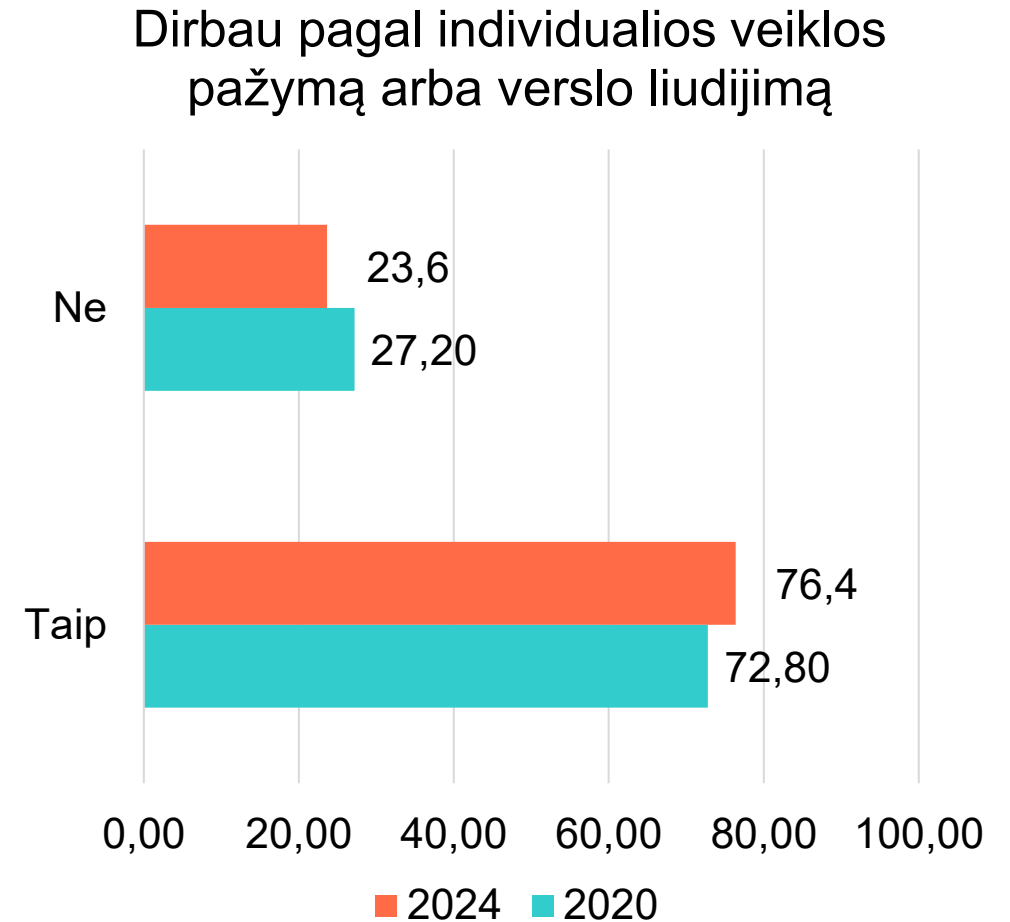
DARBINIAI SANTYKIAI

- Kas trečias menininkas papildomai dirba ne kultūros institucijoje.

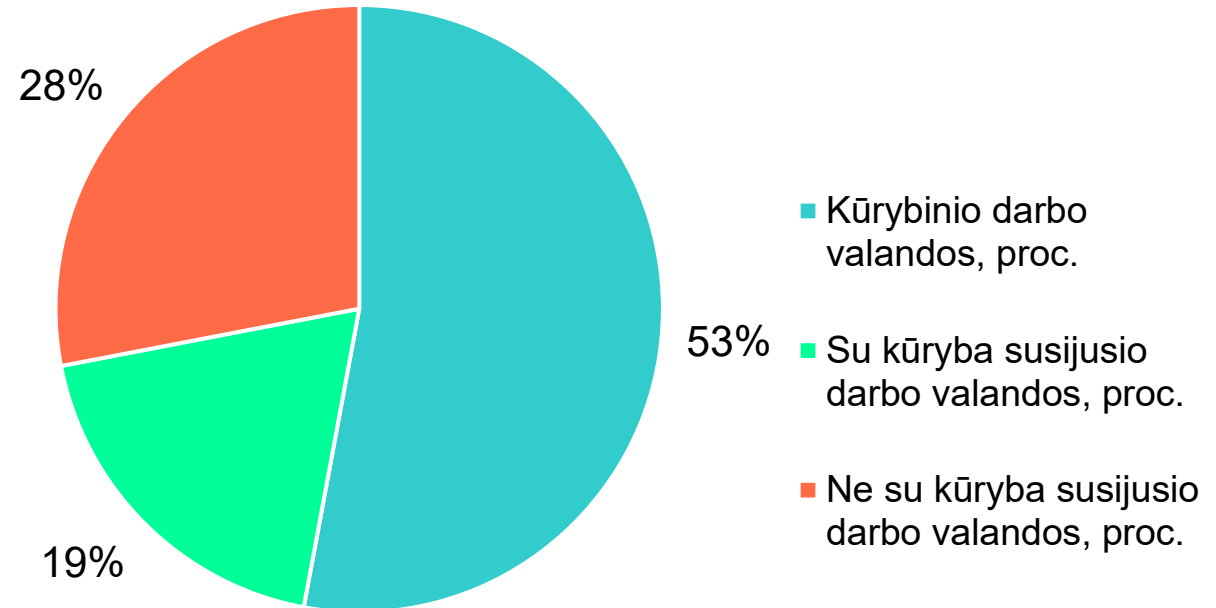
DARBINIAI SANTYKIAI

- Beveik **8 iš dešimties** menininkų dirba pasitelkdami individualios veiklos pažymą ar verslo liudijimą.
- Be to, per metus menininkai paprastai dirba ne su viena organizacija, pavyzdžiui, **net kas antras cirko srities menininkas ar kas trečias šokio ar teatro srities menininkas dirba su 10 ir daugiau organizacijų.**
- Taip pat kas antras menininkas dirba pagal autorinę / vienkartinę paslaugų sutartį.

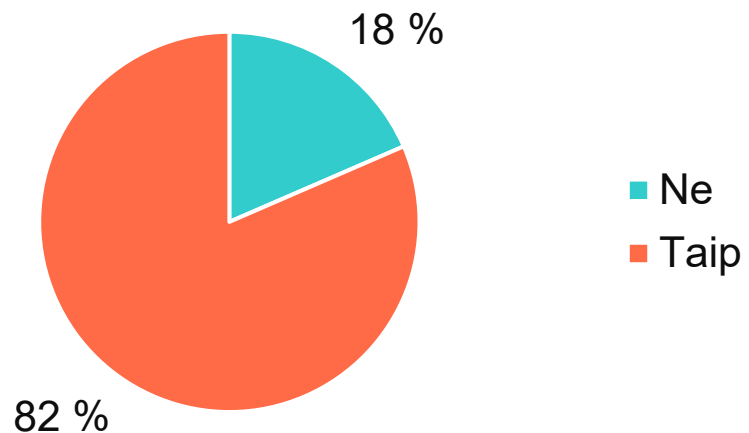
DARBO VALANDOS

- Vidutinė menininko darbo savaitė – **55 valandos** (rėžis nuo 40 iki 70 val.).
- Darbo savaitė susideda tiek iš kūrybinių, su kūryba susijusių (pvz., edukacijos) bei su kūryba nesusijusių darbų.
- Vidutiniškai menininkai kiek daugiau nei pusę viso savo darbo savaitės laiko skiria **kūrybai (20–30 val. per savaitę)**, beveik 20 % – **su kūryba susijusiam darbui (7–17 val. per savaitę)** ir beveik 30 % – **su kūryba nesusijusiam darbui (11–21 val. per savaitę)**.

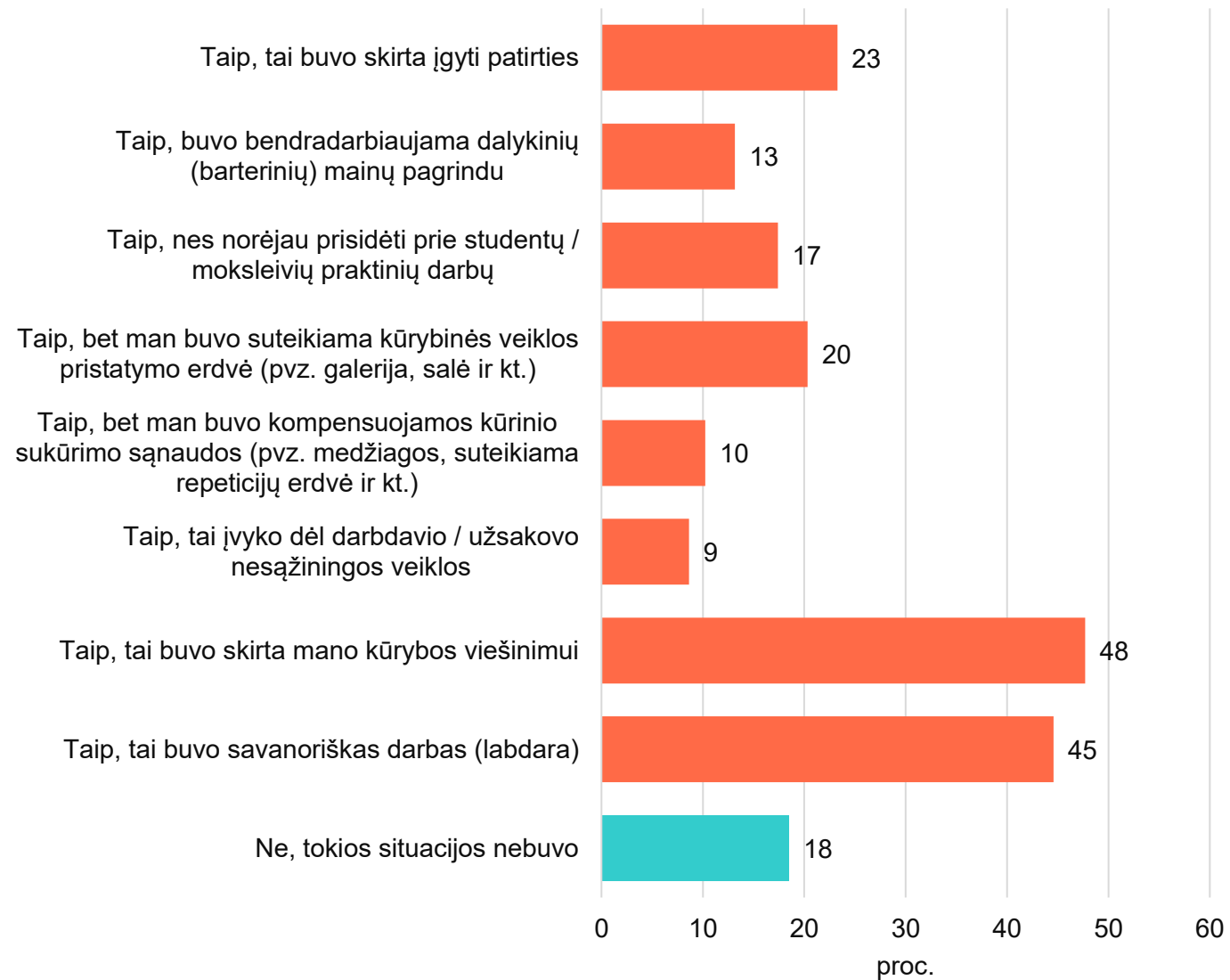

KŪRYBINIS DARBAS BE ATLYGIO

Ar 2024 metais dirbote kūrybinį darbą be finansinio atlygio?

- Dažniausiai siekiama plačiau pristatyti savo kūrybą taip tikintis auginti savo kaip menininko atpažįstamumą / matomumą.
- **Kas dešimtas menininkas susidūrė su nesažiningu darbdavio / užsakovo elgesiu.**

PAJAMOS

1 090 Eur / mėn. (neto) – menininko vidutinis darbo užmokestis (pajamos iš visų veiklų)

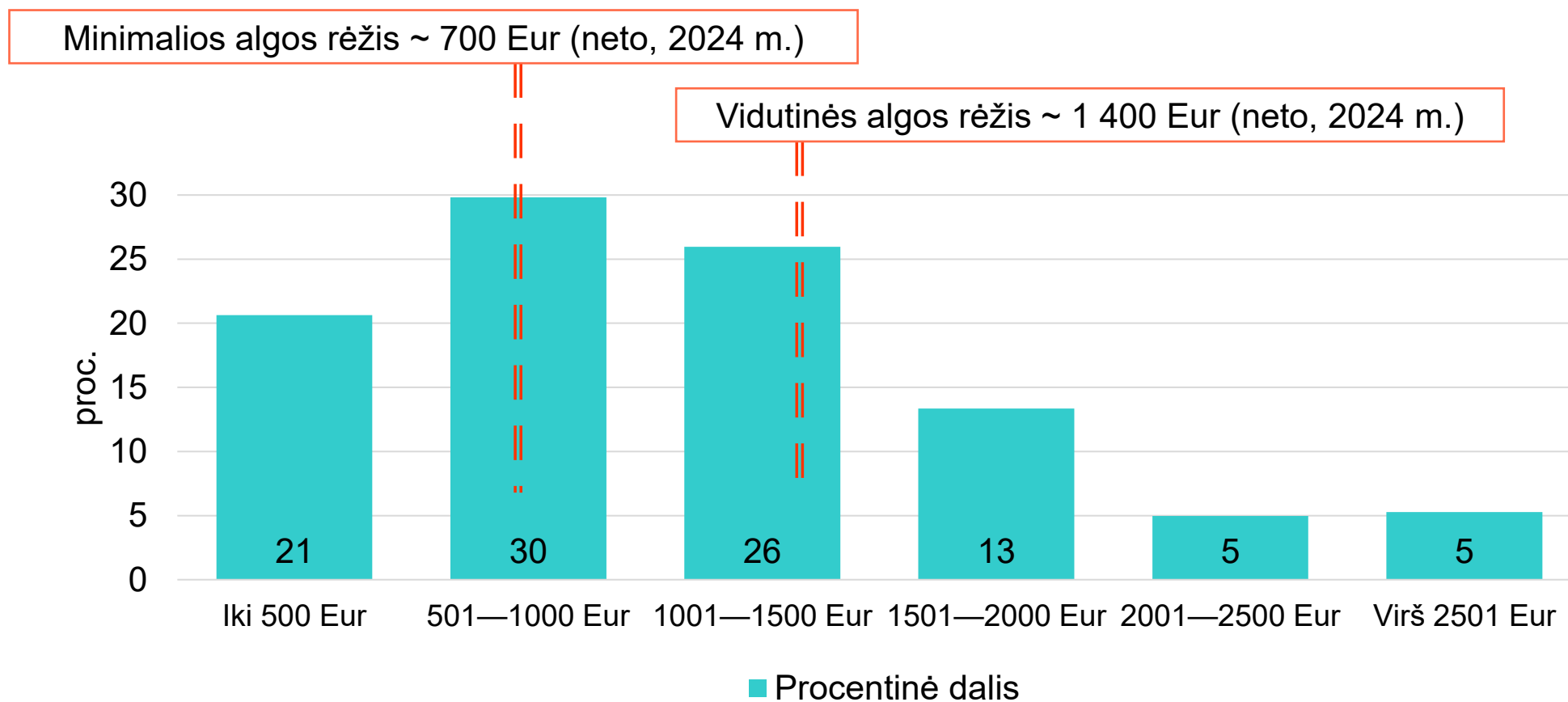
750 Eur / mėn. – menininko pajamų mediana

~ 78 % šalies vidutinės mėnesinės algos (~1 400 Eur / mėn.)

~ 90 % meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos sektoriaus vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (~ 1 250 Eur / mėn.)

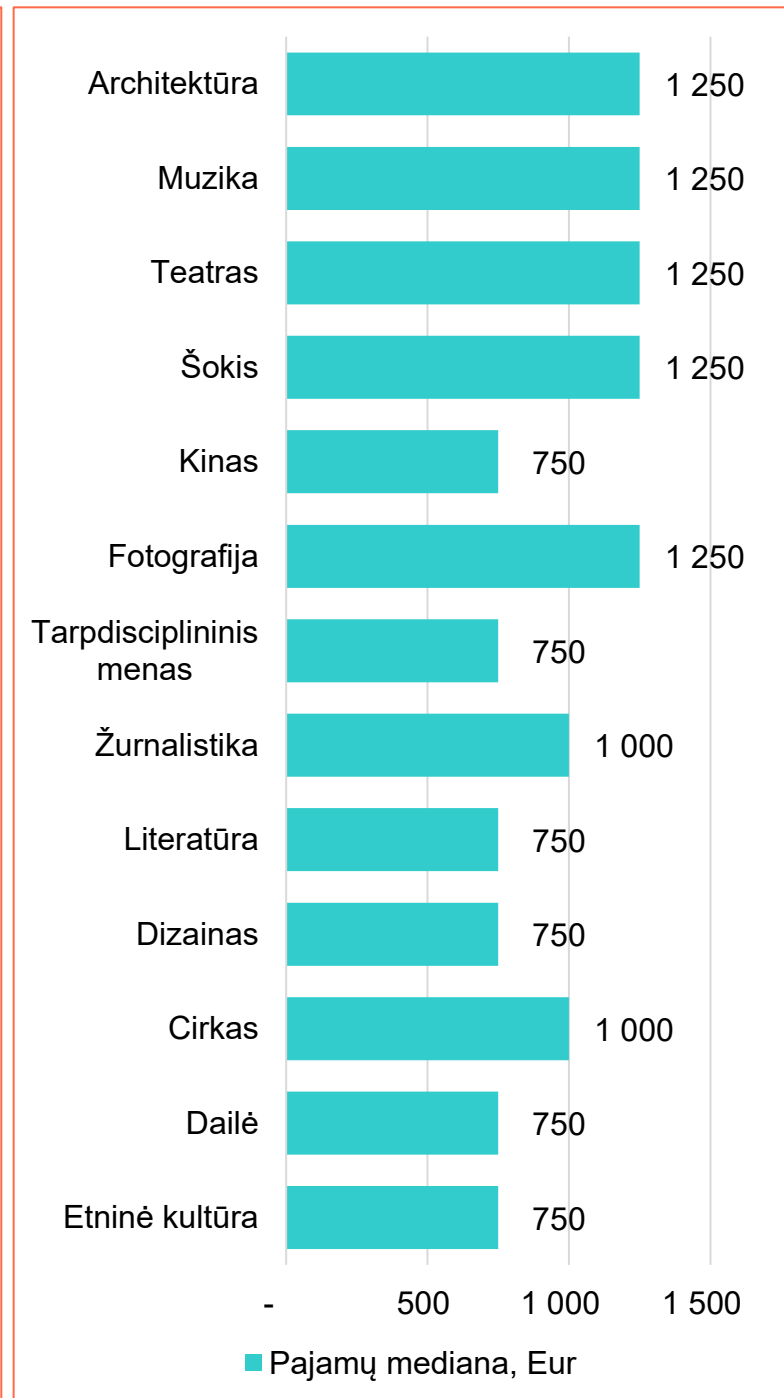
PAJAMOS

Dauguma menininkų koncentruojasi žemesnių pajamų režiuose. Trys ketvirtadaliai menininkų (76 %) gauna pajamas iki 1 500 Eur.

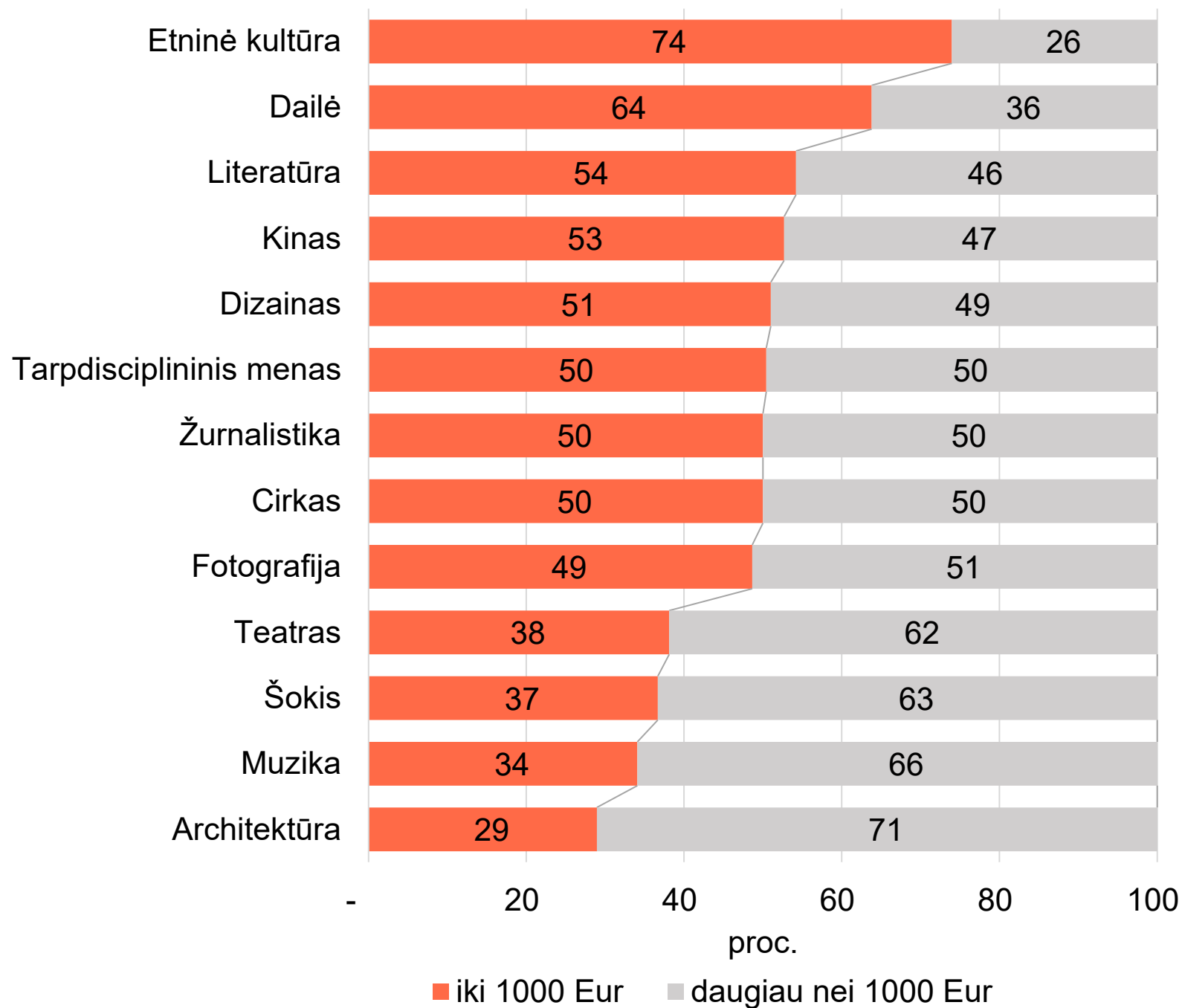

PAJAMOS

- **Žemiausias pajamas vidutiniškai gauna etninės kultūros sritys kūrėjai (tiek vidurkis, tiek mediana apie 750-760 Eur). Taip pat itin žemomis pajamomis išsiskiria dailės sritys kūrėjai (pajamų vidurkis – 913 Eur, pajamų mediana – 750 Eur).**
- Šokis, teatras, muzika ir architektūra yra tos sritys, kurių vidutinės pajamos yra šiek tiek aukštesnės.

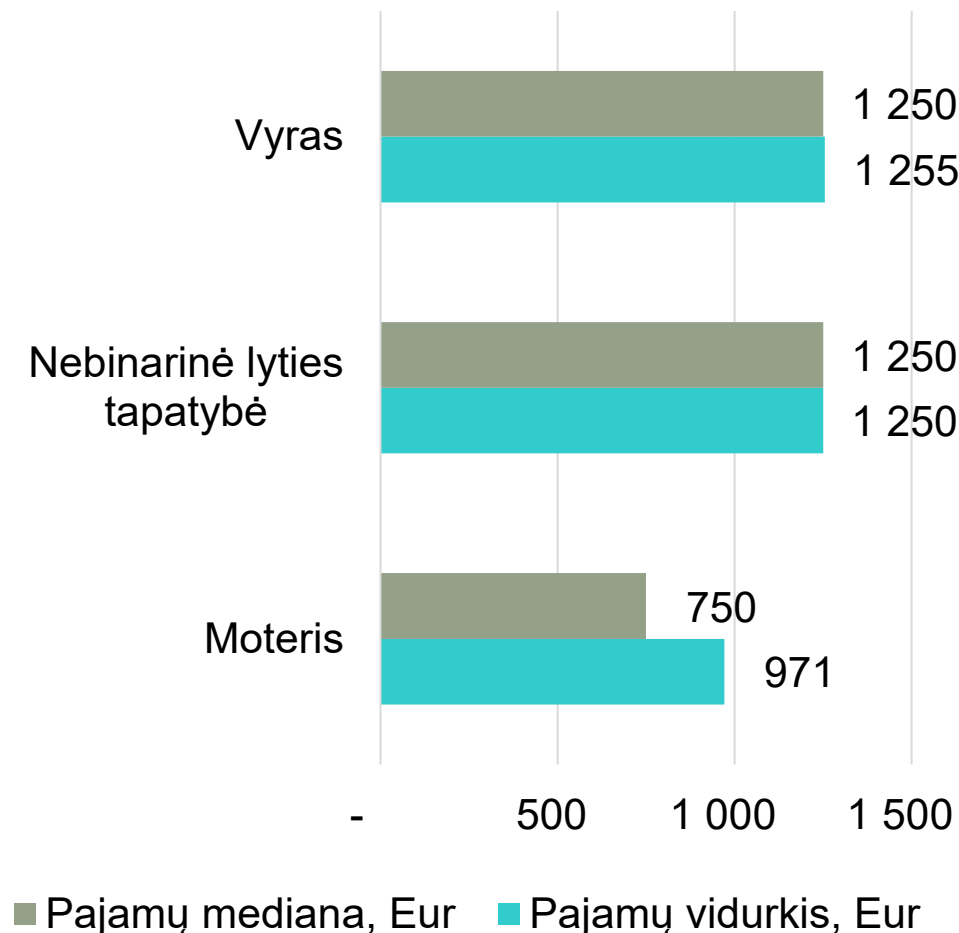

PAJAMOS

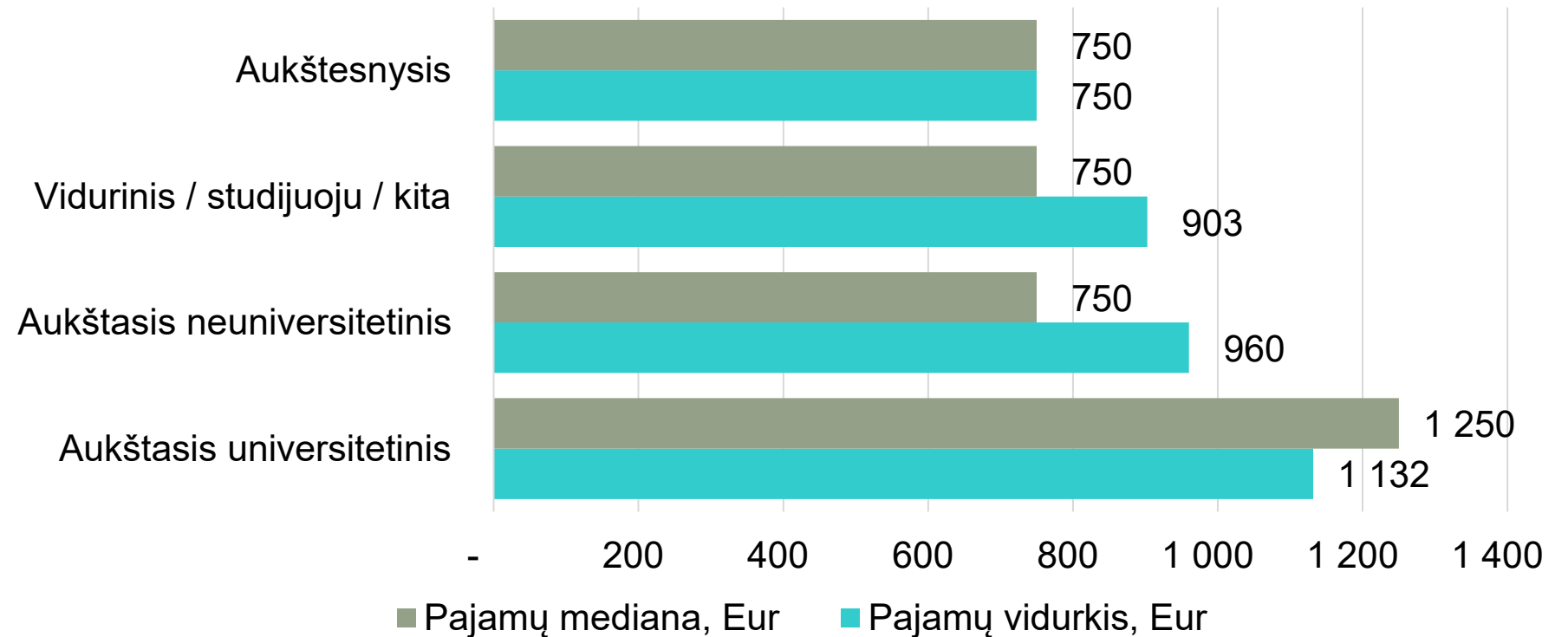
PAJAMOS

- **Moterys uždirba apie 77 % vyrų vidutinių pajamų, arba kitaip tariant, beveik 23 % mažiau nei uždirba vidutiniškai vyrai.**
- Vertinant medianines pajamas, atotrūkis dar didesnis – moterys uždirba tik apie 60 % medianinių vyrų pajamų dalies.
- **Daugiau nei pusė apklaustų menininkų (57 %) gauna pajamas iki 1 000 Eur, tuo tarpu vyrų dalis pajamų iki 1 000 Eur grupėje 16 p. p. mažesnė.**
- Tendencingos proporcijos išlieka ir pačiose mažiausiuose pajamų režiuose: 24 % moterų (daugiau nei kas penkta) gauna pajamas iki 500 Eur, vyrų žemiausioje pajamų kategorijoje -16 % (8 p. p. mažiau).

PAJAMOS

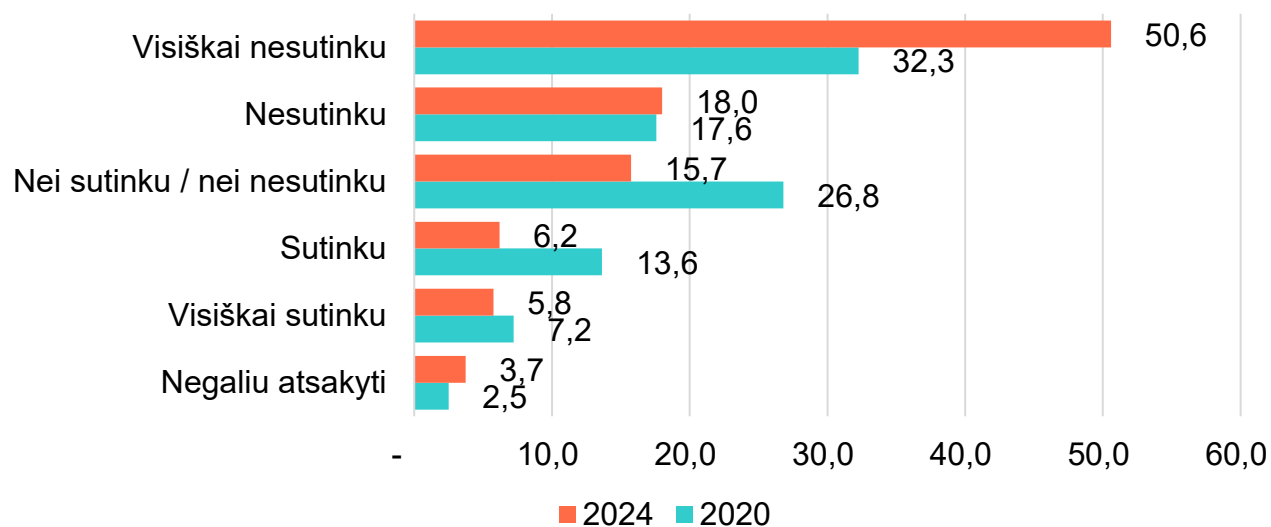
- Beveik 83 % menininkų, dalyvavusių apklausoje turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, tačiau bendras pajamų lygis pakankamai žemas.

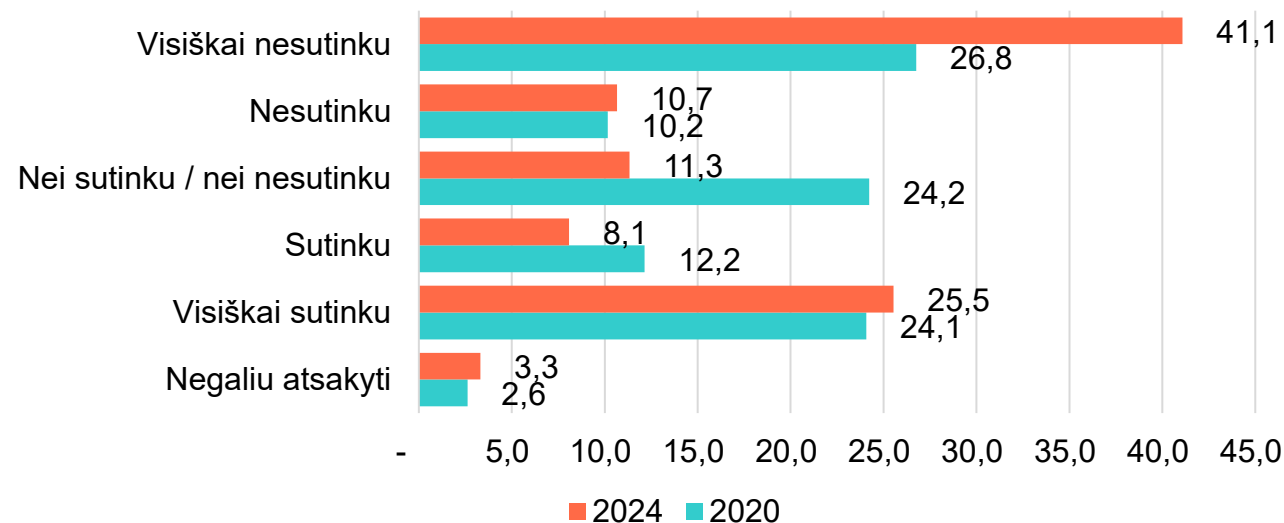
PAJAMOS

- **69 %** menininkų nurodo, kad jų pajamos iš kūrybinės veiklos yra nepakankamos pragyventi (2024 m. tokių menininkų dalis išaugo beveik 20 p. p.). Ir tik 12 % nurodo, kad iš kūrybinių pajamų galėtų pragyventi.
- Reikšmingai išaugo menininkų, nurodančių, kad kūrybinės veiklos pajamos nėra pagrindinis pajamų šaltinis (2020 m. tokių menininkų dalis sudarė 37 %, 2024 m. – 52 %).
- Kūrybinės veiklos pajamos pagrindiniu pajamų šaltiniu yra kas trečiam menininkui.

Mano pajamos iš kūrybinės veiklos yra pakankamos pragyventi

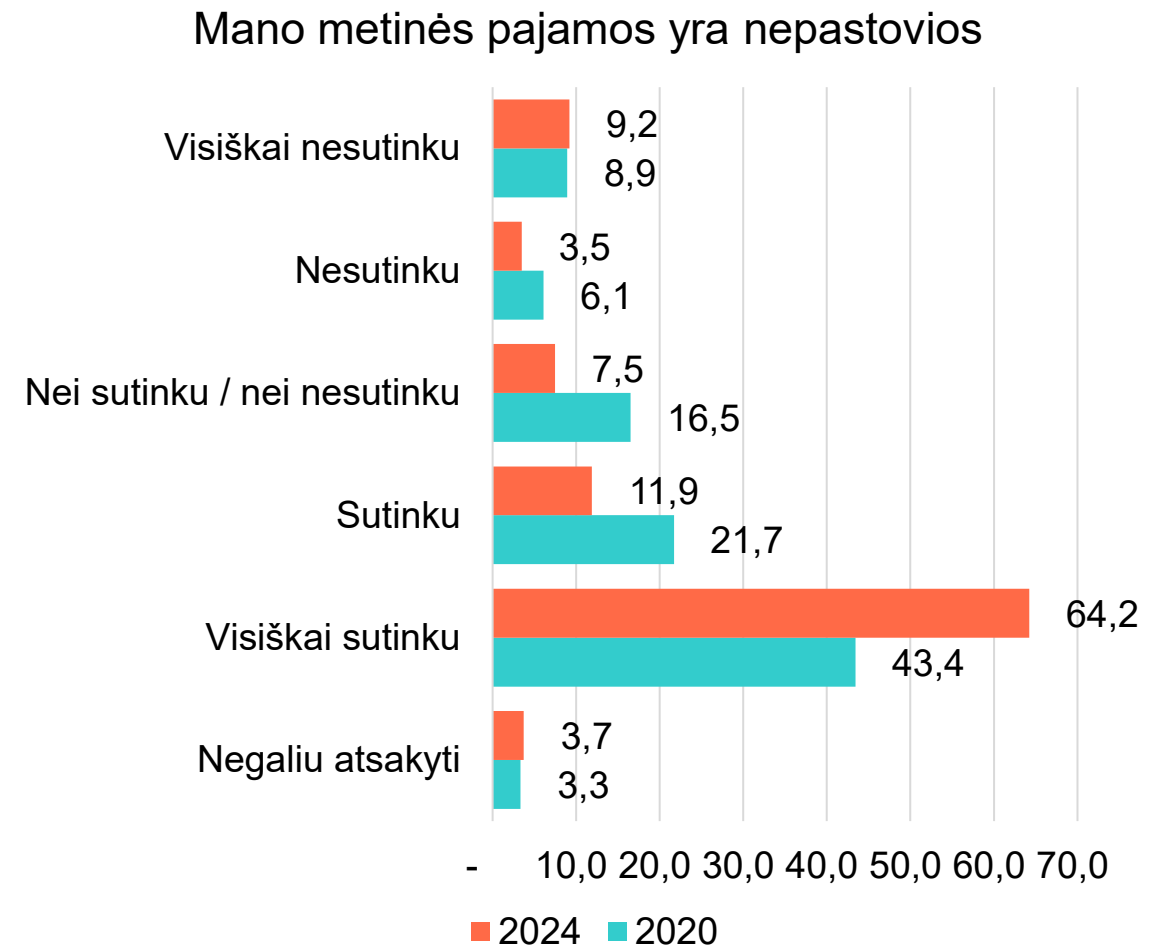

Pagrindinis mano pajamų šaltinis yra pajamos iš kūrybinės veiklos

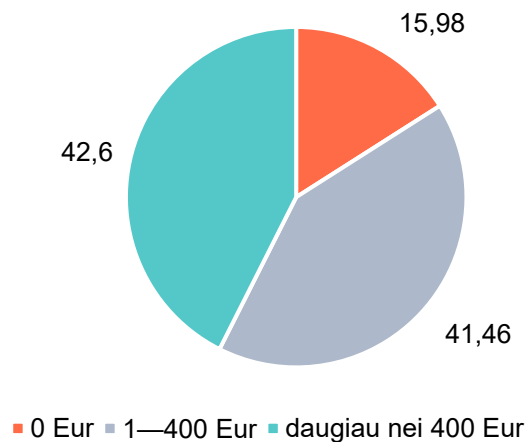

MANO METINĖS PAJAMOS NEPASTOVIOS

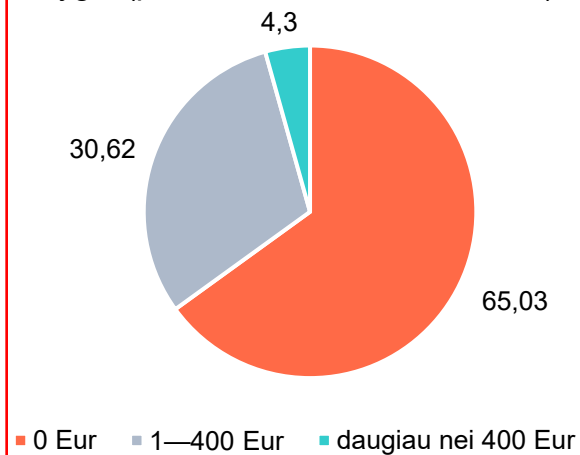
- **Net 76 % menininkų nurodo, kad jų pajamos yra nepastovios.**
- Tik kiek daugiau nei 1 iš dešimties menininkų turi pastovias pajamas.
- Lyginant su 2020 m. matoma stebimas neigiamas pokytis, su nepastoviomis pajamomis susiduria daugiau menininkų (pokytis apie 10 p. p.)

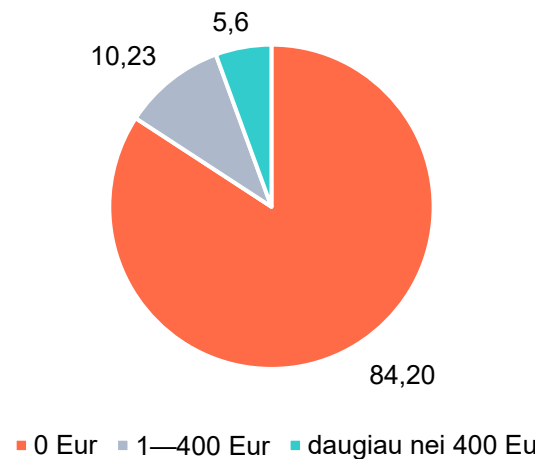
Pajamos iš kūrybinės veiklos

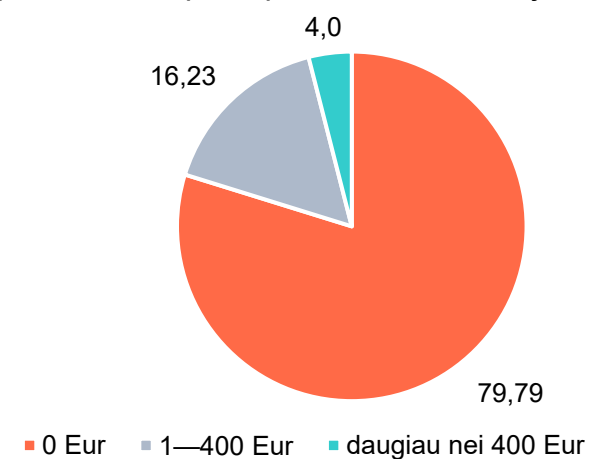
Pajamos iš kompensacinio autorinio atlygio (pvz. AGATA, LATGA, AVAKA)

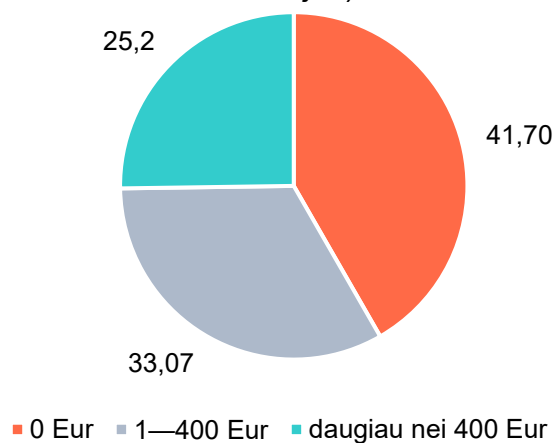
Stipendijos kūrybinei, ir edukacinei ir mobilumo veiklai

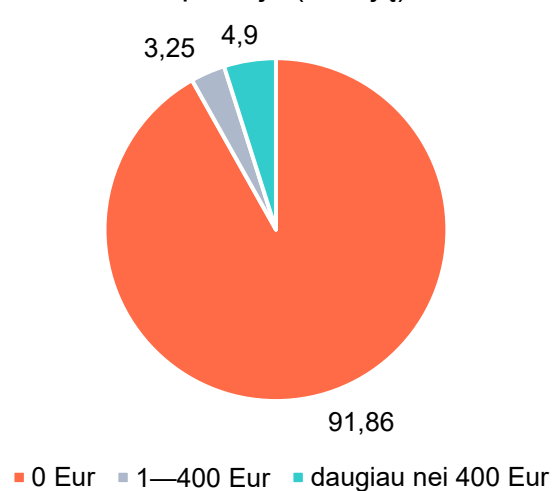
Privačių rėmėjų parama / mecenatų parama / 1,2 proc. parama meno kūrėjams

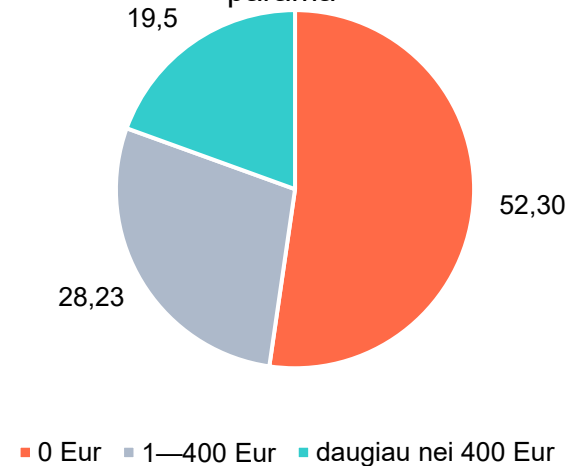
Pajamos iš dalinai su kūryba susijusios veiklos (pvz., edukacijos)

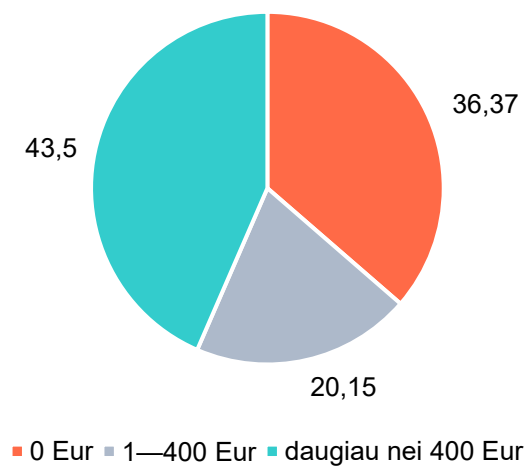
Stipendija (studijų)

Šeimos / partnerio finansinė parama

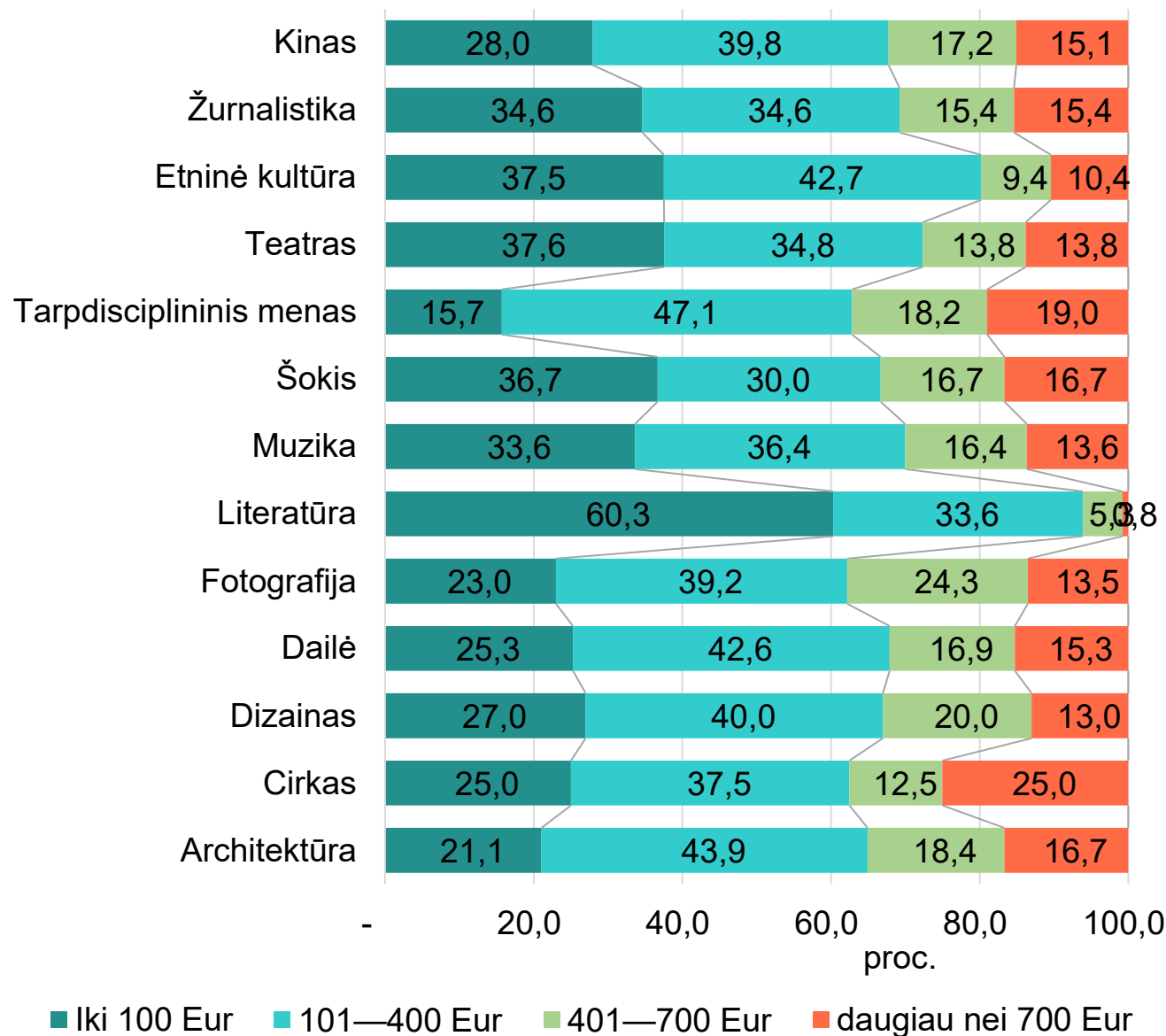
Pajamos iš ne kūrybinės veiklos

IŠLAIDOS KŪRYBAI

- **Apie 40 % menininkų kūrybinei veiklai skiria nuo 100 iki 400 Eur / mėn.**
- **Kas trečias menininkas kūrybinių išlaidų patiria iki 100 Eur.**
- **Beveik kas penktas menininkas patiria išlaidų kūrybai, kurios siekia nuo 400 iki 700 Eur.**
- Daugiau nei 1 iš dešimties menininkų išlaidos viršija 700 Eur / mėn.
- Literatūros srityje išlaidos santykinai yra mažiausios (iki 100 Eur / mėn.). Architektūros, cirko, dizaino, dailės, fotografijos, šokio, tarpdisciplinos, kino sričių menininkų nemažos dalys (daugiau nei trečdalis) patiria išlaidas, kurios viršija 400 Eur / mėn.

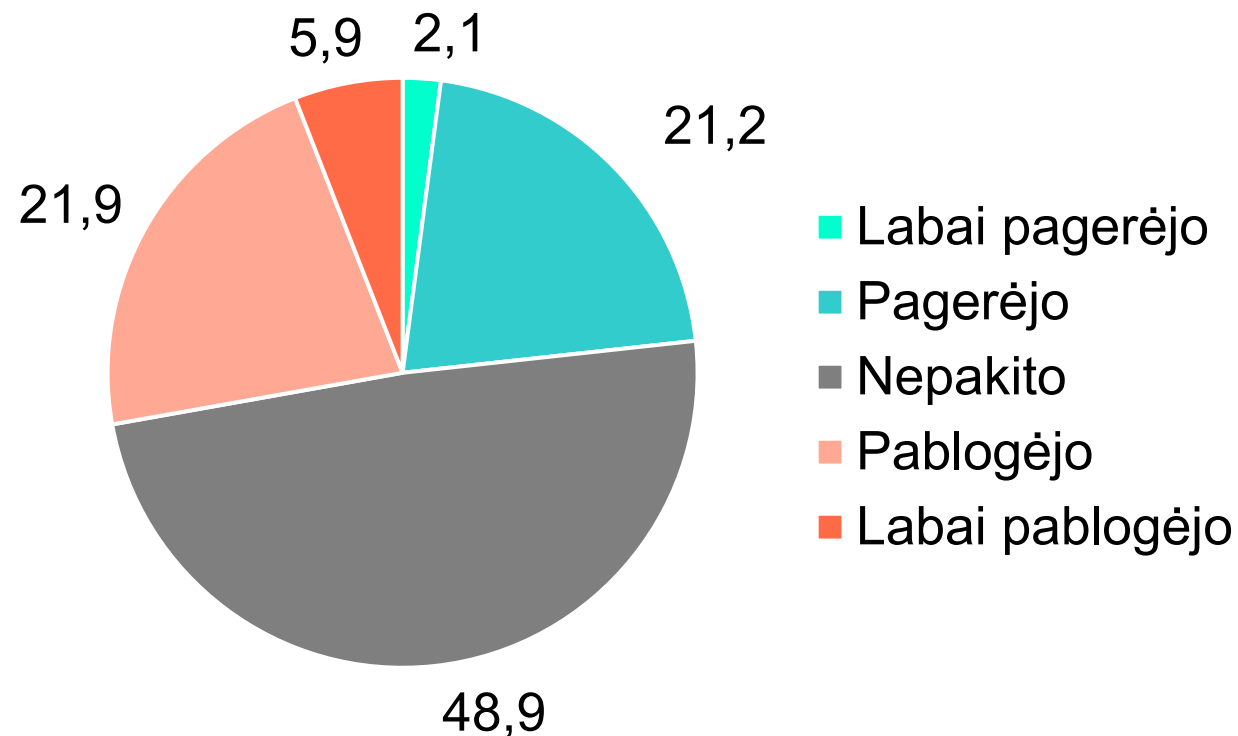
Nurodykite vidutines asmenines mėnesio išlaidas kūrybinei veiklai (studijos nuoma, medžiagos, technika, kita) per 2024 metus

LŪKESČIAI

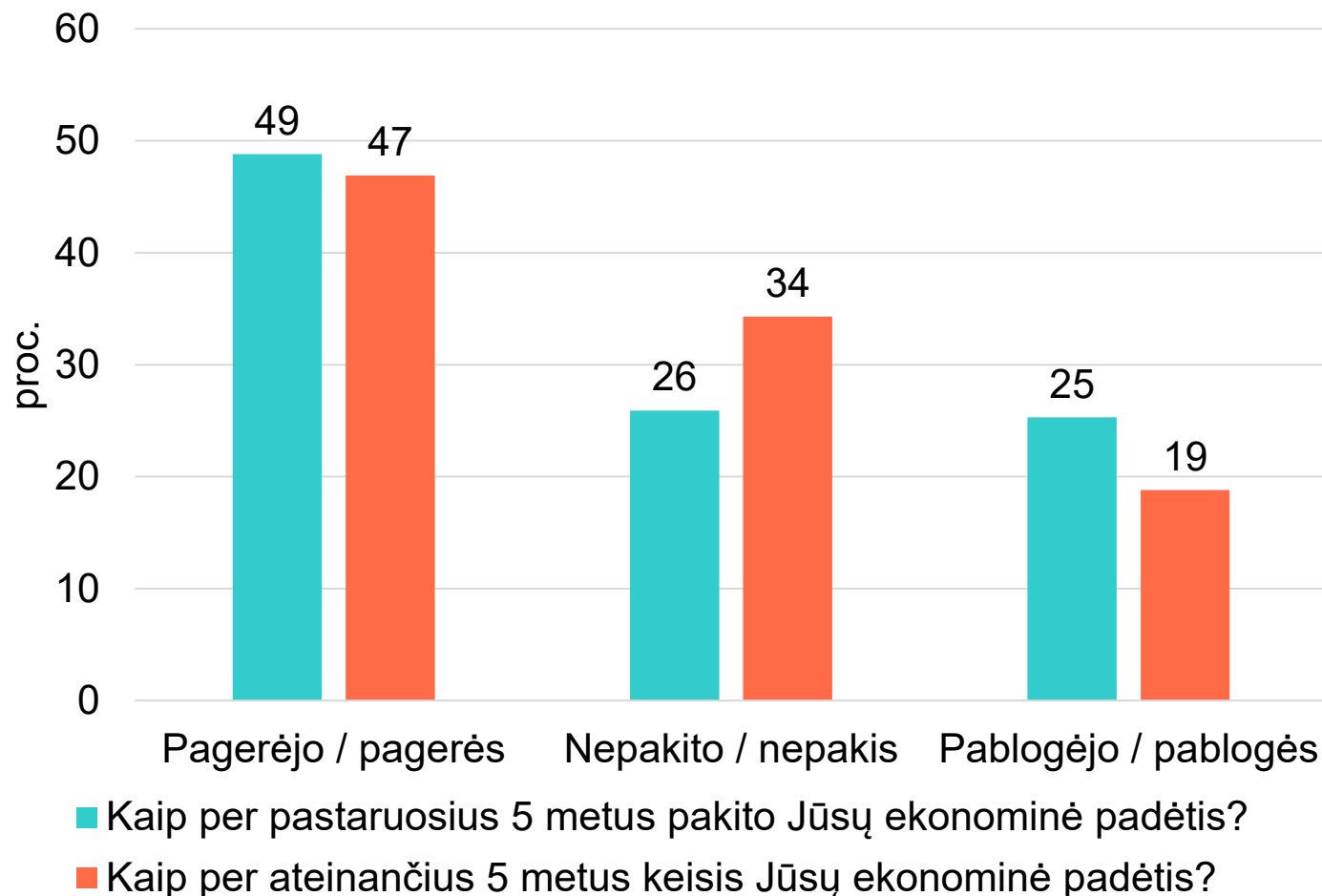
- **Net kas antras menininkas pokyčio nepajuto.**
- **28 %** menininkų nurodė, kad jų ekonominė padėtis per pastaruosius metus pablogėjo.
- Pozityvų pojūtį pajuto **23 %** menininkų.

Kaip per 2024 metus pakito Jūsų ekonominė padėtis?

LŪKESČIAI

- Vertindami ilgesnę laiko perspektyvą, visgi dauguma menininkų nurodo, kad jų ekonominė situacija gerėjo: apie pusė jų pastebėjo teigiamą pokytį.
- Vertinant ateities perspektyvas, menininkai neatrodo labai optimistiški – tendencijos panašios kaip ir vertinant praėjusį laikotarpį.

*„Manau, už parodos iškabinimą kūrėjas turėtų
būt premijuojamas. Vežti paveikslus man
kainuoja ne tik kūrą, bet tai atima laiką, tai yra
darbo valandos....“*

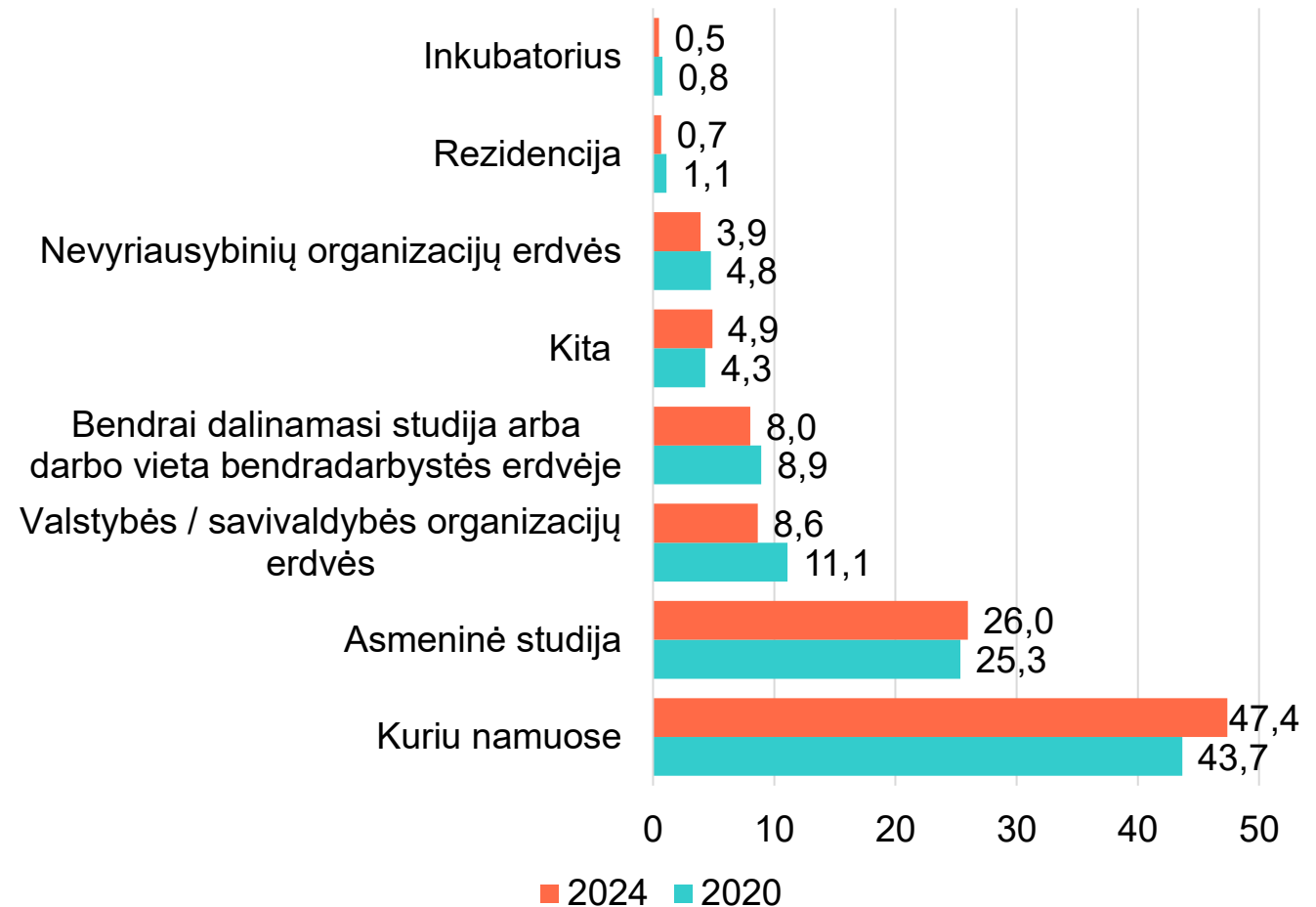
DARBO SĄLYGOS

KŪRYBOS ERDVĖ

- Pastebimas namuose kuriančių moterų menininkių augimas: 2024 m. 53 proc. moterų kūrė namuose, o penktadalis asmeninėje studijoje.

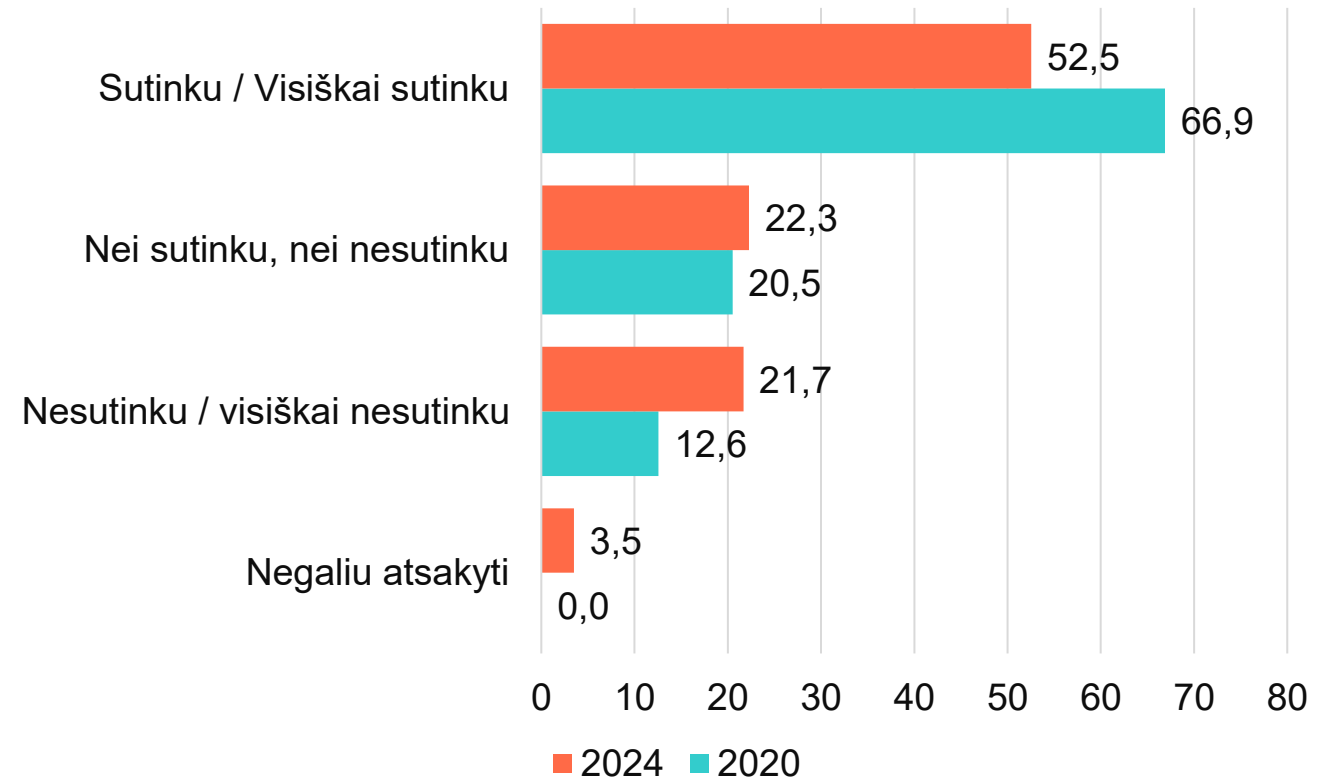
Jūsų pagrindinė kūrybos erdvė:

DARBO APLINKOS FIZINĖS SĄLYGOS

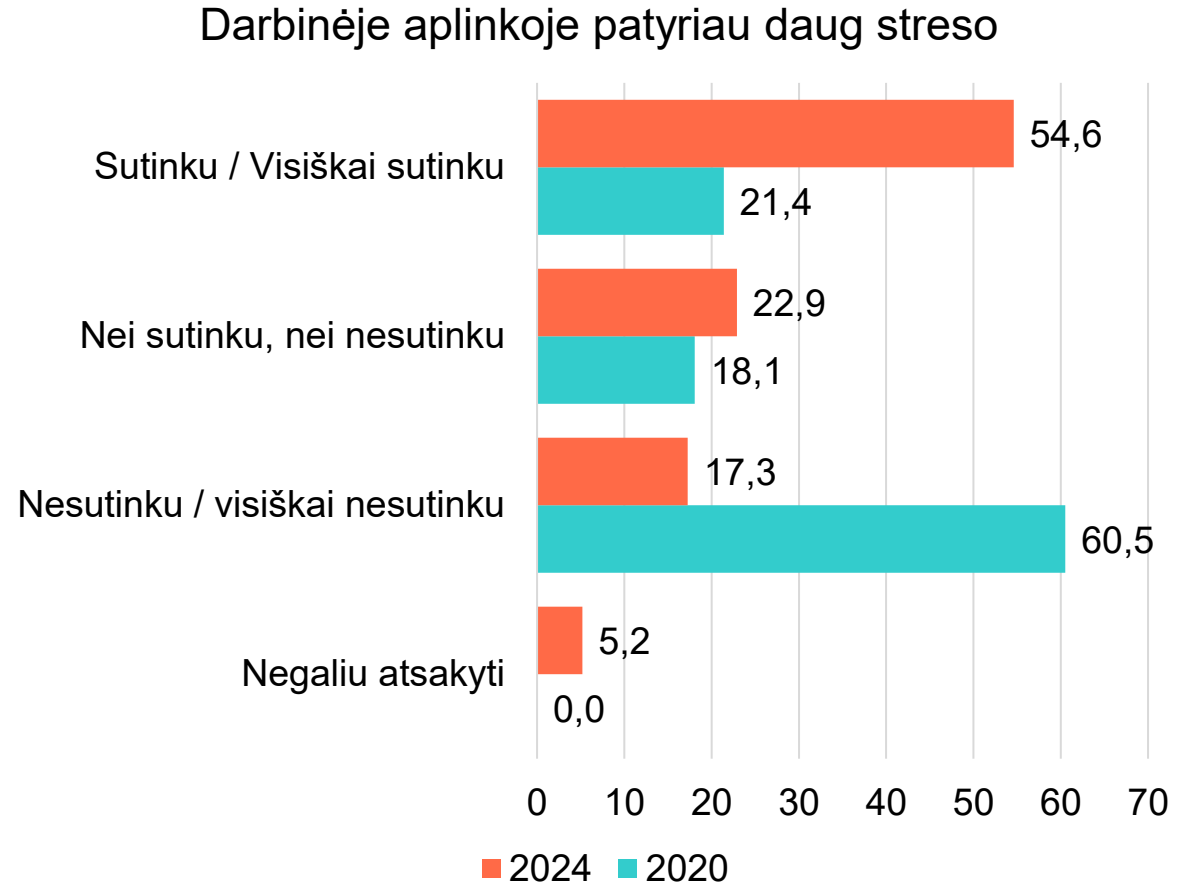
- Situacija prastėjanti – 2020 m. sąlygomis nebuvo patenkinti 12,6 %, 2024 m. kas penktas menininkas.
- Labiausiai sąlygomis nepatenkinti dailės ir tarpdisciplininio meno atstovai.

Buvau patenkintas (-a) savo darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis 2024 metais (pvz. poreikius atitinkanti kūrybinė erdvė, šildymas)

STRESAS

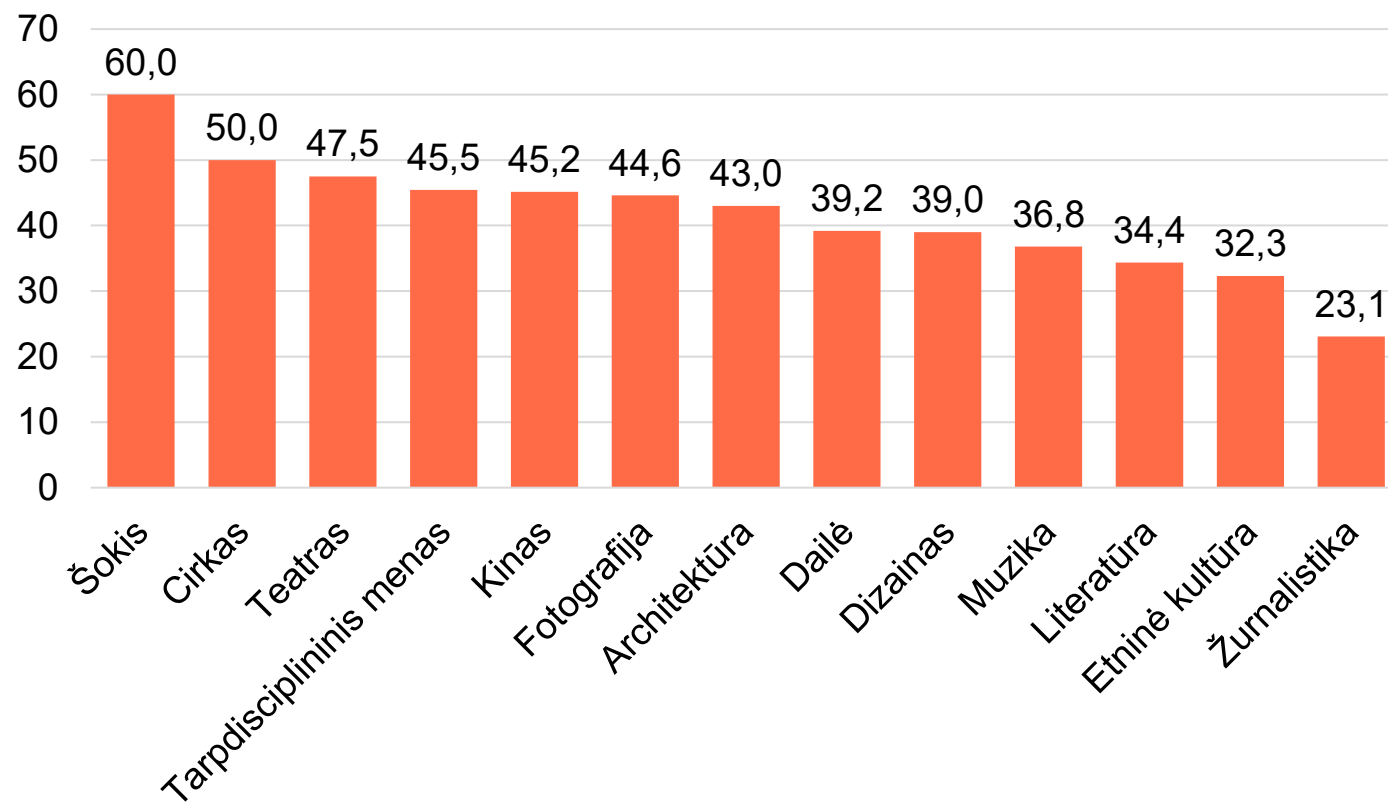
- Pastebimas streso lygio augimas – 2020 m. sutiko arba visiškai sutiko, kad patyrė daug streso kas penktas, o 2024 m. **kas antras (54,6 %)**.
- Pagal patiriamą stresą išsiskiria kino, architektūros, fotografijos, muzikos ir teatro menininkai.

DARBO IR LAISVALAIKIO BALANSAS

Darbo ir laisvalaikio balansą pavyksta išlaikyti trečdaliui menininkų, o nepavyksta – 40,5 %

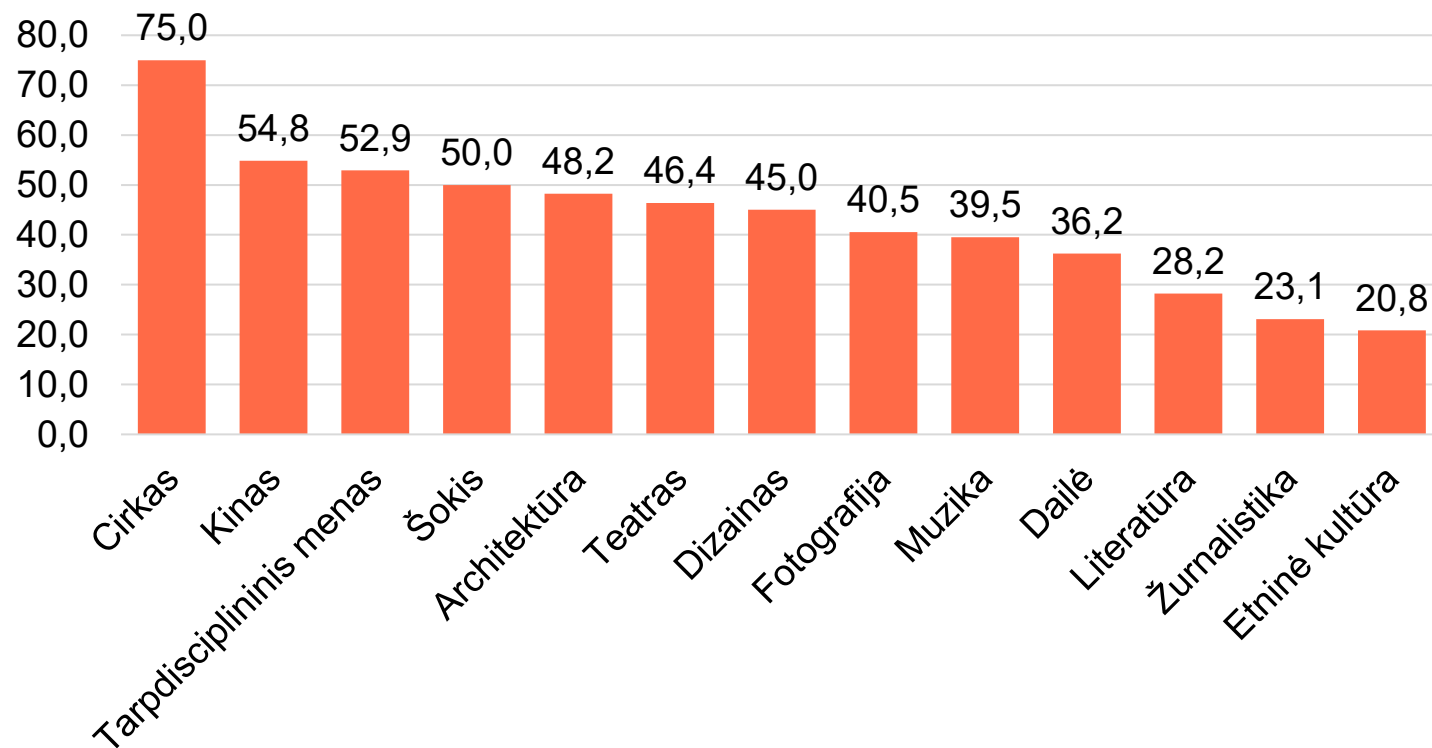
Galiu pasakyti, kad pavyksta išlaikyti darbo ir laisvalaikio balansą: Nesutinku / Visiškai nesutinku

„PERDEGIMAS“

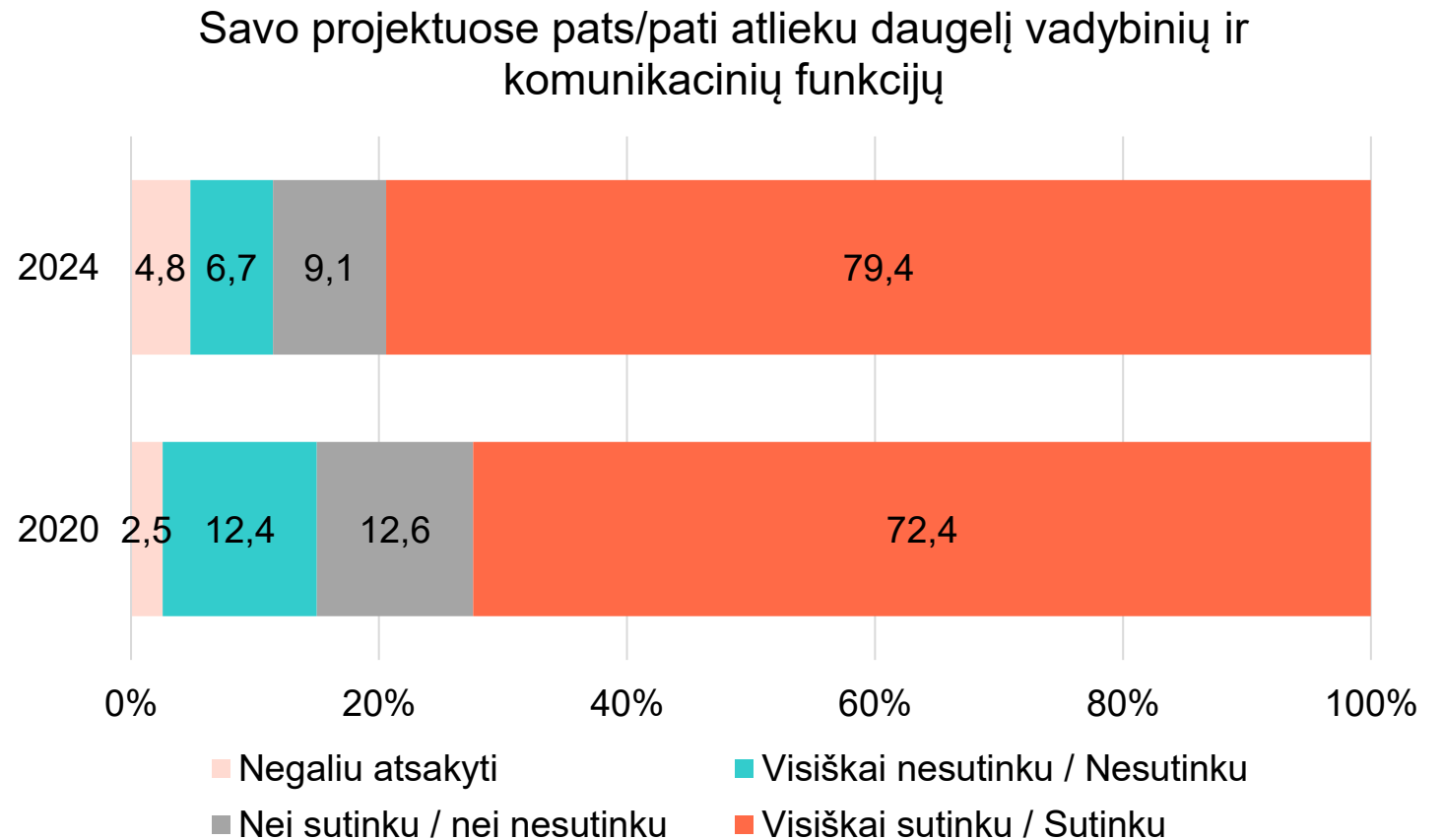
40,4 % menininkų (-ių)
jaučiasi „perdegę“.

Jaučiausi „perdegęs“: **Sutinku / Visiškai sutinku**

PATS / PATI ATLIEKU DAUGELĮ VADYBINIŲ IR KOMUNIKACINIŲ FUNKCIJŲ

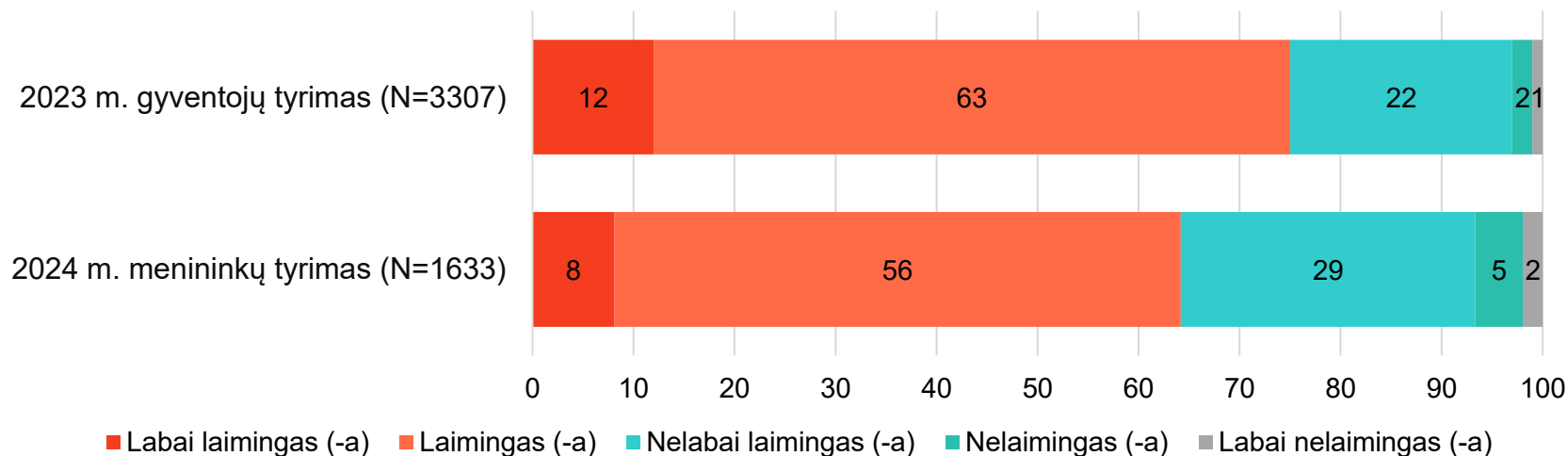
Visose srityse daugiau negu pusė menininkų atlieka patys, tačiau dažniausiai tarpdisciplininio meno (93,4 %) ir fotografijos (91,9 %).

LAIMĖ

- 64 proc. kūrėjų 2024 m. jautėsi laimingi arba labai laimingi.
- Laimingiausi šokio (80 % buvo labai laimingi arba laimingi), žurnalistikos (73,1 %) ir muzikos (70,5 %) kūrėjai.

Ar Jūs galėtumėte apie save pasakyti, kad, apskritai imant, Jūs 2024 m. buvote...?

Šaltinis: 2024 m. menininkų apklausa ir 2023 m. KOG atlikto „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenys

*„Vietos valdžia turi geriausių galimybę
užtikrinti, kad kūrėjas jaustųsi įvertintas ne
tik kaip meno kūrėjas, bet ir kaip žmogus,
kuris prisideda prie bendruomenės
augimo....“*

KOMPLEKSINIO VERTINIMO RODIKLIAI

KOMPLEKSYNIO VERTINIMO DEDAMOSIOS

- DĖMESYS KŪRĖJUI
- SĄLYGOS KŪRYBAI
- FINANSINIS ATLYGIS

KOMPLEKSINIO VERTINIMO DEDAMOSIOS: DĖMESYS KŪRĖJUI

Ši rodiklių grupė atskleidžia menininko padėtį visuomenėje: valstybės ir bendruomenės pagarbą kūrėjui ir jo veiklai bei profesionalų, kolegų ir auditorijos dėmesį kūrybai, išreiškiamą per formalius ir neformalius atsiliepimus.

Nesijaučia vertinamas visuomenėje

31,8

Nejaučia valstybės dėmesio

58,4

Trūksta kritikų dėmesio

56,6

Trūksta kolegų dėmesio

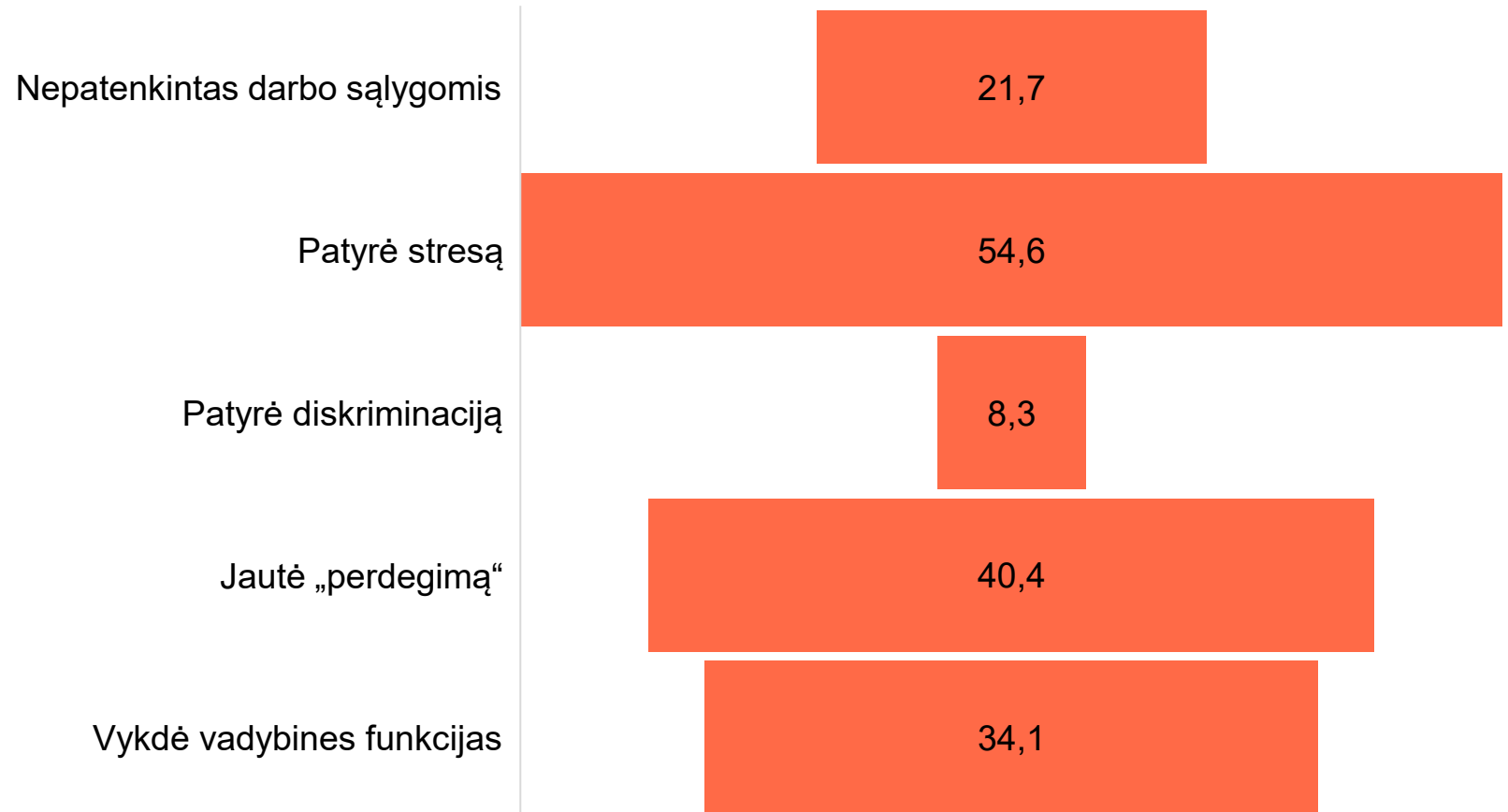
30,6

Trūksta auditorijos dėmesio

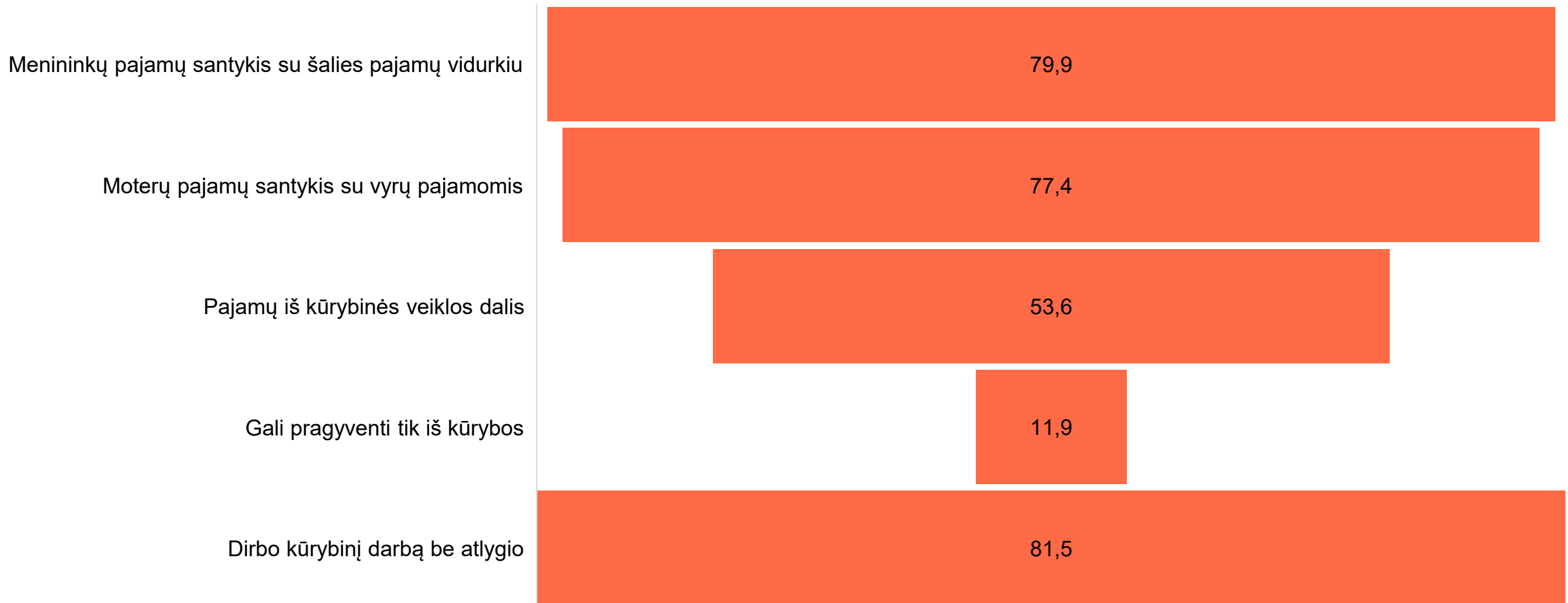
23,0

KOMPLEKSNIO VERTINIMO DEDAMOSIOS: SĄLYGOS KŪRYBAI

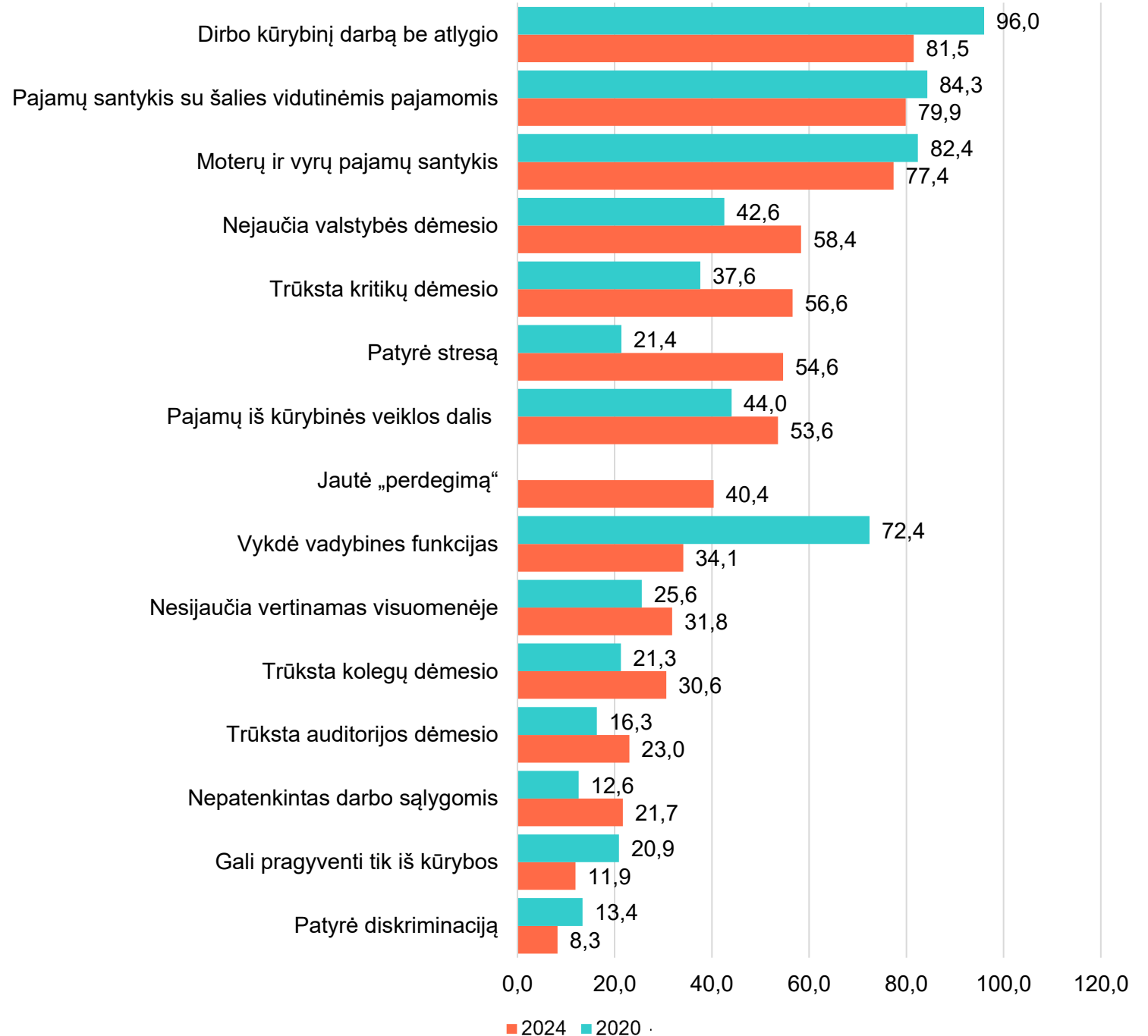
Menininkų kūrybos sąlygų vertinas atskleidžia, kad maždaug pusė visų kūrėjų yra patenkinti savo darbo fizinėmis sąlygomis. Kūrėjai nuolat susiduria su stresu, tai nurodė 54,6 %, apklausos respondentų, patiria „perdegimą“ – 40,4 %.

KOMPLEKSINIO VERTINIMO DEDAMOSIOS: FINANSINIS ATLYGIS

KOMPLEKSNIO VERTINIMO DEDAMOSIOS: 2020 IR 2024 M. PALYGINIMAS

*„Būtų gerai, kad valstybės institucijos kuriantiems
menininkams ir pateikiantiems darbų ataskaitas,
visiems mokėtų bazinės išmokas, būtų tuomet
paskata visiems kūrėjams kurti, dirbti ir stengtis“*

MENININKŲ(-IŲ) REKOMENDACIJOS

LRKM, LKT, LKC, LKI

- **Finansavimas:**
 - Didesnis finansavimo intensyvumas
 - Įvesti bazinės pajamas arba nuolatinę stipendiją menininkams su meno kūrėjo statusu.
 - Teikti ilgalaikes stipendijas (3–5 metams) ar kitaip prisidėti prie kūrybos sąlygų, ieškoti ilgalaikio finansavimo galimybių
 - Finansavimo diversifikavimas .
 - Jaunųjų menininkų skatinimas.
 - Finansavimo proceso skaidrumo didinimas.
- **Socialinės apsaugos garantijų stiprinimas:**
 - Mokestinės lengvatos
 - Bazinių pajamų idėja

SAVIVALDYBĖMS

- **Finansavimas:**
 - Skirti stipendijas individualiai menininkų kūrybai. Mokėti už parodas, kurios rengiamos nemokamai savivaldybės erdvėse.
 - Inicijuoti teminius konkursus menininkams.
 - Aktyviau skatinti vietos verslą investuoti į meną ir remti menininkus per įvairias partnerystes.
- **Kūrybinės erdvės / studijos:**
 - Įgalinti apleistus pastatus, viešąsias erdves kūrybiniams sprendimams.
 - Savivaldybėms priklausančias patalpas pritaikyti meninėms studijoms.
 - Suteikti lengvatas kūrybinių studijų nuomai ar subsidijas studijų nuomai ar renovacijai.
- **Savivaldybių komunikacija ir konsultavimas:**
 - Suteikti konsultacijas finansavimo gavimo klausimais.
 - Aiškai ir paprastai komunikuoti projektuose, supaprastinti biurokratinius procesus.
 - Inicijuoti finansinio raštingumo, komunikacijos, rinkodaros mokymus kūrėjams.
 - Aktyviau viešinti meno reikšmę vietos bendruomenei – organizuoti edukacines iniciatyvas, diskusijas, skatinti dialogą tarp menininkų ir miesto gyventojų, taip formuojant platesnį supratimą apie meno svarbą visuomenėje.

MKO

- **Atsikartojantys raktažodžiai: atvirumas, geranoriškumas, bendradarbiavimas, saugumo jausmo menininkams kūrimas (tiek finansinio, tiek socialinio ir emocinio – galimybės priklausyti tvirtai bendruomenei, tiek kūrybos pristatymo / vadybinio – pagalbos „sujungiant“ menininko kūrybą su meno rinka / potencialiais meno kūrinių pirkėjais / auditorija).**

Išskiriami aspektai:

- Meno kūrėjų organizacijos suprantamos kaip tarpininkės tarp menininkų ir politikos formuotojų, todėl tikimasi, kad jos galėtų savo institucine galia aktyviau ginti menininkų gerovės ir atlygio klausimus. Daugelis menininkų pasisako apie būtinybę užtikrinti teisingą atlygį (mokėti honorarus už kūrybos pristatymą (pvz., „Dažniau skirti arba skirti šiek tiek didesnį honorarą už kūrinius.“). Tikimasi, kad bus atstovaujami ir ginami menininkų interesai (pvz., „Kovoti ir daryti spaudimą galerijoms, ypač privačioms, kad būtų mokami atlygiai už parodos atlikimą ir eksponavimą“).
- Pažymima, kad MKO turėtų vykdyti reguliarią menininkų situacijos stebėseną per apklausas, viešai skelbti menininkų atlygio įkainius.
- Tikimasi, kad MKO inicijuotų aktualius mokymus menininkams, prisidėtų prie kompetencijų kėlimo.
- Atkreipiamas dėmesys, kad MKO galėtų būti platforma, padedanti megzti tarpusavio kontaktus, kurti bendruomenę, atrasti partnerystes ar galimybes bendriems projektams. Nurodoma, kad atviros MKO galėtų būti tarši „draugystės erdvės savo nariams“.
- Menininkai išskiria, kad turėtų būti slinktis nuo „savęs“ (kaip organizacijos pristatymo) prie bendruomenės / narių pristatymo.

„Neįmanoma gyventi koncertuojant koncertų salėse, renginiuose, parodose tik už dyką, galvojant, kad tai „puiki proga rinkti savo publiką.“

IŠVADOS

1

- **Kas penktas menininkas patenka į patį žemiausią pajamų rėžį, nesiekiantį minimalios algos – 500 Eur (į rankas), priklausantį skurdo rizikos ribai. Vertinant atskiras kultūros ir meno sritis, itin opi situacija yra dailės ir etninės kultūros srityse, kur kas trečias menininkas patenka į žemiausių pajamų rėžį (iki 500 Eur).**

Ir nors apie 83 proc. menininkų, dalyvavusių apklausoje turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, o vidutinės darbo valandos per savaitę yra apie 55 valandas (rėžis nuo 40 iki 70 val.) – vidutinis menininko darbo užmokestis sudaro mažiau nei 80 % šalies vidutinio DU.

Be to, kultūros sektoriuje ryški pajamų nelygybė pagal lytį. Moterys uždirba apie 77 % vyrų vidutinių pajamų, arba kitaip tariant, beveik % mažiau nei uždirba vidutiniškai vyrai. Vertinant medianines pajamas, atotrūkis dar didesnis – moterys uždirba tik apie % medianinių vyrų pajamų dalies.

Palyginus 2020 m. ir 2024 m. kūrėjų atsakymus, matyti, kad gilėja pajamų atotrūkio problemos. Menininkų atlygiai kilo, tačiau jie kilo lėčiau nei visos šalies pajamų augimas (2020 m. menininkai uždirbo 84 % šalies pajamų vidurkio, o 2024 – tik 80 %).

2

- Menininkų populiacijos analizė patvirtino ir Savivaldybių kultūros indekse fiksuotus **reikšmingus atotrūkius tarp didžiųjų miestų. Vilniaus mieste kuria ir gyvena apie 60 % profesionalaus meno kūrėjų (daugiau nei 7 000), tuo tarpu Kauno m. – apie 1 700 (tik apie 13 %), Klaipėdos m. – apie 650 (iki 5 %). Likusiuose trijuose miestuose atotrūkiai dar stipresni: Šiaulių m. – apie 330 (2,5 %), Panevėžio m. – mažiau nei 200 (1,5 %), Alytaus m. – mažiau nei 100 (0,5 %).**

Susiduriant su didele menininkų koncentracija Vilniaus m. sav., aktualu ieškoti būdų, kaip paskatinti menininkus laikinai kurti ir savo kūrybą bendruomenėms pristatyti kitose Lietuvos teritorijose.

Sprendimu galėtų būti rezidencijos (pvz., metų trukmės), kurių metu menininkams sudaromos sąlygos kūrybai ir darbų pristatymui. Tai prisidėtų prie menininkų gerovės, užtikrinant kūrybai palankias sąlygas, o kartu duotų naudą vietovei – būtų pristatomas profesionalus šiuolaikinis menas, atliekami meniniai tyrimai, susiję su lokacija, mezgamas kontaktas tarp bendruomenės ar esamų kultūros organizacijų ir reziduojančių menininkų.

3

- Menininko veiklos specifika neatsiejama nuo finansinės ateities neapibrėžtumo, kūrybos ir kitų darbų derinimo. Šiuo atveju ypatingai svarbiu tampa valstybės finansavimas menininkams.

Vertinant LKT stipendijas, matoma, kad per dešimtmetį stipendiją bent kartą gavo 4 271 menininkas (menininkų populiacija daugiau nei 16 tūkst. menininkų). Daugiau nei trečdalis LKT stipendijų konkursuose finansuotų menininkų per dešimtmetį gavo finansavimą iki 2 000 Eur, o aukščiausiam gautų stipendijų rėžyje (nuo 20 iki 32 tūkst. Eur) yra tik 76 menininkai, kurie sudaro 1,8 proc. visų stipendijas per dešimtmetį gavusių menininkų.

Analogiškos tendencijos stebimos ir LKC atveju. LKC stipendiją yra gavę apie 1,7 proc. Lietuvos menininkų populiacijos bei 10,1 proc. kino srities populiacijai priskiriamų kūrėjų. Beveik 90 proc. menininkų(-ių) gavę iki 2 LKC stipendijų per 2018-2024 metų laikotarpį.

Stipendijos yra skirtos kūrybos skatinimui ir negali nuosekliai užtikrinti ekonominės menininkų gerovės. Visgi siekdami gauti finansavimą (pvz., per LKT skiriamas stipendijas) menininkai turi pagrįsti ne tik savo kūrybos aktualumą ar savo kaip menininko patirtį, bet ir nusimatyti sklaidos veiklas. Dėl nusimatyto ne tik kūrybos, bet ir sklaidos įsipareigojimų, gavus stipendiją, menininkai gali sutikti sklaidą įgyvendinti be atlygio vien tam, kad užtikrintų kūrybinės stipendijos rezultatų pasiekimą. Todėl būtų aktualu peržiūrėti stipendijų prioritetus dėmesį sutelkiant laisvai menininkų kūrybai.

4

- Per 2024 metus LKT ir LKC kartu skyrė apie 700 stipendijų visos šalies menininkams. Kas byloja apie reikšmingus atotrūkius tarp finansavimo galimybių ir esamos menininkų populiacijos. Be to, skiriamos mėnesinės sumos (individualių stipendijų atveju) išlieka žemesnės nei vidutinis darbo užmokestis šalyje.

Visgi pagrindinė atsakomybė dėl menininkų finansavimo yra sukoncentruota nacionaliniu lygmeniu (LKT, LKC). Aktualu skatinti esamo finansavimo modelio praplėtimą savivaldos lygmeniu, ypatingai įtraukiant Vilniaus m. sav., kurioje gyvena ir kuria daugiau nei pusė visų Lietuvos profesionalaus meno kūrėjų. Vilniaus m. sav. galėtų save pristatyti kaip kūrybišką, matantį kūrėjų kuriamą vertę miestui bei kūrėjus vienijantį, globojantį ir skatinantį miestą.

5

- Menininkai akcentuoja lūkestį MKO, kad jos aktyviau atstovautų menininkus. Pagrindinis skatintinas žingsnis – **nustatyti ir viešai skelbti pagrindinių menininkų veiklų minimalius įkainius**. Dalis MKO jau skelbia įkainius, tačiau tai turėtų būti daroma visų sričių atžvilgiu, ypač vizualiųjų menų, kur vis dar gaji praktika nemokėti ar mokėti santykinai mažus honorarus menininkams. Įkainių nustatymas reikšmingai prisidėtų prie menininkų derybinių galių ir teisingo atlygio užtikrinimo: tai ypač aktualu jaunesniems menininkams, kurie dar neturi patirties ir derybinių galių bei prisidėtų prie atotrūkio tarp vyrų ir moterų honorarų mažinimo, nes atitinkamai didintų moterų derybinę galią ir mažintų diskriminaciją dėl lyties.

Taip pat būtų svarbu skatinti menininkus naudotis jau esamais instrumentais. Kaip svarbiausias meno kūrėjo statusą turintiems asmenims suteikiamas mokestines lengvatas galima įvardyti galimybę **gauti kūrybinės prastovos išmoką, tapti paramos gavėjais ir kūrybinių dirbtuvių (studijų), naudojamų individualiai kūrybinei veiklai, neapmokestinimą**.

Visgi, tik trečdalis menininkų, turinčių meno kūrėjo statusą, atitinkamai turi ir paramos gavėjo statusą. Esant pakankamai prastai ekonominei menininkų situacijai aktualu būtų skatinti naudotis visomis menininkams suteikiamomis garantijomis.

6

- **Problema išlieka neaugančios gyventojų išlaidos kultūrai.** Gyventojų vidutinių poilsio ir kultūros vartojimo išlaidų, tenkančių 1 namų ūkio nariui, dalis bendrame išlaidų krepšelyje per pastarąjį dvidešimtmetį reikšmingai nesikeičia (svyruoja apie 6 proc.). Vadinasi, menininkų gerovės pokytis negali priklausyti nuo gyventojų kultūros vartojimo.

Nors ir suprantama, kad trumpuoju laikotarpiu kultūros vartojimo paskatinimas sunkiai tikėtinas, būtų aktualu vertinant kultūros politikos rezultatus stebėti, kaip keičiasi kultūros vartojimas ir namų ūkių išlaidos kultūrai (dabar turime situaciją, kai per 20 m. vieno namų ūkio nario išlaidų dalis kultūrai nesikeičia), ir ieškoti būdų, kaip ilguoju laikotarpiu situaciją keisti. Vienas iš ilgalaikių ir tvarių instrumentų – kultūrinis ugdymas, siekiant, kad menas būtų sudedamoji žmogaus rutinos dalis. Kartu tai parodo, kaip svarbu žiūrėti į kultūros politiką iš ekosistemos perspektyvos – menininkų atlygiai priklauso nuo gyventojų dalyvavimo kultūroje intensyvumo, nuo kultūrinės edukacijos rezultatų ir pan.

7

- **Nėra termino → nėra duomenų → nėra situacijos stebėsenos.**

Lietuvoje nėra vieningo profesionalaus menininko apibrėžimo. Sąvokos apibrėžties trūkumas persikelia ir į profesionalaus menininkų situacijos stebėseną. Klausimas, kokius duomenis turėtų rinkti Valstybės duomenų agentūra? Lietuvoje nėra vieningos oficialios menininkų duomenų bazės, informaciją apie kūrėjus skirtingais tikslais renka pavienės organizacijos, o duomenų sujungimas ir susisteminimas yra sudėtingas ir laike ištęstas. Tai lemia, kad **nėra vykdoma vieninga menininkų stebėseną, detalesnė informacija yra renkama tik vykdant tyrimus.**

Profesionalaus meno kūrėjų duomenimis rekomenduojama papildyti oficialios statistikos kultūros rodiklių skiltį, kuri šiuo metu pilnai neatitinka dabartinės kultūros ir meno scenos: pvz., vykdoma mėgėjų meno atstovų stebėseną, bet nėra duomenų apie profesionalaus meno kūrėjus, kurie sudaro pagrindą Lietuvos meno raidai.

Be to, **menininkų ekonominės ir socialinės gerovės rodikliai turėtų būti vieni iš indikatorių, kuriais matuojami kultūros politikos rezultatai.** Vienas iš stebimų rodiklių galėtų būti menininko vidutinio darbo užmokesčio atotrūkis nuo šalies vidurkio.

8

- **Menininkai suvokia savo profesijos svarbą ir padėtį visuomenėje, mano, kad ši profesija yra prestižinė.** Tačiau, vertindami valstybės dėmesį menininko profesijai, kūrėjai yra kritiški: valstybės pastangas didinti šios profesijos prestižą mato vos dešimtadalis kūrėjų, taip pat tik 9 % apklausos respondentų sutinka, kad Lietuvos kultūros politikoje yra išskiriama menininko svarba (2020 m. su tuo sutiko 15 proc.).

AČIŲ

Šio tyrimo apklausoje dalyvavo 1 633 profesionalaus meno kūrėjai ir kūrėjos.

Duomenis apie kūrėjus taip pat teikė Lietuvos kultūros taryba bei meno kūrėjų organizacijos, Lietuvos kultūros ministerija, Lietuvos kino centras, Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA), Lietuvos autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija (LATGA), Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija (AVAKA), Lietuvos architektų rūmai (LAR), Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI), Valstybės įmonė Registrų centras (RC).

Nuoširdžiai dėkojame visiems profesionalaus meno kūrėjams ir kūrėjoms bei institucijoms, prisidėjusiems ir geranoriškai bendradarbiavusiems dalyvaujant apklausoje, dalinantis duomenimis ar įžvalgomis.

Šis bendradarbiavimas leido visapusiškai įvertinti meno kūrėjų situaciją ir bus aktualus mums visiems, kultūros politikos formuotojams ir kultūros bendruomenei, siekiant tvarių pokyčių, užtikrinsiančių menininkų gerovę.

